ARVID

JÄRNEFELT

TEOKSIA

IV

KUOLEMA
TITUS

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ARVID JÄRNEFELT

TEOKSIA

IV

ARVID JÄRNEFELT

KUOLEMA

3-NÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1927

Henkilöt:

PAAVALI.
PAAVALIN ÄITI.
LÄÄKÄRI.
TUNTEMATON.
AUTTAJA-MATAMI.
ELSA.
ELSAN ÄITIPUOLI.
ELSAN YSTÄVÄTTÄRIÄ. (1.—4. neitonen.)
PAPPI.
OPETTAJA.
PALVELUSTYTTÖ.
KERJÄLÄISIÄ.

I näytös: Huone Paavalin äidin asunnossa.
II näytös: Elsan äitipuolen suruhuone ja Elsan terassi.
III näytös. Sama Paavalin huone ja kauppalan tori.

Ensimmäisen ja toisen näytöksen välillä on kulunut useita vuosia, samoin toisen ja kolmannen välillä.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

Lavea, matala, kodikas huone. Köyhtyneen perheen sisustus. Harvoja huonekaluja seinäin vierustoilla. Vasemmalla[1] *sivuseinällä kaksi ikkunaa, oikealla: lähempänä katsomoa kaakeliuuni ja laatikkokaappi, taaempana ovi toiseen huoneeseen. Kaksi avonaista oviaukkoa peräseinässä, joista vasemmanpuolinen johtaa näkyvän välikäytävän kautta keittiön ovelle ja oikeanpuolinen johtaa näkyvän eteisen kautta ulosvievälle katuovelle. Sisäisten oviaukkojen välissä on verhoilla suljettava, nyt avonainen, pimeä makuualkoovi. Ikkunalaudoilla »verenpisaroita». Lähemmän ikkunan edessä pieni pöytä, jonka päällä vaatteella peitetty linnunhäkki. Oikeanpuoleisessa eteisessä palaa pieni seinälamppu.*

---

1 Vasen ja oikea määritellään kaikkialla katsomosta päin nähtynä.

On puoliyön aika. Hiljaisuus vallitsee.

Alkoovissa makaa vuoteellaan lakanain välissä Paavalin äiti ankarassa kuumeessa, silloin tällöin heitellen päätään puolelta toiselle tajuttomassa unen houreessa. Pään puolella on rohtopöytä, jolla palaa viheriäkupuinen lamppu. Sen valo jakaa huoneen siten, että permanto ja seinäin alaosa on kirkkaassa valaistuksessa, mutta huoneen yläosa joutuu vihertävään pimentoon. Lamppuun on kiinnitetty varjostin estämään äidin kasvoista valon häikäisyä. Vuoteen jalkapuolella korinojatuoli mattoineen ja jakkaroineen.

Vuoteen ääressä seisoo lääkäri, toisella kädellään tunnustellen sairaan käsirannevaltimoa, toisessa pidellen taskukelloa, johon liikahtamatta katsoo. Hänellä on yllään pitkä, kiiltävän musta verkatakki ja silmillä kultareunaiset rillat.

Vuoteenlaidalla istuu Paavali, 18-ikäinen nuorukainen, pää painuksissa käsien varassa, pitkä kiharainen tukka vähän epäjärjestyksessä.

LÄÄKÄRI.

(Laskee äidin käden hiljaa alas, panee kellon taskuunsa ja tulee mietteissään hitaasti pois vuoteen luota.)

PAAVALI.

(Kavahtaa pystyyn, rientää lääkärin luo, käy molemmin käsin tämän käsivarteen, katsoo silmiin, aikoo kysyä, mutta näkee jo ennen kysymistä lääkärin pitävän sairaan tilaa toivottomana; kääntyy pois, itkua hilliten nostaa kädet kasvoilleen.)

LÄÄKÄRI.

No-no, Paavali ystäväni, enhän minä sano: se on *luultavaa*, minä sanon ainoastaan: se on *mahdollista*.

PAAVALI.

(Yhä poispäin kääntyneenä.) Miksi pitää ihmisen kuolla?!

LÄÄKÄRI.

Niin sanot ainoastaan siksi, että nyt on kysymys omasta äidistäsi. Minä taas lääkärinä näen jokapäivä kuolevia ihmisiä. Ja kaikilla heillä on äitejä tai lapsia tai muita rakkaita omaisia. *Kaikkien* on tämä suru kestettävä. Nyt on tullut *sinun* vuorosi. Ole mies!

PAAVALI.

Voi, herra tohtori, tässä on sentään niinkuin jotakin erikoista, aivan — aivan erikoista . . .

LÄÄKÄRI.

Niin sanovat kaikki.

PAAVALI.

Mutta — huomatkaa — me olemme äidin kanssa aina olleet yhdessä — minä pienestä asti, ja yksin ajatuskin, että hän nyt — tällä hetkellä juuri . . . Ei-ei, minä en voi elää ilman häntä . . . En voi!

LÄÄKÄRI.

No mutta Paavali, Paavali! Sopiiko tuo sinulle! Katsopa kuinka sinä olet jo suuri. Totisesti olet jo aikamies.

PAAVALI.

Onko elämää kuoleman jälkeen?

LÄÄKÄRI.

Kysytkö *minulta?*

PAAVALI.

Sanokaa uskotteko?

LÄÄKÄRI.

Niin, hyvä ystäväni, minä en rakasta näissä asioissa ihmisiä makeisilla hemmotella. Jos

kysyt minulta, sanon suoraan niinkuin ajattelen. *(Pudistaa päätänsä.)* Luonnontieteiden täytyy tappaa yksilö. — Mutta — eläthän sinä äidin jälkeen, sinä jatkat hänen elämäänsä, sinä itse!

PAAVALI.

Minä?

LÄÄKÄRI.

Sinä juuri, ja sinun jälkeesi sinun tulevat lapsesi ja niin edespäin loppumattomiin. Iloitse elämästä niinkauan kuin se sinulla on.

PAAVALI.

Minä en itsestäni . . . äidistäni minä . . . !

LÄÄKÄRI.

Tjah, Paavali — voithan kysyä muilta. Jotkut sanovat, että ihminen kuoltuaan elää teoissaan. Karma. *(Katsoo Paavaliin.)* Et ymmärrä? — En minäkään. On toisia, jotka sanovat, että ihminen kuoltuansa — jotenkin noin — »viimeisenä päivänä» — nousee ylös haudastaan . . .

PAAVALI.

(Tekee torjuvan liikkeen.) Ei-ei-ei . . .

LÄÄKÄRI.

No siinäpä sen näet itse!

PAAVALI.

(Huokaa syvästi.)

LÄÄKÄRI.

Kun emme tiedä, niin emme tiedä. Ylpeänä kantakoon ihminen surunsa. Sekin on kehittävää ja terveellistä ihmiselle. *(Laskien kätensä takaa Paavalin hartioille.)* Myönnä, että voi olla hauskaa myös päästä *irti* äidin helmasta — päästä avaraan maailmaan? — liikkumaan vapaasti, olemaan niinkuin itse tahdot — miehenä, itsenäisenä miehenä? Mitä?

PAAVALI.

(Hymähtää lääkärin mieliksi.)

LÄÄKÄRI.

No, kas niin, ystäväni, johan naurahdit! — Ja nyt . . . Minua odottaa tänä yönä muuan toinenkin sairas, näetkö. Täytyy kiirehtiä. — Tulen huomenna jälleen. Rohkaise mielesi, Paavali! Tietysti olet jo aika lailla väsyksissä, mutta näytä minulle sentään, että voit valvoa vieläkin

yön niinkuin *mies*! Tai jos nyt torkahdatkin, niin ainoastaan istuillesi, muista, ainoastaan istuillesi — että heti heräät, jos äiti sinua tarvitsee.

PAAVALI.

Kuinka voisin nukkua tämmöisenä yönä!

LÄÄKÄRI.

No niin, niin. Sinusta tulee — — sinä *olet* jo mies, kuten sanoin. Hyvää yötä, Paavali. Muista siis, jos torkahdatkin, niin ainoastaan istuallasi! *(Menee eteiseen.)*

PAAVALI.

(Auttaa lääkärille päällystakin ylle.)

LÄÄKÄRI.

(Poistuu vielä kerran toivotettuansa hyvää yötä.)

PAAVALI.

(Sammuttaa eteisessä palavan seinälampun, tulee tuskaisena vasemmalle puolelle huonetta, valitsee paikan, josta äiti ei häntä näkisi, jos heräisi, laskeutuu arasti ja tottumattomasti polvilleen, panee kätensä ristiin, kavahtaa hetken

kuluttua hätäisesti rukousasennosta, kun epäilee äidin heräävän ja näkevän hänet.)

ÄITI.

Paavali — Paavali — missä olet? Tule tänne, pian, pian!

PAAVALI.

(Juoksee äidin luo ja painaa päänsä tämän syliin.) Äiti kulta, tässähän minä olen, tässä!

ÄITI.

Voi, mitä kauheata unta olenkaan nähnyt! Paavali, älä jätä minua. Puhele kanssani, etten nuku. Pelkään sen unen uudistuvan. Paavali kulta, mistä me puhelisimme? Kas niin, istu tuonne tuolille, niin me juttelemme. Kerron sinulle sen unen. Ajatteles! Olin olevinani tanssiaisissa. *Minä — tanssiaisissa!* Paavali, milloin *minä* olen ollut tanssiaisissa?! Mutta niin nyt vain olin, ja siellä oli niin hienoa, ja niin paljon tuttuja, ah, oikein minua naurattaa, kun muistan, mitä kaikkea ne sanoivat minulle — että minä muka en ole vielä ollenkaan vanha — ja se suuri runoilija oli siellä ja sanoi: te olette jumalainen, teihin eivät vuodet pysty, niin hän liehakoitsi minua, ha-ha . . . »vuodet eivät pysty» . . .

Älkää vain menkö, minä sanoin — olkaa tässä aamuun asti, muuten se tulee... Eivät, eivät pysty... Jos milloinkaan niin nyt, ha-ha... Aamuun asti olkaa — tanssitaan, tanssitaan, muuten se tulee... *(On vähitellen sekaantunut ja sanoo viimeiset sanat silmät ummessa houraillen, sitten vaikenee ja nukkuu hengästyneenä.)*

PAAVALI.

(Kuuntelee äidin hengitystä, päättää hänen nukkuvan, aikoo sammuttaa pöytälampun.)

ÄITI.

(Herää kiljahtaen.) Se tulee taas, se tulee taas! Apuun! Paavali!

PAAVALI.

(Jälleen äidin vuoteen luona.) Tässä olen, äiti. Sehän oli vain unta, älä pelkää, äiti kulta, se oli unta — unta!

ÄITI.

Ah, se on unta, ja se on kuitenkin kaikki totta. En tahdo enää nähdä sitä unta, en, en! Tule, minä pitelen sinusta, etten jälleen nuku. Oma, armas poikani! En tahdo, en tahdo!

PAAVALI.

Mitä siis tapahtui siinä unessa, äiti? No, sinä olit tanssiaisissa, siellä oli se suuri runoilija, ja mitä sitten?

ÄITI.

Sitten tuli kuolema, rakas Paavali.

PAAVALI.

Kuolema?

ÄITI.

Niin. Kuolema koputti ovelle, ja kaikki jättivät minut. Mutta minä en avannut, en. Minä . . mitä ikinä minussa oli voimaa, sydämessä, rinnassani — voi, rakas lapseni, *kaikki* voimani minä ponnistin — ja heräsin, ja tässä nyt olen luonasi eikä se ole vielä vienyt minua pimeään yöhön. Mutta jos vielä kerran nukun, en enää jaksa herätä. Pitele siis minusta, puhu koko ajan, pidä valveilla . . .

PAAVALI.

Äiti, sinä hourailet. Olet vain nähnyt unta . . .

ÄITI.

Kuule minua, Paavali; jos niin käy, etten enää heräisi, ja jos tämä siis olisi viimeinen kerta, että

kuulet oman äitisi ääntä . . . ah, en jaksa paljon puhua — mutta yksi on minulle selvinnyt tänä yönä, se on tärkeintä kaikesta: kaikki tämä näkyväinen se ei ole mitään, se kuolee ja mätänee, mutta rakkaus, Paavali, katsos, se on kaikesta tärkeintä, se ei kuole milloinkaan . . .

PAAVALI.

Niin, niin, äiti, olethan siitä kyllä ennenkin puhunut.

ÄITI.

Hiljaa, hiljaa — mitä lienenkin ennen puhunut kuule minua nyt. Isäsi, kuten tiedät, jakoi omaisuutensa köyhille. Olen hänet ymmärtänyt — liian myöhään. Vasta *nyt ymmärrän*. Paavali, rakasta kaikkia, *kaikkia*, vieraitakin, niinkuin olet minua rakastanut. Ymmärsitkö, Paavali? — Vieraita juuri niinkuin rakastat minua. Nyt kuiskaan sinulle suuren salaisuuden: silloin saan olla näkymätönnä luonasi. Annan sinulle merkin olemisestani, nyykäytän sinulle päätäni aina, kun teet niinkuin nyt käskin. Pane mieleesi. Toista. Mitä sanoin siis sinulle?

PAAVALI.

Että sittenkuin sinua ei enää ole sinä nyykäytät minulle päätäsi aina kun teen niinkuin käskit.

ÄITI.

Olet ymmärtänyt. Älä milloinkaan unohda .. *(Huomaamattaan ummistaa silmänsä, mutta heti jälleen kavahtaa valveille.)* Ei, ei, ei! Ei minua ollenkaan nukuta, olen aivan virkeä, näethän! Minulla on hirveän paljon vielä sanomista sinulle. Ihan varmaan tulee aamu ennenkuin saan kaikki sanotuksi. Mutta *se* luulee, että olen muka jo kaikki sanonut eikä ole enää puhumista . . .

PAAVALI.

Äiti kulta, etköhän puhukin vasta huomenna . . . huomennakin on päivä.

ÄITI.

Tyhmä poika! Ymmärräthän, tanssiaiset voivat alkaa milloin hyvänsä, ja silloin se tulee ja vie minut, enkä minä näe enää huomista. Paljon, paljon on minulla vielä selittämistä sinulle. Asetun vain mukavammin, kas näin. Paavali, älä koskaan unohda, mitä sinulle sanoin: rakasta niinkuin minua rakastit. Voi, jospa vain jaksaisin selittää sinulle tätä asiaa aamuun asti! Katsos, katsos — se on niin tärkeätä — ja minä nyykäytän — aamuun asti — minä nyykäytän — nyykäytän . . . *(Nukkuu.)*

PAAVALI.

(Kuuntelee nukkuvan hengitystä, etenee varpaillaan, laskeutuu ensin toisella sitten toisella jalallaan polvilleen, mutta äidin liikahtaessa kääntää päätänsä ja menee taas kuuntelemaan; sammuttaa pöytälampun ja heittäytyy polvilleen korituolin ääreen, jolloin hänen äänettömän rukouksensa intohimoisuus ja hartaus käy ilmi ainoastaan hänen ylösnostetusta katseestaan ja ristiin pantujen, kohotettujen käsiensä pyytävästä nytkäyksestä. Kaksi kertaa hänet tapaa väsymys ja hän vaipuu nojatuolia vasten, sitten uudestaan rukoukseen kavahtaen. Kolmannella kerralla nukkuu lattialle, pää ja kädet tuolilla.)

(Pimeydessä alkaa tuntua salaperäistä punertavaa valoa, joka kasvamistaan kasvaa. Samalla alkaa myös kuulua hiljaista viuluorkesterin soittoa, joka valon mukana selvenee ja muodostuu vihdoin vienon sulavaksi valssisäveleksi.)

ÄITI.

(On tämän aikana aavemaisesti kohonnut pystyyn. Hän on valkeassa tanssiaispuvussa. Astuu kevyesti ja kuulumattomasti keskelle huonetta, nyykäyttelee päätänsä joka suunnalle tanssisoiton poljentaa jäljitellen.)

TANSSI.

(Minne äiti nyykäyttelee, sieltä ilmestyy tanssivia olentoja: herrat hännystakeissa ja avoliiveissä, kädet hansikoituina; naiset valkeissa puvuissa. He ilmestyvät tanssiaskelin, yksitellen, mutta yhtyvät vähitellen pareiksi, tuontuostakin sulavasti, pysähtymättä vaihtuen. Tanssiaskeleet ovat a i v a n k u u l u m a t t o m i a. Äiti tanssii keskustassa. Milloin hän joutuu oikeanpuoleisen peräoven läheisyyteen, rientää hän sieltä, parinsa jättäen, taakseen katsahdellen, pelästyneenä etupuolelle huonetta, yhtyen toiseen tanssijaan. Iloa teeskennellen hän koettaa levottomana pysyttää tanssijajoukkoa ympärillään. Vihdoin hän sisällisen levottomuuden vuoksi väsyy ja melkein tajuttomana nojautuu seinää vasten. Soitto silloin myös hiljentyy, valaistus kadottaa voimansa ja tanssijat alkavat heti, vuorotellen esiintyen ja yhä valssin poljennossa tehdä hänelle syviä jäähyväiskumarruksia, painuen yhä peremmälle. Äiti havahtuu. Kauhuissaan hän tekee rajun voimainponnistuksen ja jälleen yltyneen soiton mukana alkaa uudelleen tanssin. Koko huone täyttyy hetkeksi tanssijoista.)

(Koputus ovelle, kolmasti, harvaan.)

ÄITI.

(tyrmistyneenä pelästyksestä, juoksee pois oven luota, johon oli tanssin aikana joutunut, ja pysähtyy kuin kivettyneenä vasemmalle etualalle.)

(Valaistus muuttuu kelmeän vihertäväksi, kirkkaan kuutamon kaltaiseksi.)

(Kaikki tanssijat ovat samassa hetkessä kuin pois puhalletut.)

(Toinen koputus ovelle.)

ÄITI.

(Kolkon epätoivoisesti ja ikäänkuin silmistänsä unta pyyhkien.) Tiesinhän minä sen, tiesin! Voi teitä huonoja tanssijoita! Ette jaksaneet. Kun vähänkin valkenee, jo teidän on aika lähteä, yö lamauttaa voimanne, teitä uuvuttaa, teitä nukuttaa! Jätitte! Jätitte!

(Kolmas koputus ovelle.)

ÄITI.

(Säpsähtää, mutta hänen vastauksensa on kohtelias ja ystävällinen.) Heti paikalla — siinä silmänräpäyksessä! *(Ottaa pöydältä lampun ja lähtee aukaisemaan ovea, on vääntävinään lukkoa, työntää oven molemmat puoliskot yht'aikaa kuulumattomasti auki.)*

TUNTEMATON.

(Seisoo avatun kaksoisoven pimeässä taustassa, liikkumattomana, kokonaan valkoisessa puvussa, pidellen maahan nojautuvaa valkeavartista ja valkeateräistä viikatetta.)

ÄITI.

(Tekee semmoisen hymyn, jolla tavallisesti otetaan vastaan vieraita. Kohteliaasti kumartaen hän osoittaa Tuntemattoman astumaan sisälle ja menee itse asettamaan lamppua takaisin pöydälle, jolloin hänen salattu kammonsa tulee näkyviin lampun rämisevästä tärisemisestä hänen vapisevassa kädessään.)

TUNTEMATON.

(Jättää viikatteen eteiseen ja lähestyy kuulumattomin askelin äitiä.)

ÄITI.

(Osoittaa hänelle tuolia toisella puolella huonetta ja istuisi itse toiselle puolelle, mutta Tuntematon on seurannut hänen kintereillään ja hän pysähtyy säpsähtäen.)

TUNTEMATON.

(Kättänsä äidille ojentaen, hiljaa, leppeästi.) Katariina — tule!

ÄITI.

(Voimatta enää ylläpitää kohteliaisuutta.) Älkää teeskennelkö! Te *ette* ole minun miesvainajani, vaikka äänenne onkin sama ja vaikka olette koettanut tehdä itsenne hänen näköisekseen. Silmänne valehtelevat, ja pelkkää petosta on myös lempeä hymynne. Ihan suotta aikoja ilveilette. Minä tunnen teidät. Te olette — *kuolema!*

TUNTEMATON.

Siksi minua sanotaan.

ÄITI.

Mutta minä *vihaan* teitä! Minua inhottaa teidän lempeytenne ja teidän muka sovittava hymyilynne. »Sovittava!» Mitä sovitusta *te* voitte tarjota? Niinkuin ryöväri, niinkuin raateleva peto te iskeydytte ihmiselämään — ja hymyilette! Ojennatte kättä! Vihaan teitä kaikesta sydämestäni, ja voimastani, ja mielestäni!

TUNTEMATON.

Katariina, ei ole kenkään tehnyt sinun kanssasi sopimusta elämäsi pituudesta.

ÄITI.

Sopimusta? Minä en *tahdo* kuolla, ymmärrättekö?!

TUNTEMATON.

Se syy ei kelpaa. Luulin sinulla olleen jotakin pätevämpää.

ÄITI.

Ikäänkuin te minun syitäni kuulisitte!

TUNTEMATON.

Sano sentään.

ÄITI.

Syitä! Ha-ha — niitä on tuhansia. Mikä lapsellinen puhe! Syitä!

TUNTEMATON.

Sano jokin.

ÄITI.

»Syitä!» »Syitä!» Olenko minä mikään vanha ikäkulu, että minun pitäisi jo kuolla?!

TUNTEMATON.

Muutamat kuolevat jo lapsenakin. Tuo ei ole mikään syy. Mutta — lieneekö sinulla syitä ollenkaan. Tule, Katariina!

ÄITI.

(Hädissään.) Voi, uskokaa minua, pääni on vain satunnaisesti niin sekaisin — en voi mitään ajatella. Tietysti, tietysti minulla on syitä, tällä hetkellä vain kuin suotta en voi keksiä. Voi minua!

TUNTEMATON.

Mene sydämeesi, sano suoraan.

ÄITI.

(Rukoilevasti, ojennetuin käsin, sitten polvillaan.) Eikö *ihmistahto* ole teille mikään syy? Mekin ihmiset joskus säälistä jätämme kukan taittamatta, ettekö *te?* — Armoa minä rukoilen sinulta! Sinä olet henki, etkö siis voi nähdä, kuinka sieluni kaikki voimat kärjistyvät ja ojentuvat sinua kohti janoiseksi rukoukseksi: älä katkaise elämäni lankaa, älä sammuta silmieni valoa! Sinun jäisessä johdonmukaisuudessasi täytyy sentään olla jokin sopukka, jossa lämmin sydän sykkii — joka palavan rukoukseni kuulee. Jos sinä oikeutta rakastat, olet sinä varmaan myös hyvä — osaat heltyä, etkö osaakin? Osaathan? Tiedät, mitä kyynel on, mitä ihmissurun mittaamaton syvyys — sinä hyvä, sinä hellä — annathan, annathan minun elää? Annathan?

TUNTEMATON.

(Vaikenee niinkuin yhä kysyisi pätevämpää syytä.)

ÄITI.

Voi minua! Aivoni, aivoni, miksi kiellätte minulta palvelustanne tärkeimmällä hetkellä!

TUNTEMATON.

Katariina, sinä tuskailet. *Tiesithän* sinä, että kerran — ennen tai myöhemmin — tämä hetki kuitenkin tulee. Eikö ole yhdentekevää milloin?

ÄITI.

Yhdentekevää! Ah, nyt autoit itse minut jäljille! *(Juoksee korituolin luo, osoittaa kädellään nukkuvaa Paavalia.)* Tässä! Tässä on minun syyni, sinä armoton, sinä säälimätön, kylmä kuolema! Tässä!

TUNTEMATON.

Se kuuluu joltakin.

ÄITI.

Niin, eikö totta, se kuuluu joltakin. Mitäpä minä itsestäni! Mutta *häntä* en voi jättää. Hänen tähtensä minun täytyy elää.

TUNTEMATON.

Katariina, sinä olet hänen tähtensä valmis kaikkeen. Se on hyvä kuulla.

ÄITI.

(Toivehikkaasti.) Saan siis elää.

TUNTEMATON.

Mutta jospa hänenkin tähtensä sinun olisi kaikkein parasta juuri nyt, tällä hetkellä . . .

ÄITI.

(Puraisee huuleensa.)

TUNTEMATON.

Jospa minä tarvitsisin sinua juuri häntä varten . . .

ÄITI.

Niin — — jos häntä varten . . .

TUNTEMATON.

Tule, Katariina!

ÄITI.

(Säpsähtää.) Nytkö heti? Salli minun vielä viimeisen kerran puhua hänen kanssaan.

TUNTEMATON.

Minä johdan sinut sinne, missä saat puhua hänelle *ensimmäisen* kerran. Minä johdan sinut häneen itseensä!

ÄITI.

Niin, niin, minä saan antaa hänelle merkin olemisestani. Mutta sentäänkin: salli *suullani* sanoa orvolle vielä viimeiset sanat elämän pitkälle taipaleelle!

TUNTEMATON.

Viimeiset sanasi olivat: »rakasta vieraita niinkuin minua rakastit» — olisiko sinulla jotakin vielä tärkeämpää sanottavaa?

ÄITI.

Ei kyllä, mutta — mutta —

TUNTEMATON.

Jos jotakin vielä sanoisit, unohtaisi hän ehkä tämän tärkeimmän.

ÄITI.

Ah, sinä olet minut voittanut. Kaikki syyt olet minulta riistänyt, antautuneena seison edessäsi.

— Ota siis minut! En jaksa enää. Tässä olen! *(Peittää silmänsä käsiin.)* Missä on viikatteesi? Tee pian, minkä teet.

TUNTEMATON.

Viikatteeni on niitä varten, joita en ole saanut vapaaehtoisesti tulemaan.

ÄITI.

(Ottaa kädet hitaasti silmiltään, katsoo ihmetellen, kirkastuvasti tuntemattomaan, joka on avannut sylinsä.) Jos vain uskaltaisin! — Oletko sinä kylmä, niinkuin sanotaan? Onko kaikki tuo valkea jäätä? Varros, kun katson kerran suoraan silmiisi. — Totisesti olet sinä niinkuin miesvainajani — sinä olet . . . Tämä on *sinun* Paavalisi! Sinä rakastat minun Paavaliani — sinä olet minun lämmin, lämmin elämäni —! *(Heittäytyy ojennetuin käsin kuoleman syliin.)*

(Täysi pimeys.)

(Aamun valkeneminen.)

ÄITI.

(Makaa liikkumattomana vuoteessaan, peitteen alla, selällään, kädet ristissä rinnan päällä.)

PAAVALI.

(Nukkuu entisessä asennossaan korituolin luona.)

(Kuuluu vasemmalla, kuinka avain pannaan lukkoon ja ovi hiljaa avataan. Vähäistä kolinaa, niinkuin keittiötoimissa oltaessa.)

AUTTAJA-MATAMI.

(Astuu varovasti varpaisillaan käyden sisälle, kädessä maitokannu ja vihanneksilla täytetty torikori, jotka asettaa ovensuuhun. Katsoo ympärilleen, tulee sisemmäs.) Nukkuvat molemmat. *(Menee yhä varpaisillaan ikkunoille, avaa uutimet niin, että aurinko paistaa sisään, muodostaen kukkainvarjot lattialle. Nostaa pois häkin päällä olevan vaatteen.)* Tyi-tyi, pikku lintu . . . *(Lintu alkaa hypellä ja päästellä yksinäisiä viserryksiä. Menee uunin luo, panee puut pesään, sytyttää, puhaltaa tuleen, viipyy, kunnes kuuluu iloinen palon rätinä ja kohina. Nousee, korjaa lampun ja rohtopullot pöydältä, jonka nostaa syrjemmäs ja kattaa valkealla liinalla. Katsahtaa äitiin.)* Herranen aika, kuinka kalpea! *(Lähestyy vuodetta, koskettaa hiljaa äidin kättä.)* Kylmä! Hyi kuinka säikähdin! *(Herättäen.)*

Rouva! Rouva! — Siunatkoon! — Kuollut! — Paavali! Paavali! Ettekö kuule? — Siinä se nukkuu ja oma äiti on kuollut! — Kuuletteko? Äitinne on kuollut!

PAAVALI.

(Unisena.) Mitä sinä puhut?

MATAMI.

»Mitä sinä puhut!» Äitinne on kuollut!

PAAVALI.

Äiti kuollut? Minunko äitini?

MATAMI.

Voi poika raukkaa! Katsokaa itse.

PAAVALI.

(Ottaa molemmin käsin päästänsä, niinkuin kootakseen ajatuksensa, kääntyy päin äitiä ja hyökkää mielettömänä häntä herättelemään pudistellen ja hellitellen.) Äiti kulta, pikku äiti kulta, herää jo, heräähän? *(Raivokkaasti matamille.)* Se ei ole totta! Valehtelet! Valehtelet! *(Tuskaisesti rukoillen, hyvin nopeasti.)* Menethän tohtoria hakemaan, menethän viipymättä,

mene joutuin, joutuin, joutuin *(viimeinen »joutuin» kohoo jälleen raivoksi)*. Ah!

MATAMI.

Mitä tässä enää tohtori auttaa! Ettekö näe itse: sydän ei enää lyö, rinta ei hengitä. Tunnustelkaa: hän jo kylmenee.

PAAVALI.

Ei, ei, ei, ei! *(Hyökkää mielettömänä eri paikkoihin huonetta, ikäänkuin hakien. Eteisessä hän selailee vaatenauloissa riippuvia päällysvaatteita.)* Hän ei ole lähtenyt.

MATAMI.

Siunatkoon tuota poikaa! Hän on järjiltänsä! *(Puoleksi säälien ja puoleksi nuhdellen.)* Saako noin malttiansa menettää? Ensi kertaako tapahtuu, että ihminen kuolee! Pitäisi jo toki olla vähän ymmärtäväisempi.

PAAVALI.

Hän ei ole mennyt ulos. Hän on täällä sisällä. — Äiti, äiti, missä sinä olet? Oletko sinä ilmassa! — Taivaassako? Vastaa! Vastaa minulle! Vastaa!

MATAMI.

(Koskettaa Paavaliin ja osoittaa kädellään äitiin päin.)

PAAVALI.

(Katsoo sinnepäin, tulee tuntoihinsa, menee hiljaa äidin vuoteen luo ja sortuu itkien sen ääreen.) Nukuin! Nukuin! Nukuin!

MATAMI.

Surku minun tulee tuota poika raukkaa . . . *(Nostaa esiliinan kulman silmilleen ja nyyhkyttää hiljaa.)*

PAAVALI.

(Hiljaa valitellen.) Jäähyväiset jäivät sanomatta sinulle! Viimeinen sana jäi kuulematta sinun hyviltä huuliltasi. Olet pahoillasi . . . Olet pahoillasi, minä näen sen. *(Katsoen kauhulla äidin kasvoihin.)* Miksi ovat kasvosi noin totiset ja liikkumattomat? Äiti, äiti, minä en voi tätä kestää! *(Taas hiljaa, hellän rukoilevasti, silitellen äidin tukkaa.)* Äiti kulta, miksi et hymähdä anteeksiantavasti Paavalillesi? Etkö voi hymähtää? *Kerran* vain vielä, yhden ainoan kerran, aivan hiukan vain, hiukan . . . Tai ellet voi hymähtää, niin anna jokin muu merkki olemisestasi

... *(Muistaa, kavahtaa.)* Merkki?! Mitä sinä sanoitkaan minulle? »Annan merkin olemisestani» ... »nyykäytän päätä sinulle aina kun» ... Käskit rakastamaan vieraita ... Ketä, äiti, ketä? ... *(Katsoo ympärilleen, tähystää epätietoisena matamia, joka itkee — nousee, lähestyy häntä ujostellen, ja vähän kömpelösti taputtaa olalle.)*

MATAMI.

(Ottaa esiliinan silmiltänsä, hymyilee kyynelten läpi ja nyykäyttelee päätään Paavalille.)

PAAVALI.

(Vetää hämmästyneenä kätensä ohimoille, pari askelta perääntyen.) Miksi nyykäytit päätäsi, sano!

MATAMI.

(Ihmetellen.) Eikö olisi pitänyt? Pahoitinko mielenne, Paavali?

PAAVALI.

Ei-ei. Sinä olet ... sinä olet ... *(Vuoroin levittää kätensä niinkuin syleilläkseen häntä, vuoroin hillitsee itsensä.)* Voi, et sinä sitä ymmärrä. Mutta katsos, minä aion nyt olla niin hyvä sinulle. Sano vain mitä sinulta puuttuu, ja

jos olet köyhä, niin katso tänne: minulla on voimakkaat kädet, jaksan tehdä kaikkea, mitä vain tarvitset. Tarvitsethan, tarvitsethan sinä minua?

MATAMI.

(Liikutettuna.) Paavali, Paavali, mikä enkeli te olettekaan, kun tämmöisellä hetkellä minua *vierasta* ajattelette! *(Nyykäyttelee taas päätänsä.)*

PAAVALI.

(Haltioissaan.) Niin, niin, sinä ymmärrät . . . Äiti! *(Aikoisi syleillä matamia, mutta pysähtyy.)* Voi, jos *sinäkin* vain voisit ymmärtää!

MATAMI.

Ajatella vierasta, ennenkuin oma äiti on vielä haudattuna!

PAAVALI.

Et, et voi ymmärtää! Mutta minä menen sanomaan Elsalle. Niin — niin teenkin. Hänenkin äitinsä on kuollut. Hän on ymmärtävä kaiken. *(Rientää ulos oikealle.)*

MATAMI.

Kuinka ihmeellistä . . . ! — Mitähän siitakin pojasta vielä tulee?! *(Huokaisee.)* Ohhoh! Kyllä maailma opettaa! *(Ryhtyy toimiinsa.)*

(Kanarialintu on vähitellen ruvennut visertämään kohti kurkkuaan.)

TOINEN NÄYTÖS.

Tumma, melkein mustaseinäinen huone. Vasemmalla pimeä käytävä, jonka syvennyksessä häämöttää kaiteilla ympäröity alttarin tai katafalkin tapainen korotus ynnä sen yläpuolella pyhimystä kuvaava pitkulainen öljyväritaulu, reunustettuna kehyksien asemesta suruharsoilla ja harvaan sirotetuilla valkoisilla ruusuilla. Kahden puolen paksut levottomilla liekeillä palavat vahakynttilät. Käytävä näyttää jatkuvan kuvan ohitse pimeään. — Oikealla tummilla uutimilla verhottu ikkuna; pyöreä, raskas, yksijalkainen, koruliinalla katettu pöytä tuolineen, joista yksi vanhuksen istuttavaksi aiottu nojatuoli mattoineen ja pallineen, sekä ulosjohtava käytävä. Pöydällä jätettyjä neuleita, raamattu. — Perällä suuri, verhoilla suljettava seinäaukko kaareutuvine päätyineen, josta noustaan taiteellisesti koristetulle terassille. Korupylväät kannattavat kevyttä lasikattoa, jonka päältä riippuu köynnös-

kasveja. Terassin takaa näkyy huvilakaupungin kattoja ja valkoinen kirkontorni. — Perimpänä päilyy avomeren sininen ulappa, jonka oikeanpuolinen ranta on vuoristoa.

Terassin kukkainen ja iloinen keveys on räikeänä vastakohtana etualan pimeälle totisuudelle ja surulle.

ELSA

(Terassilla, hänen kevätjuhlaansa kokoontuneiden tyttöjen ympäröimänä, katselee kiinteästi alas kaupungille, silloin tällöin huiskutellen valkeata liinaa.)

TYTÖT.

(Huiskutellen liinojaan, kaukoputkella katsoen, naurussa, ilomielellä.) Uusi profeetta! Uusi profeetta! Eläköön! Eläköön!

1. TYTTÖ.

Kuulkaa, kuulkaa, hän puhuu taas!
(Huiskutus lakkaa.)

2. TYTTÖ.

Mutta katsokaapas hänen ryhtiänsä!

3. TYTTÖ.

Ja niin pitkä kihara tukka, ah!

4. TYTTÖ.

Niin suurisukuinen ja noin köyhät vaatteet!

2. TYTTÖ.

Mutta hän on sentään kuin sankari.

TYTÖT.

Mitä hän sanoo? Kuulkaa, kuulkaa!

1. TYTTÖ.

(Sormeansa heristäen.) Ai-ai, ei niin rohkeasti kulta!

2. TYTTÖ.

He panevat sinut vankeuteen, rakas!

3. TYTTÖ.

Tai vielä mestaavat, ui! Varovammin, kulta, kultanupukkani!

TYTÖT.

(Kuiskaten alas.) Varovammin! Kulta!

ELSA.

(Hätäisesti kutsuen yhden tytöistä etualalle, kuiskuttelee, antaa kukkavihkon.)

1. TYTTÖ.

(Terassilla.) Kuka olisi luullut, että pikku Paavalista kasvaa noin suuri profeetta!

2. TYTTÖ.

Sinä punastuit!

1. TYTTÖ.

Itsepä sinä punastuit . . .

TOISET TYTÖT.

Sinäpä, sinäpä punastuit! — *(Toiset.)* Sh, hiljaa, kun profeetta puhuu! *(Vaikenevat ja asettuvat jälleen kaiteiden yli kuuntelemaan.)* »Ei ole kuolemaa», hän sanoo . . .

ELSA.

. . . ja annettuasi nämä kukat sano hänelle näin: neiti pyytää Teitä juhlaansa . . . *(Syleillen.)* Ah, sinä et voi sanoa hänelle, että minä olen niin — niin rakastunut häneen . . .

3. TYTTÖ.

En, mutta minä katsahdan häneen sillä tavalla . . . minä isken hänelle silmää niin, että hän ymmärtää kaiken.

ELSA.

Mene, mene vain, mene nopeasti . . .

3. TYTTÖ.

Tuon hänet mukanani . . . ! *(Juoksee terassille, laskeutuu alas.)*

ELSA.

(Terassilla olijoille.) Kukilla terassini koristakaa! Värilyhdyt ripustakaa! Parhaisiin tanssipukuihinne pukeutukaa! Olen juhlaamme kutsunut profeetan. Hän tulee! Hän tulee!

(Terassilla syntyy kiirettä: toiset tytöistä rupeavat ripustamaan kukkaköynnöksiä seinille ja värilyhtyjä pylväiden väliin, toiset tarkastamaan pukujansa. Yleinen riemu.)

TYTÖT.

1. Profeetta, profeetta tulee! *2.* Saamme nähdä häntä läheltä! *3.* Ai, sydämeni sykähti! *4.* Kiirehtikää! Kiirehtikää!

ELSA.

Ja minulle parhaimmat helyni! Ja kaikkein kauneinta soitantoa!

(Kansan hyväksymishuutoja alhaalta kaupungilta.)
(Uudestaan huiskutuksia ja eläköönhuutoja terassilta.)

1. TYTTÖ.

Ah, nyt hän huomasi lähettiläämme!

TYTÖT.

(Hiljenevät ja jännittyvät katsomaan alas.)

2. TYTTÖ.

Tulee alas ... kysyy ...

4. TYTTÖ.

Tarjoo kukkaset ... ah ...

TYTÖT.

(Tietämättään tehden matkivan niiauskumarruksen.) »Neiti *itse* pyytää» ... *(Hetken jännityksen ja vaikenemisen perästä äkkiä vetäytyen kaiteilta, syvästi loukkaantuneina.)* Ah! ...

ELSA.

(Itsekseen, poispäin kääntyneenä, käsi sydämellä.) Hän hylkäsi *minun* kukkaseni!

TYTÖT.

(Keskenään.) Että hän uskalsikin!

1. TYTTÖ.

Meidän Elsamme kukkaset!

2. TYTTÖ.

Mutta eivätkö he olleet jo lapsuudessa ystävyksiä?

4. TYTTÖ.

Lapsuudessa niin. Siitähän on pitkä aika.

3. TYTTÖ.

(Nousee ulkopuolelta terassille, kulkee vaieten kukkineen Elsan luo.)

ELSA.

Mitä hän vastasi?

3. TYTTÖ.

Ojensin kukkaset, hän ei ojentanut kättään niitä ottaaksensa. *(Niiaten.)* Neiti itse pyysi, sanoin — hän katsoi päivänlaskuun ja sanoi vielä ennen yötä merelle lähtevänsä. Meren takana, sanoi, minua odottaa suuri kansa. Neidillenne

viekää kiitokset ja terveiset: en jouda juhlaansa. Niin hän sanoi. Ja tässä olen minä.

ELSA.

Voi, minkä hän minulle teki!

(Pappi rukousnauhoineen ja rinnalla riippuvine kultaristineen on arvokkaasti ja hitaasti menossa oikealta vasemmalle.)

ELSA.

(Rientää papin luo, pysähdyttäen hänet.) Ah, rakas rippi-isäni, kuinka hyvä, että tulitte . . . tarvitsen teitä välttämättömästi . . .

PAPPI.

Olen tullut äitipuolesi kutsusta. Menen lohduttamaan häntä syvässä surussansa. Ajattelehan toki: kadottaa tulipalossa oman poikansa! *(Muille tytöille.)* Mutta teitä lapsukaiset minun täytyy ankarasti nuhdella. Olen nähnyt teidän — teidänkin viskelevän kukkia tuolle nuorukaiselle, jota ihmiset täällä ovat ruvenneet sanomaan muka uudeksi profeetaksi. Uudeksi profeetaksi! — Minä sanon teille: hän on vaarallinen mies, sopimattoman rohkea puheissansa. Ku-

ningas ja tavallinen suutari, keisari ja joku räätäli — ne ovat kaikki yhtä vain. Pappeja ei tietenkään ollenkaan tarvita. Sanalla sanoen mies päätyy vankilaan tai kuolemanrangaistukseen. *(Yhä enemmän kiihtyen.)* Mies, joka ei jalallansa pyhään kirkkoon astu — joka käsiä paukuttaville laumoille toreilla puhuu, katujen lokaan raastaen elämän syvimmät salaisuudet . . .

ELSA.

Tuo kaikki on vain siksi, että hän ei aio milloinkaan mennä naimisiin. — Mutta nyt saatte kuulla kauheimman kaikesta ja antakaa minulle edeltäpäin synninpäästö: käykäämme ripille.

PAPPI.

Hiljaa, hiljaa, lapsukainen . . . *(Tytöille.)* Menkää te muut syrjemmäs.

(Tytöt tosin aluksi väistyvät, mutta kerääntyvät seuraavan kuluessa uudelleen kuuntelemaan.)

ELSA.

Minä olen profeettaan rakastunut.

PAPPI.

(Kauhistuneena.) Lapseni! Mitä sinä sanot?!

ELSA.

Lapsuudessa jo olimme tuttuja. Mutta profeetaksi tultuaan hän karttaa minua ja nyt lähetti kukkanikin takaisin!

PAPPI.

Lapsi raukka! Rakastunut väärään profeettaan, maantienkiertäjään, pyhän kirkon viholliseen! *(Hän aikoo jatkaa matkaansa.)*

ELSA.

Enkö ole rippilapsenne? Minäkin voin joskus lohdutusta kaivata. Älkää ohitseni menkö. — Ah, rukoilen apuanne: käskekää *te* hänet tänne.

PAPPI.

Kirkon vihollisen!

ELSA.

Ah, minä saatan hänet järkiinsä, minä kesytän hänet pyhän kirkon ystäväksi, kunhan autatte minua . . .

PAPPI.

Yhdessä asiassa olet oikeassa. Jos vain saisimme hänet naimisiin, ei muuta kesytystä tarvittaisi, ei vankeutta, ei mestauksia . . . Mutta

lapsi poloiseni, sinä olet rakastunut onnettomasti, sillä profeetat eivät mene naimisiin eivätkä milloinkaan rakastu.

ELSA.

Erehdytte, isä, *hänkin* on rakastunut minuun.

PAPPI.

Mahdotonta!

ELSA.

Niin, niin, hänkin on rakastunut. Hän punastui.

PAPPI.

(Hämmästyen uteliaana.) Hän punastui?

ELSA.

Niin, kun me äsken menimme toistemme ohi, hän punastui. Ja kun hän puhuu väkijoukolle, niin joka kerta kun hänen silmänsä minut kohtaavat, hän vähän sekaantuu puheessaan ja pitkin hänen poskiansa nousee hieno puna — ah! — nousee aina ohimoille asti — ah — ah — minä rakastan häntä!

PAPPI.

Vai niin. Sinä siis sanoit: »hän punastuu» ja »hän sekaantuu»? — Tämä on merkillistä . . .

(Hykertäen käsiänsä.) tämä on — ahhahhaa! Lapseni, sinä olet ase Herran kädessä.

ELSA.

Hän on minun, jos vain tahtoisitte auttaa! Käskisitte tulemaan ennen auringonlaskua.

PAPPI.

Hm . . . hm . . .

ELSA.

Ah, te ainoa voitte minua auttaa, muuten hän pääsee lähtemään . . . Rukoilen . . . rukoilen!

PAPPI.

Odota, lapseni. Minun käskystäni hän ei tule, mutta meidän täytyy saada äitipuolesi kutsumaan hänet tänne.

ELSA.

(Suuresti loukkaantuneena.) Ja te luulette, että hän tulee äitipuolen kutsusta, kun ei tullut minun!

PAPPI.

Et tunne profeettoja, lapseni. Heillä pitää olla aina joku sairas, tai mielipuoli, tai ainakin

joku hyvin vanha ennenkuin tulevat. Kaunottaria he kammoavat kuin tulta.

ELSA.

Mutta äitipuoleni! Hän pilaa minulta kaiken, hän vihaa minua koko sydämestään, niinkuin minäkin vihaan häntä ja rakastan miestä, joka on vievä minut kauas hänestä!

PAPPI.

Kerron profeetalle, että vanha, mielisairas rouva, joka aikoinaan on nähnyt oman poikansa palavan tulipalon liekkeihin — hirveätä! — pyytää häneltä apua ja lohdutusta. Ja niin saamme profeetan tänne. Hm? — Muuta keinoa ei ole.

ELSA.

No jos voitte, rakas isä, tehdä sen hyvin, hyvin pian, ennenkuin aurinko laskee . . .

PAPPI.

Kas niin, kas niin . . . *(Tytöille.)* Vetäytykää, lapsukaiseni, verhojen taakse, tyyntykää ja hiljetkää, ei tanssia, ei naurahdusta . . . *(Hän sulkee verhot, jääden itse etualan puolelle.)* . . . hiljaa . . . ihan hiljaa . . . *(Hän menee vasempaan käytä-*

vään, josta kuuluu koputus oveen ja hänen äänensä.) Täällä ollaan, arvoisa rouva. *(Hän tulee jälleen esille ja jää mietteissään odottamaan.)*

ÄITIPUOLI.

(Tulee vasemmalta, ojentaen kättään papille.) Vihdoinkin, vihdoinkin, herra pastori!

PAPPI.

(Suudeltuaan hänen kättänsä.) En ole ehtinyt ennen. Tulen kuolevan luota suoraan . . .

ÄITIPUOLI.

Toisen kuolevan luo.

PAPPI.

No, no, rouva . . . Ja kuinka terveys?

ÄITIPUOLI.

Taas uneton yö! Ja jos hetkeksi sainkin silmäni umpeen, kohta on edessäni tuo kauhea tulipalo, taas samat liekit . . .

PAPPI.

Rakas rouva, puhukaamme jostakin muusta. Koettakaa olla ajattelematta . . .

ÄITIPUOLI.

Enhän ole teille kertonutkaan, kuinka se kaikki oikein kävi . . .

PAPPI.

Monesti olette kertonut, rakas rouva.

ÄITIPUOLI.

Malttakaahan . . . Syttyy tulipalo. Ei, ei, malttakaa . . . Keittiöstä se ensin alkoi, putosi kekäle, sanovat, siitä levisi tuli, kiersi, kiersi, sulki kaikki käytävät, ei vielä kukaan huomaa. Mutta kun tuli sohahti ilmi liekkiin, oli jo myöhäistä. Tuli loimusi poikani huoneen ympärillä. Koetan juosta sisälle, en pääse mistään, liekit lyövät vastaan . . . Minä huudan hänen nimeänsä hän vastaa liekeistä . . . aa . . . a-aa . . . hän vas . . aa-aa-aa . . .

PAPPI.

Rouva! Rouva! Rauhoittukaa! Herran tiet ovat tutkimattomat.

ÄITIPUOLI.

Herranko? Liekit olivat *paholaisia*, minä näin ne selvästi, ne tanssivat punaisissa riekaleissa, ne viskelivät liepeitänsä . . . noin ja noin . . . Minä näen ne joka yö uudestaan, näen päivällä-

kin, kun vain silmäni ummistan, taas ne tanssivat, tanssivat . . . Voi, kuinka ne ulvovat ja kuinka viulut vinkuvat . . . hah! . . . hah! . . . hah!

PAPPI.

Rauhoittukaa toki! Tulkaa, tulkaa . . . *(Hän saattaa äitipuolen oikealle lepotuoliin, istuutuen itse viereen.)* Kuinka kauan onkaan jo siitä onnettomuuden päivästä, ja te yhä noin tuskailette!

ÄITIPUOLI.

Eikö se tapahtunut eilen?

PAPPI.

Vuosi umpeensa on siitä, rakas rouva, vuosi umpeensa.

ÄITIPUOLI.

Vuosiko . . . *(Hän katselee ympärilleen, tunnustelee päätänsä.)* Kärsimykseni ovat sietämättömät. Tähän asiain tilaan en voi tottua, en suostua. En voi tapahtuneeksi edes uskoa. Koko elämäni on tyhjentynyt ja kuollut.

PAPPI.

(Koettaen haihduttaa äitipuolen mieltä.) Ja ympärillänne kevään ilojuhla . . . !

ÄITIPUOLI.

Pelkkää kiusantekoa, pelkkää suruni pilkkaamista! Missä minä itken, siellä tytärpuoleni iloitsee. Sanokaa minulle, miksi hyvän pitää kuolla ja miksi paha, ilkeä saa jäädä elämään? Miksi minulta kuoli se, jota rakastin, ja miksi minun nyt täytyy elää sidottuna siihen, jota vihaan? Onko siinä mitään järkeä? Onko edes sääliväisyyttä? Vai tahtooko kohtalo kiusata minua?

PAPPI.

Mutta jos vihaatte, miksi asutte yhdessä? Erotkaa!

ÄITIPUOLI.

Viekkaasti, perin viekkaasti, tuhansilla verkonsilmukoilla on ilkkuva kohtalo ymmärtänyt sitoa meidät yhteen, niin että ette te eikä mikään voima maailmassa pysty meitä toisistamme erottamaan, meitä, jotka vihaamme toisiamme! — Mutta sanokaa minulle, olisiko mielestänne kovin suuri synti, jos vahingossa pudottaisin palavan tulitikun — epähuomiosta tietenkin — ja nyt palaisi poroksi vuorostaan tämäkin talo, poroksi palaisi, ja tulen uhriksi joutuisi — no, te tiedätte kuka . . .

PAPPI.

Se olisi suuri, suuri synti. On toinen keino.

ÄITIPUOLI.

Nähkääs, elämä on tehnyt minulle tuhoa. Jospa minäkin tekisin elämälle! Jospa minäkin osaisin kohtaloja liikutella ja ihmisiä tuhkaan haudata!

PAPPI.

Kauheata — kauheata, rouva! Sanon teille: on toinen keino.

ÄITIPUOLI.

Niinpä siis ei ole mitään keinoa! Kiroukseksi on minulle tämä elämä! Miksi kaikki pilkkaavat minua? Miksi kaikki repii minua? Miksi siellä soitellaan? Miksi naputetaan vasaroilla? Miksi laivat viheltävät?

(Ulkoa, alhaalta kuuluu joukon iloisia hyväksymishuutoja.)

Ja miksi torilla huudetaan! Vaietkaa, vaietkaa! Sanokaa, Herran nimessä, miksi he noin huutavat juuri *minun* ikkunaini alla? Sanokaa! Tulen hulluksi!

PAPPI.

Kuulkaa siis: uusi profeetta on ilmestynyt seudullemme. Siksi ihmiset kokoontuvat ja huutavat. Uusi ennustaja!

ÄITIPUOLI.

Uusi ennustaja? Vieläkö niitäkin ilmestyy? Ja mitä hän puhuu? Ylösnousemisestako? *(Naurahtaen kolkosti.)* Kuinka voi poikani nousta kuolleista, kun hän on tuhkana raunioiden alla?

PAPPI.

Ei, rouva. Tämä ihmeellinen profeetta ei puhu haudantakaisista. Ei, vaan hän kokonaan kieltää kuoleman. »Ei *ole* kuolemaa», hän sanoo.

ÄITIPUOLI.

»Ei ole kuolemaa!» Ha-ha — nauraa täytyy. Missä on siis minun poikani? — Kieltää kuoleman!!

PAPPI.

Kuolema on vain jokin harhakäsite, valheilmiö — hänen mielestään. Todellisuudessa ei ole kuolemaa, hän sanoo.

ÄITIPUOLI.

Onko koko maailma tullut hulluksi?!

PAPPI.

Sanokaas muuta! Ja ikävintä on, että huhu kertoo hänen todella voivan herättää kuolleista.

ÄITIPUOLI.

(Uteliaana.) »Voivanko herättää kuolleista?»

PAPPI.

Niin, eikö se ole harmillista! — Eräältä äidiltä oli kuollut tytär. Hän puhutteli profeettaa. Jonkin ajan kuluttua nähtiin profeetan kulkevan vuorelta ja tulevan alas laaksoon. Ja hän piteli kädestä tyttöä ja toi äidin eteen. Tytön nähtyänsä oli äiti riemusta itkien huutanut: sinä olet minun tytärvainajani! ja puristanut tytön syliinsä. Mitä on semmoisesta ajatteleminen?

ÄITIPUOLI.

Jospa hän osaisi herättää minunkin poikani eloon?

PAPPI.

(Tekee ankarasti torjuvan kädenliikkeen, sitten sanoo loukkaantuneena.) Tunnustaakseni, en olisi odottanut arvoisalta rouvalta . . .

ÄITIPUOLI.

(Huiskauttaen kättään.) Siis riittää profeetasta.

PAPPI.

Ah, rouva, onhan se mies hyvinkin mieltäkiinnittävä. Voisi ehkä tehdä meille näytteeksi

jonkin pienemmän ihmeen. Miksei. — Jospa käskisimme hänet tänne.

ÄITIPUOLI.

Ellei hän voi antaa minulle poikaani, pysyköön poissa.

PAPPI.

Mutta hän voisi meille näyttää jonkin *pienemmän* ihmeen. Hän voisi esimerkiksi — erottaa teidät tytärpuolestanne.

ÄITIPUOLI.

(Naurahtaen.) Sehän olisi vieläkin suurempi ihme!

PAPPI.

Ah, profeetalle on kaikki mahdollista. *(Kohottaen profeetallisesti käsiään.)* Oo-oo. —Tulee vain, ottaa ja vie. — Käskemmekö?

ÄITIPUOLI.

En jaksa enää. En halua uusia tuttavuuksia. En usko häneen!

PAPPI.

Jättäkää siis kaikki minun huolekseni. Läsnäolonne ei olekaan aivan välttämätön. Minä

johdan hänet tänne, minä vien heidät yhteen, ja yks-kaks te olette vapaa!

ÄITIPUOLI.

Ajatelkaapa: jos profeetta huutaisi oo! mutta ihme ei onnistuisikaan. Ah, sellaista kohtausta eivät hermoni ikinä kestäisi. Minä peitän pääni tyynyjen alle. Minä pakenen! *(Hän poistuu kiireesti vasemmalle.)*

PAPPI.

(Äitipuolen poistuessa.) Kohtalo kutoo, rouva — ja me kudomme mukana . . . *(Hän avaa verhot terassin edestä, josta heti tulvahtaa Elsa tyttöineen kysymään, kuinka on käynyt. Tuskin voiden päästä irti tyttöjen uteluilta.)* Malttakaahan . . . malttakaa! Käyn hänet heti hakemassa tänne. Pysykää vain aivan, aivan hiljaa. Jos hän ensin tahtookin rouvan kanssa vähän haastella, johdan hänet sitten kohta luoksenne.

TYTÖT.

Entäpä jos ei tule ollenkaan?

PAPPI.

Sanon hänelle: eräs mielisairas, sauvojen varassa kävelevä ikäkulu eukko anoo apuanne. Ja

jos hän on profeetta, niin hän tulee. Ellei tule, on hän tyhjä tuuleen hamuilija. *(Poistuu oikealle.)*

TYTÖT.

(Kiivaasti väitellen keskenään, sekaisin.) Tulee! — Ei tule! Tulee! — Ei tule! *(He vetäytyvät terassille katsomaan alas, miten käy.)*

(Alhaalta kuuluu yleisön hyväksymishuutoja, jotka vähitellen hiljenevät. Tyttöjen jännitys kasvamistaan kasvaa. Heidän liikahduksensa ja yhtäaikaiset pysähtymisensä ilmaisevat tapahtumien kehitystä alhaalla, lyhyiden huudahdusten merkitessä vain ylimenokohtia, seuraavassa järjestyksessä:

TYTÖT.

1. (osoittaen sormella) Tuossa pastori! — *2.* Nyt! — *3. (matkien)* »Hyvää päivää!» — *4.* Tulee! — *5.* Eipäs tule! — *6.* Tuleepas sittenkin!

ELSA.

(Loukkaantuneena.) Minun pyynnöstäni ei tullut! Mutta saadaanpas nähdä! Niinkuin sanoin, terassi koristakaa, värilyhdyt ripustakaa!

TYTÖT.

Tuossa he jo tulevat.

ELSA.

Sulkekaa! — Sukkelaan, sukkelaan!

(Tytöt vetävät verhot terassin eteen, ja hiljenevät.)

PAPPI.

(Johtaen Paavalin sisälle oikealta.) Olemme perillä, herra Profeetta.

(Hän viittailee tytöille, ettei saa kurkistella. Verhot sulkeutuvat.)

PAAVALI.

(Vapaaehtoisesti-köyhän puvussa, olan yli vaatehihna, joka kannattaa evässäkkiä. Silmät tottumattomina pimeään.) Missä olemmekaan? On kuin jokin kappeli — tai hauta kirkon pimeässä kellarissa . . . Minne olettekaan minut johtanut?

PAPPI.

Kohta silmänne tottuu. Tuonne katsokaa! Sen pimeämpi ei itse yökään voi olla.

PAAVALI.

Sielläkö on se sureva vanhus?

PAPPI.

(Kuiskaa.) Niinkuin sanoin: mielipuoli.

PAAVALI.

Ja hänkö se tahtoi minua puhutella? Entä tuo kuva tuossa alttarin päällä.

PAPPI.

Pyhimyskuva, kuten näette, mutta hän kuvittelee pojaksensa, jonka kadotti tulipalossa.

PAAVALI.

Kadotti tulipalossa?! *(Laskee säkkinsä päättäen jäädä.)*

PAPPI.

Vanhus varmaankin nukkuu, koska ei ole tullut esille. Silläválin saattaisin teidät talon tyttären juhlaan, siellä valo virtaa, siellä soitot soi, siellä ilo, kauneus — ja hänkin, jolta teille kukkaset ja juhlakutsut.

PAAVALI.

(Joutuu hämillensä.) On lyhyt hetki enää vain, laiva lähtee, en jouda juhlaan ollenkaan . . . Olenhan jo hyvästellyt . . .

PAPPI.

Olittehan tuttuja jo lapsuudessa. Olette vieraantunut? Ylenkatsotteko varakkaita?

PAAVALI.

(Tuskaisesti.) En, en, en. Ah, uskaltaisinko sanoa! Niin, te olette hengen mies, te ymmärrätte, teille sanon. En ylenkatso; ainoastaan pelkään itseäni. Minua elähyttää usko, että ihmisissä täytyy *elämää* rakastaa. Se on sama kaikissa, ja jos onkin jossakin suurempi, niin se on suurempi vähimmissä. Se usko hävittää erotuksen ihmisten välillä, ja sen eron hävitys on minun tieni ja minun vapauteni. Mutta minä näin Elsan uudelleen. Ja siitä asti — ah, te sanoitte »ylenkatson» — ei, vaan tunnen rakastavani ylitse kaikkien muiden ihmisten ... häntä yksin.

PAPPI.

Sitä enemmän syytä nähdä hänet vielä viimeisen kerran.

PAAVALI.

Ymmärtäkää: minä pelkään itseäni. Pelkään rikkoa oman uskoni.

PAPPI.

En näe ristiriitaa.

PAAVALI.

Mutta ymmärtäkää toki: hänen tenhonsa on minulle niin suuri, että kun vain silmäni hänet

kohtaavat, tai kun tiedän hänen lähelläkin vain olevan, tai vain ajattelen häntä, niin se, mikä minulle on pyhää ja suurta, kadottaa hänen rinnallaan vetovoimansa — häpeän, häpeän tunnustaa... Tiedän, että vaikka voisin kivetkin elämään herättää, *hän* sentään jäisi minulta herättämättä. En ymmärrä, miksi niin rakastan häntä? Ja miksi olisin valmis hänestä koko maailman antamaan? Ah, henkeni... kaikki ... kaikki...

PAPPI.

Ehkä hän ei vähemmästä hinnasta voi pelastua...

PAAVALI.

(Kauan kuohuksissaan ja epätietoisena katseltuaan pappia.) Tarkoitatteko mitä sanotte? — Minun siis pitäisi...? — Ei-ei! Antakaa minun tulla pois tästä talosta!

PAPPI.

(Pidättäen Paavalia.) Nuori mies, te olette voimakas ja voimallanne voitte repiä sydämestänne väkevimmän tunteen, minkä luonto on ihmiseen pannut. Mutta oletteko ajatellut, että *hän* voi olla heikompi eikä niin väkivaltaista repäisyä kestä?

PAAVALI.

(Tuskaisesti, hurmaantuneesti.) Olisiko hänkin —!

PAPPI.

Lieventäisitte eron tuskaa! Hän on eroon valmistunut. Viimeistä hyvästelyä hän pyytää vain. Sekin voi jo suuret haavat lääkitä.

(Äitipuoli hiipii hiljaa käytävän suulle, kuunnellakseen.)

PAAVALI.

Ah, te riistätte minulta kaiken voimani!

PAPPI.

Nuori mies, minä *tuen* teitä! *(Aikoo johdattaa Paavalia terassille.)*

PAAVALI.

(Äitipuolelle, ikäänkuin johonkin pelastukseen tarttuakseen.) Eikö *teidän* luo minua käsketty?

PAPPI.

(Äitipuolelle.) Esittää suokaa. Kas tässä odotettu vieras.

ÄITIPUOLI.

Anteeksi, että tienne keväiseen riemujuhlaan käy tämän suruhuoneen kautta! . . .

PAAVALI.

Olette itkenyt . . . ?

ÄITIPUOLI.

Surrut kuoleman tihutöitä.

PAAVALI.

Ei ole kuolemaa, ei saisi suruakaan olla . . .

ÄITIPUOLI.

»Ei ole kuolemaa?» . . .

PAPPI.

(Itsekseen.) Kiusallista!

ÄITIPUOLI.

Olen kuullut kerrottavan, että kiellätte kuoleman. Nuorukainen, ette ole vielä ehtinyt elämässä paljon kadottaa. Äitinne on elossa?

PAAVALI.

Olen kadottanut hänet näkyvistäni.

ÄITIPUOLI.

Ihmisten kielellä puhuen siis: — kuollut.

PAAVALI.

Totuuden kielellä: — syntynyt elämään.

PAPPI.

(Yhä koettaen johtaa Paavalia pois.) Kumarrus vain ensin juhlan sankarittarelle . . .

ÄITIPUOLI.

(Paavalille.) Jos ette sentään menisi . . .

PAAVALI.

Ettenkö menisi?

ÄITIPUOLI.

Voisi olla, että teille on jokin ansa viritetty . . .

PAAVALI.

(Katsoo ihmetellen.)

PAPPI.

(Itsekseen.) Kiusallista, kiusallista!

PAAVALI.

Minä kiitän teitä . . .

PAPPI.

(Itsekseen.) Keskustelua ei voida välttää. Täytyy odottaa sen päättymistä. *(Menee huomaamatta.)*

PAAVALI.

(Tarttuu liikutettuna äitipuolen käteen, syleillen ja suudellen sitä.) Niin olisi ainoastaan oma äiti sanonut minulle . . .

ÄITIPUOLI.

Älkää menkö, älkää menkö . . . Sanoitte: syntynyt elämään? — Ymmärrän. Te tarkoitatte, että äiti-vainajanne elää teidän omassa muistissanne ikieläväksi kirkastuneena kuvana. Niin on onnellista ajatella. Mutta nähkääs, minäkin olen rakkaimpani, ainoan poikani kadottanut, ja kohtalo on tahtonut leikkiä minun kanssani vielä niin, että on muistini kokonaan hämmentynyt. Väkisin hiipii sydämeeni kylmä unhotus. En kuolemakseni voi muistiini palauttaa sitä hänen elävää hymyänsä, jota tahtoisin jälleennähdä . . . Oh, he ovat maalauttaneet kuvan minulle — valokuvasta kaiketi. — Taiteilija on valehdellut, on

tehnyt kasvot liian ankariksi — ei ollut koskaan nähnyt häntä elävänä . . . *(Katuen, kuvalle.)* Ei-ei-ei-ei . . . sinähän se olet, armas poikani, anna anteeksi minulle, sinä se olet, sinä, sinä . . .

PAAVALI.

(Nousee katafalkille, tarkastelee kuvaa läheltä.) Tämäkö? Tämä on pelkkää kangasta!

ÄITIPUOLI.

(Loukkaantuneena.) Pelkkää kangasta?! Siihen ovat ainoat, ainoat muistoni kiintyneet. Kenpä hänet minulle elävämmäksi tekisi?

PAAVALI.

Sen ehkä minä tekisin, jos vain lupaisitte ensin hävittää kaiken, mikä teidät *estää* häntä näkemästä.

ÄITIPUOLI.

Ah, mitä tehnettekin, kaikkeen suostun.

PAAVALI.

Hyvä. Pois siis kaikki tämä! Pois! Pois! Pois! *(Rikkoo katafalkin, särkee kuvan, viskaa syrjään. Kynttilät sammuvat.)*

ÄITIPUOLI.

Mitä teette?! Mieletön, mitä te teette?! — Voi, missä on nyt minun poikani!

PAAVALI.

(Menee nopeasti oikealle, avaa ikkunan, josta laskevan päivän lempeä hohde valaisee huoneen.) Tuolla, tuolla! Katsokaa tuonne! Näettekö tuolla etäällä, etäällä häämöttää vuoriston harja. Sen rinteellä on kyläkaupunki ja sen laidassa yksinäinen, hyljätty asumus. Siinä on suuri huone, paljon pikku ruutuja ikkunoissa ja verenpisaroita ikkunanlaudalla, ja niin hiljaista, niin yksinäistä! Joskus tulee väsyneenä kotiin sen ainoa asukas ja kulkee huoneessa yksin, orpona. Hän on teidän poikanne. Hän on äitinsä kadottanut.

ÄITIPUOLI.

Mutta miksi hän kulkee orpona eikä tule tänne? Olenhan minä täällä!

PAAVALI.

Hän pelkää, ettette tunne häntä. Hän onkin nyt niin toisennäköinen: tukka on pitkä ja äänikin on toinen . . . Ette tuntisi . . .

ÄITIPUOLI.

Ettenkö tuntisi! Tuhansien keskeltä, vuosisatojenkin takaa tuntisin omani ... Voi minua, täällä minä istun, ja poikani ...

PAAVALI.

Hän hakee aina äitiänsä kaikkialla kaupungeissa, kylissä ...

ÄITIPUOLI.

Eikä edes eksy luokseni ...

PAAVALI.

Nyt hän on tännekin tullut. Hän on nyt juuri edessänne. Se olen minä, äiti.

ÄITIPUOLI.

Sinäkö?! — Ei! Ei!

PAAVALI.

Olen hakenut sinua, äiti, haen lakkaamatta, vuorilta, laaksoista, yli maiden ja merien, ja kun tulen eteesi, sinä käännyt minusta ... Kuitenkin sanoit: tuntisin tuhansien keskeltä, vuosisatojenkin takaa tuntisin ...

ÄITIPUOLI.

Niin, niin, mutta . . .

PAAVALI.

Tämäkö tukka meidät toisistamme erottaa?

ÄITIPUOLI.

Ja äänikin oli toinen.

PAAVALI.

Äänikin toinen? Mutta kuuntelehan tarkkaan, tarkkaan: Äiti! — Äiti!

ÄITIPUOLI.

(Painaa säpsähtäen kädellään sydänalaansa.)

PAAVALI.

Etkö muista enää omaa lastasi? Etkö minua näe, vaikka ilmielävänä seison edessäsi? Oletko unohtanut, kuinka iltaisin tulit pienen vuoteeni ääreen minun peitettäni korjaamaan ja minä suutelin sinun armaita käsiäsi ja sinä minun päätäni jäähyväisiksi silitit?

ÄITIPUOLI.

(Värähtelevällä äänellä.) Ha-ha . . . Noin hymyili poikani.

PAAVALI.

Tai varoitit minua, kun veistelin terävällä veitsellä . . .

ÄITIPUOLI.

Veistelit . . . veistelit . . . Ai, ai, ei saa niin terävällä . . .

PAAVALI.

Ja imasit veren pikku haavasesta . . .

ÄITIPUOLI.

Niin . . .

PAAVALI.

Ja valkoisella nauhasella sidoit sormeni . . .

ÄITIPUOLI.

Niin, niin . . .

PAAVALI.

Ja lohdutit minua, jos tekeleeni kesken särkyi . . .

ÄITIPUOLI.

Muistan . . . muistan . . . pieni leukasi värähteli . . .

PAAVALI.

Ja sanoit: »Kärsivällisyyttä, kärsivällisyyttä! Aloita uudestaan! Ei saa heittää kesken käsistä!»

ÄITIPUOLI.

Niin, sitä aina sinulle sanoin.

PAAVALI.

Nyt olen *minä* tullut vuorostani sanomaan: kärsivällisyyttä, kärsivällisyyttä, äiti! *(Menee polvillensa.)* Aloita uudestaan! Älä heitä elämää kesken käsistäsi!

ÄITIPUOLI.

Sinä yksin tunnet kärsimykseni, sinä tiedät sydämeni.

PAAVALI.

Tiedän, tiedän, ja tahtoisin, että edes hetkenkin lepäisit... ja suostuisit muuttamaan tästä pimeydestä minun asuntooni vuoriston rinteelle...

ÄITIPUOLI.

(Ottaa Paavalia molemmin käsin päästä, katsoo kauan silmiin, nyykäyttelee hänelle moneen kertaan päätänsä.)

PAAVALI.

(Riemuissaan kavahtaa pystyyn.) Sinä annoit minulle merkin! Äiti!

ÄITIPUOLI.

Se olet sinä. Sinä olet minun poikani!

PAAVALI.

Äiti! Äiti!

(Syleilevät toisiansa.)

(Merilaivan mörähtävä vihellys.)

PAAVALI.

Laivani lähtee!

ÄITIPUOLI.

Ei-ei! Minne nyt?!

PAAVALI.

Meren yli minun täytyy. Laiva lähtee.

ÄITIPUOLI.

Lähtisit sylistäni juuri kun sinut sain! Ei-ei! Ei milloinkaan! Sinä olet minun ainoa lapseni! Kadotanko sinut jälleen!

PAAVALI.

Et, vaan voitat satakertaisesti, sillä kaikki, jotka minä herätän, ovat sinun lapsiasi. Koko maailman täytyy saada tietää, ettei ole kuolemaa,

kaikkien kansain täytyy kuoleman kahleet luotansa karistaa. Ei ole kuolemaa! Tunnen maailmansydämen sykähtelevän. Lyö ihmiskunnan ilon hetki! Soi vapauden soitot!

ÄITIPUOLI.

Pelkään, että äitisi on suuri maailma, en minä.

PAAVALI.

Haavoitinko sydämesi, äiti? Rakastatko minua vähemmin sanojeni jälkeen? — Mutta odota! Sinne — sinne, missä on ne pienet ruudut ja verenpisaroita ikkunoissa ja niin hiljaista ja rauhallista, sinne palaan minä joskus, ja silloin sinä tulet kynnyksellä minua vastaan . . .

ÄITIPUOLI.

(Nyykäyttelee Paavalille päätänsä.)

PAAVALI.

Ja avaat sylisi . . . ja minä sylini . . .

ÄITIPUOLI.

Voi minun poikani, minun poikani!
(Syleilevät toisiansa.)
(Laivan vihellys toisen kerran.)

PAAVALI.

Hyvästi! Näkemiin! Näkemiin!

ÄITIPUOLI.

(Sortuu maahan.) Voi poikani, riemun kyyneleillä peitän sinun askeleesi . . . Vähemmänkö sinua rakastaisin nyt sanojesi jälkeen? Ei. Tuhat kertaa enemmän. Minä luotan sinuun kuin kallioon: sinä tulet takaisin ja viet minut täältä. Näkemiin poikani, mutta älä vain viivy enää. *(Hän väsähtää hetkeksi ja itkee painaen päänsä maata vasten.)*

PAAVALI.

(Käyttää tilaisuutta hellästi irroittuakseen äitipuolesta, ottaa säkkinsä ja suuntautuu oikeaa käytävää kohti.)

PAPPI.

(Sukeltaa esille verhojen takaa.) Pääsette tätä kautta nopeammin . . . suoraan rannalle. *(Johtaa hänet verhojen kautta.)* Kas noin!

(Ikäänkuin pitkän odotuksen jälkeen oikeuksiinsa päästen sohahtaa terassilla tyttöjen ilo ja valssin sävel.)

ÄITIPUOLI.

(Kavahtaa ylös ja suuntautuu perälle.) Ei sieltä kautta pääse rannalle!

PAPPI.

(Ehkäisten.) Profeetalle on kaikki mahdollista, olkaa huoletta.

ÄITIPUOLI.

Ei hän ollut profeetta, hän oli oma poikani.

PAPPI.

Oo! Ihmeellistä! Mutta hän on sittenkin väärä profeetta!

ÄITIPUOLI.

(Suuntautuu jälleen perälle.) Hän oli oma poikani . . .

PAPPI.

(Hätäisesti.) Laiva ei ole vielä kolmatta kertaa viheltänyt; vielä ehtisitte laiturille — jäähyväisiä huiskuttamaan — jäähyväisiä huiskuttamaan! *(Hän johtaa äitipuolen oikean käytävän suulle.)*

ÄITIPUOLI.

Todellakin! Todellakin! Näkisin hänet vielä viimeisen kerran! Hän tuntisi minut väki-

joukosta . . . Minä riennän, minä riennän! *(Poistuu kiireesti oikealle.)*

PAPPI.

Vihdoinkin! *(Hän palaa verhojen luo, raottaa, katsoo.)* Siro kumarrus profeettaseni, ei taida sanoa muuta! Ja kaunis kierros kummin puolin! Taas kumarrus ja nyt jo puhelevat. — Aivan oikein: sen kaunottaren ohitse ei mene yksikään! *(Äänellään ja kädenliikkeillä valssin poljentoa matkien.)* Niin, niin, niin, ei ole kuolemaa, ei . . . *(Jättää verhot, menee oikealle.)* Malttakaa, arvoisa rouva, minäkin tulen kuolemalle jäähyväisiä huiskuttamaan, malttakaahan, malttakaa . . . *(Poistuu.)*

(Tytöt kurkistelevat verhojen takaa, ensin arasti ja yksitellen, ikäänkuin epäillen, onko joku peljätty henkilö todellakin poissa. Pulppuavan elämänilon ja tanssisävelten viekoittamina he käyvät yhä uskaliaammiksi, katselevat ja nostelevat mustan huoneen esineitä, nauraa kikattaen näyttelevät niitä toisilleen. Yhä useammat yhtyvät riemukkaaseen tanssiin, ikäänkuin omalta kannaltaan todetakseen, »ettei ole kuolemaa». — Tanssi päättyy siihen, että he nauruun re-

mahtaen juoksevat pois, mennessään avaten verhot jättäen ne kokonaan auki.)

(Päivän viimeiset, punertavat säteet. Illan vaihtuminen yöksi.)

PAAVALI.

(Seisoo lähtemässä, laskeuneena pari askelta terassin ulkorappusia, ajatuksissaan, silmät rypyssä hypistellen etusormellaan jotakin pylvään köynnöskukkaa.)

ELSA.

(Parhaassa juhla-asussaan, selin vierimmäiseen pilariin nojauneena, käsin olkainsa takaa, pään yläpuolelta, kiertäen pilarin.)

(Hetken äänettömyys.)

ELSA.

(Tahallisen hitaasti.) Sanotaan: sinä palvelet köyhiä, rikkaita ylenkatsot —?

PAAVALI.

En ylenkatso, mutta he eivät tarvitse mitään.

ELSA.

Eivät tarvitse? — Ja sinä et tarvitse heitä. Vaikka he sinun tähtesi purppuraan ja hienoim-

paan silkkiin pukeutuisivat, sinä et edes katsahda heihin . . .

PAAVALI.

(Tekee torjuvan liikkeen, katsahtaa Elsaan, mutta luo silmänsä kohta jälleen alas.)

ELSA.

Minä yhtä ihmettelen. Onko totta, mitä sanotaan: että sinä rakastat kaikkia ihmisiä erotuksetta? Minä tiedän hyvin, ettet vähintäkään rakasta minua, mutta niin et sentään olisi yhdellekään muulle tehnyt, että olisit hänen kukkansa takaisin lähettänyt.

PAAVALI.

(Samoin, mutta vielä kiihkeämmin.)

ELSA.

Ymmärränhän minä, se on aina niin: Jos toinen rakastaa ja toinen ei, niin tämä ylenkatsoo sitä, joka rakastaa . . . Mutta sinä, Paavali, joka et tahdo ylenkatsoa ketään, sinun pitäisi toki sääliä minua . . . Ajattele: näen sinut viimeisen kerran, eroamme ainiaaksi! Olethan oppinut asettumaan lähimmäisesi tunnepiiriin, ymmärrä

siis minunkin tuskani . . . *(Muuttaen asentoa, vilkkaammin ja hellemmin.)* Ah, jospa minä tietäisin, mikä se minussa on niin vastenmielistä, joka tekee, ettet tahdo edes katsahtaa minuun . . . Ehkä se on tämä käärmekoristus minun kaulassani? Mutta minä voin sen viskata pois . . . *(Tekee niin.)* Kas niin, nyt sitä ei ole . . . Ruma käärme, hyi!

PAAVALI.

(Päin Elsaan.) Mutta sano, Elsa, millä sinua palvella? Kaikkea sinulla on, on palvelijoita, on auttajia, on ystäviä, on koti lämmin, on valoa, on soitantoa . . . Toiset, ihan toiset *minua* tarvitsevat.

ELSA.

(On itkevinään.) Niin, *toiset* sinua tarvitsevat . . .

PAAVALI.

Elsa, sinä itket, sano minulle, sano, millä voin palvella sinua! Enhän voi jättää itkeväistä! Sano!

ELSA.

Ah, en pyydä paljon . . . Onnettomasti rakastavalle voi jokin kukkakin olla kaikki kaikessa.

Tuon ehkä annat hyvästiksi, tuon, jota juuri hypistelit . . .

PAAVALI.

(Taittaa vaaleanpunaisen ruusun, ojentaa ihmeissään hitaasti Elsalle.)

ELSA.

(Suutelee kukkaa ja panee rinnallensa, hymyilee.) Kukka-raukka kuihtuvainen, voi jos olisit ikuinen, sinua suutelisin aamuin illoin, suutelisin päivin, öisin, suutelisin aina, aina: sinua on *hän* pidellyt. Mutta sinä kukka kuihtuvainen: kun menee hän, sinäkin lakastut . . . ! *(Kyynelissä, nyyhkyttämättä.)*

PAAVALI.

Tuolla vuoristossa — tuolla — on atsaleoja niin ihania . . . niin ihania . . .

ELSA.

Ah, ne ovat lempikukkiani . . . ne, jotka punertavat . . .

PAAVALI.

Jospa menisimme hakemaan niitä! *(Hän huomaa äkkiä olevansa tunteiden vallassa.)*

ELSA.

(Jälleen alakuloisena.) Silloinhan myöhästyisit, Paavali, ja silloin vihaisit minua vieläkin enemmän.

PAAVALI.

(Hiljaa, tuskaisesti.) Elsa! Etkö siis mitään muuta minulta pyydä?

ELSA.

Tule lähemmäksi, minä kuiskaan sinun korvaasi jotakin . . .

PAAVALI .

(Tulee Elsan lähelle.) Mitä niin?

ELSA.

Jos sinulla olisi kultainen linna, ja minä pyytäisin sitä omakseni, antaisitko?

PAAVALI.

Antaisin varmasti. Mitä minä kultaisella linnalla?

ELSA.

Tuolla vuoristossa, niin, tuolla vuoristossa . . . sen etelärinteellä . . .

PAAVALI.

Sen etelärinteellä? . . . on pieni kauppakylä Oletko ollut siellä?

ELSA.

Olenko ollut?! — Monesti. — Syrjimpänä on — ei tosin mikään linna, vaan pieni asumus . . .

PAAVALI.

Pieni asumus?

ELSA.

Sen ovi on aina lukossa . . .

PAAVALI.

Ah, Elsa . . . !

ELSA.

Ja minä olen käynyt monta kertaa sen asunnon ympäri ja ajatellut: tässä on hän kulkenut, ja vihdoinkin — anna anteeksi minulle — kurkistin sisälle pienistä ikkunaruuduista. Niin, anna anteeksi! Aurinko paistoi sisälle ja lattialla oli ruutujen varjot, seinäkello oli seisahtunut, toinen ovista oli vähän raollaan, mutta ei ketään, ei ketään sisällä, kaikki liikkumattomana, jätettynä yksin . . .

PAAVALI.

Kaikki on siellä niinkuin se äitivainajan jälkeen jäi.

ELSA.

Minulla oli pienenä nukkekaappi, se oli juuri samanlainen. Nyt näin sen todellisuudessa, mutta — lukittuna . . .

PAAVALI.

(On hurmasta ja tuskasta menehtyä.)

ELSA.

Jos siis paitsi tätä lakastuvaa kukkaa vielä jotakin tahdot hyväkseni tehdä, niin älä kiellä minua kurkistamasta ikkunoihin, tai jos se on sinulle kovin vastenmielistä, ainakin istumasta portailla ja painamasta ohimoa lukittua ulko-ovea vasten . . .

PAAVALI.

Minä haen sinulle avaimet . . .
(Laivan vihellys kolmannen kerran.)

ELSA.

Ei-ei, sinä myöhästyt! Se oli kolmas varoitus! Viimeinen!

PAAVALI.

Minä haen avaimet! Ja sinä saat mennä sisälle ja tehdä tulen pesään ja kastella kuihtuneet kukat . . .

ELSA.

Paavali, sinä myöhästyt!

PAAVALI.

Minä annan sinulle sen asunnon, sinulle, sinulle . . . !

ELSA.

Voi, Paavali, sinä olet jo myöhästynyt! Laiva on jo irti rannasta! Voi minua, nyt et ole koskaan antava minulle anteeksi, nyt olet aina vihaava minua!

PAAVALI.

Minä rakastan sinua!

ELSA.

Aah!

(He heittäytyvät toistensa syliin.)

Oikealta kuuluu äitipuolen ja papin lähenevää puhelua.

Tytöt, tuntien itsensä rakastuneiden vartijoiksi, juoksevat terassin kummaltakin puolelta kuuntelemaan, onko vaara tarjona. He kuulostelevat

sormi suulla oikealle päin. Kun lähestyvien äänet kovenevat, niin tytöt hurahtavat takaisin terassille, yhtä äänettömästi kuin tulivatkin, ja tyystin sulkevat verhot jälkeensä.

Äitipuoli ja hänen jäljessään pappi tulevat oikealta, jatkaen keskusteluansa.

Terassilla alkaa hiljainen, hämyisä soitanto.

ÄITIPUOLI.

Voitteko ymmärtää? Voitteko selittää? — Ettenkö olisi kyllin tarkkaan katsonut? Silmäni hakivat kaikkialta, en nähnyt missään: juoksen etukannelle, ei ole, juoksen peräkannelle, ei sielläkään. Ei hyteissä, ei laiturilla, ei missään, ei missään . . .

PAPPI.

Ainoa selitys voi olla vain se, ettei hän olekaan lähtenyt . . .

ÄITIPUOLI.

Etteikö lähtenyt?! Hän *on* lähtenyt. Koko maailma on kuoleman kahleista vapautettava, sanoi hän — ja sitä varten on hän minun, oman äitinsä, sylistä riistäytynyt! Hänen *täytyi*, nähkääs!

PAPPI.

Jos taas täytyi maailmalle, niin ennemmin tai myöhemmin kuulette hänen joutuneen vankilaan — tai tulleen mestatuksi.

ÄITIPUOLI.

Elämälläni on jälleen tarkoitus. Minä menen odottamaan häntä siihen huoneeseen, missä on pienet ruudut . . .

PAPPI.

(Raottaa verhoja.) Olen kuin olenkin ankaran järjestysvallan edelle mennyt, niinkuin kunnon kirkonmiehen sopii. Olen rakkaudella kaiken järjestänyt: profeetta on vaaraton.

ÄITIPUOLI.

(Jatkaen omiansa.). . . pienet ruudut ja verenpisaroita ikkunoissa . . .

PAPPI.

(Vetää verhot rauhallisesti syrjään.)

Näky verhojen takaa: Paavali ja Elsa, vuoristoon päin kääntyneinä, seisovat kaulatuksin, liikkumattomina. Kuutamo. Välkkyvä valojuova meren halki. Muutamat värilyhdyt ovat sytytetyt.

Tytöt kulkevat saman hämyisen sävelen tahdissa, jonkin matkaa toisistaan, piirissä rakastuneiden ympäri, välillään kannatellen kultaverkkoa, joka kimaltelee eri väreissä kuun säteissä.

PAPPI.

(Menee hitaasti ajatuksiinsa vaipuneen äitipuolen luo, koskettaa häntä, sitten sanoo rauhallisella ja hiljaisella äänellä.) Kuten sanoin, hän ei ole lähtenyt. Hän on täällä.

ÄITIPUOLI.

Eikö ole sittenkään hennonut oman äitinsä sylistä irroittua . . .

PAPPI.

Katsokaa itse.

ÄITIPUOLI.

(Kääntyy katsomaan, hämmästyksestä ja kauhusta rusahtaen kokoon.) Mitä näen? Mitä tuo on?

PAPPI.

Se on — kuolema.

ÄITIPUOLI.

(Hädissään tarttuen rukoilevasti pappiin.) Oi, kuoleeko tämäkin poikani?!

PAPPI.

Ei hän kuole, hän on elävä ja hänen sukunsa on lisääntyvä. Mutta kuolee väärä profeetta. Katsokaa, kuinka morsiusneidot hiljaa tuudittavat häntä ikuiseen lepoon.

ÄITIPUOLI.

(Työntyen pois papista.) Mitä olettekaan tehnyt!

PAPPI.

Korskean kotkan olemme maahan kytkeneet.

ÄITIPUOLI.

Poikani, poikani, minä olen sinut jälleen lentoon laskeva. En kysy enää neuvojanne, pastori. Keinot ovat minun omiani. Vannon teille: Minä olen heidät toisistaan erottava!

PAPPI.

Hiljaa, hiljaa, suokaa rauhaa rakastaville. Ettekö käsitä hetken suurta juhlallisuutta? Vankeudesta, ehkäpä mestauksestakin pelastaen tuon

ihanan nuorukaispään, katsokaahan, millä onnen autuudella Herra siunaa profeetan hautajaisia. Suuri on Herra taivaissa!

ÄITIPUOLI.

(Sortuu hiljaa itkien maahan.)

KOLMAS NÄYTÖS.

Sama huone kuin ensimmäisessä näytöksessä. Vasemmalla etualalla kirjoituspöytä. Vasemmalla sivuseinällä sanomalehtitukku, sahoja, kirveitä, vähän epäsoinnussa huoneen oikealla puolella vallitsevan salonkisisustuksen kanssa.

ELSA.

(Oikealla olevan kaappinsa ääressä, polvillaan maassa, ottaa laatikoista pojan- ja tytönvaatteita, asettelee niitä takaisin ja ottaa taas, surullisesti tarkastellen, tunnustellen ja suudellen.)

ÄITIPUOLI.

(Istuu alkovin verhojen eteen asetetussa nojatuolissa, milloin kaukomielin, tunnottomin katsein eteensä tuijottaen, milloin vaipuen uneen, milloin havahtuen tutisevin käsin ja sisällisesti kiihtyneenä sukkaa kutomaan.)

PAAVALI.

(Kaupunkilaisessa kotipuvussa, tukka lyhemmäksi kerittynä, kirjoittaa työpöytänsä ääressä.)

KERJÄLÄISET.

(Vaimo pojan ja tytön kanssa, ryysyissä, tulevat ujostellen ja viivytellen kyökistä huoneeseen, jääden ovensuulle.)

PAAVALI.

(Heristää heille sormea ja viittaa Elsaan päin.) Shhh . . .

PALVELUSTYTTÖ.

(Tulee keittiöstä, varpaisillaan käyden lykkii heidät edellänsä huoneesta; palaa yksin takaisin, aikoo mennä ensin Elsalle sanomaan, mutta epäröi, ja sanoo hiljaa Paavalille.) Pyytäisivät apua . . . niiltä on kaikki palanut.

PAAVALI.

(Nostamatta katsettaan paperista ottaa liivintaskusta rahakolikoita antaen ne palvelustytölle.)

PALVELUSTYTTÖ.

(Menee.)

PAAVALI.

(Jatkaa työtänsä, lukee kirjoitustaan, nousee, aikoen mennä näyttämään Elsalle, mutta huomattuaan Elsan mielentilan laskee paperin kädestään pöydälle ja menee hitaasti oikealle; suutelee Elsaa päälaelle.)

ELSA.

(Purskahtaa itkuun.)

PAAVALI.

Aina vain, aina vain! Rakas, pikku Elsa, jo olisi aika pudistaa suru mielestä.

ELSA.

Voi, elämä on niin tyhjää! Mitä varten kaikki?!

PAAVALI.

Mitäkö varten pienokaisemme kuolivat? Mitäkö varten *molemmat*? Ja mitäkö varten juuri silloin, kun heitä enin rakastimme? — Sitävarten, että ... *(Muuttaa aikeensa.)* Elsa! Vainajat hymyilevät meille: he elävät *enemmän* kuin me, mutta me pidämme heitä — *kuolleina!* Ymmärrä, ei ole kuolemaa, ei ole kuolemaa, Elsa!

ELSA.

Missä ovat siis lapsivainajani?

PALVELUSTYTTÖ.

(Tietämättään vastaten Elsan kysymykseen.) He ovat keittiössä ja kysyvät, eikö olisi jotakin vanhoja vaatteita ruumiin verhoksi.

PAAVALI.

(Palvelustyttöä pois viittoen.) Odota, odota! *(Elsalle.)* Kuulitko, mitä hän sanoi? Sinä kysyit, missä ovat lapseni, ja hän vastasi: he ovat keittiössä. Sinun lapsesi ovat keittiössä. He kuolivat, että me ymmärtäisimme, ettei ole erotusta lasten ja lasten välillä.

ELSA.

Tuo on jo suorastaan loukkaavaa! Minulla *oli* lapsia, *nyt* ei ole . . . ! Vieraita kohtaan minulla ei ole tunnetta! Mistä minä otan sen rakkauden, kun sitä ei kerran ole?! En tahdo teeskennellä: kun ei ole, niin ei ole.

PAAVALI.

Nyt kerron sinulle jotakin, jota en ole vielä yhdellekään sielulle eläessäni kertonut.

ELSA.

No?

PAAVALI.

Äiti kuollessaan — hän kuoli juuri tässä samassa huoneessa — tuossa noin — lupasi antaa minulle merkin olemassaolostaan kuolemansa jälkeen . . .

ELSA.

Ah, Paavali, sata kertaa olet minulle tuosta kertonut.

PAAVALI.

Hän ilmaisee itsensä aina, kun vain voin teossa osoittaa rakkautta ihmisiä kohtaan, erittäin kaikkein köyhimpiä kohtaan. Minä näen hänet heidän silmissään, kun he minua kiittävät — aina, hän on kaikkialla —

ELSA.

(Ei ilman mustasukkaisuutta.) Aina olenkin huomannut, että sinä sydämesi syvimmässä sittenkin rakastat äitivainajaasi enemmän kuin minua. Mutta minä sanon sinulle: *minä* olen sinun pelastajasi; äitiäsi seuraamalla olisit aikaa ollut vankilassa tai henkesi menettänyt . . .

ÄITIPUOLI.

(Itsekseen.) Minä erotan — minä erotan — —

ELSA.

(Yhä kiihtyen.) »Minä erotan» ja »minä erotan.» Hyi, kuinka minua inhottaa tuo ihminen!

PAAVALI.

Yksikin lempeä sana sinun puoleltasi, ja hän on sulava niinkuin vaha.

ÄITIPUOLI.

Liekit . . . liekit . . .

PAAVALI.

Katsahda kerran hänen silmiinsä, sieltä on sinunkin äitisi vastaava.

ELSA.

Uskallat samalla suulla heidän nimiänsä mainita! — Pidät huoneessamme mielipuolta, joka on minun taloni ja omaisuuteni polttanut!

PAAVALI.

Elsa, se ei ole todistettu.

ELSA.

Hän aikoi polttaa *minut.*

PAAVALI.

En usko ikinä.

ELSA.

Et kyllä usko.

PAAVALI.

Ah, Elsa, minäkin annan sinulle päännyökkäyksellä merkin, jos vain kuolen ennen sinua . . .

ELSA.

Hyi, älä puhu kuolemasta. Lähden koko tästä talosta, kun sinä aina puhut kuolemasta ja kuolemasta. Miksi — miksi olemmekaan sitoneet itsemme tähän pikku kaupunkiin!

PAAVALI.

Toimeni vuoksi, Elsa, joka antaa minulle tuloja.

ELSA.

Ah! Minä tahtoisin ulos maailmalle, minä kuolen tähän yksitoikkoisuuteen, tähän tukehtuu! Aina vain samat kasvot ja samat äänet! Ja sinäkin, Paavali! Kuinka haaveilitkaan ennen matkoja merien ja maiden yli! Mutta nyt olet jäänyt paikoillesi homehtumaan kuin sieni puunkuoreen. Kaikki matkustavat, me yksin vain istumme paikallamme.

KERJÄLÄINEN.

(Entinen sotamies, nuoralla vyötetty, vasen jalka puinen, tulee kyökistä kolistellen.)

ELSA.

Mikä sitoo meitä? Sano. Mikä sitoo meitä?

PALVELUSTYTTÖ.

(Ilmestyy hätyyttämään kerjäläistä pois.) Kyökkiin, kyökkiin, ei saa tulla sisälle! *(Poistuu kerjäläisen mukana.)*

ELSA.

Minä sanon sinulle, mikä meitä sitoo: juuri nuo sinun kerjäläisesi, aina vain nuo kerjäläiset, joita sinä rakastat enemmän kuin ketään muuta. Eivätpä ahdista muita taloja, tänne vain tulevat kuin korpit haaskan ympärille . . .

PAAVALI.

(Alla päin.) Sehän on luonnollista: kun en minä mene *heidän* luoksensa, tulevat he *minun* luokseni.

(Ovikello soi oikealla.)

PAAVALI.

Ah, se on opettaja — hän lupasi.

ELSA.

Kas, kuinka iloiseksi sinä tulit! — Menen kävelemään. En voi sietää sitä miestä.

PALVELUSTYTTÖ.

(Vasemmalta oikealle.)

PAAVALI.

Maailman lempein ja vaarattomin olento.

ELSA.

Se »lempeä» on puhunut jossakin seurassa, että sinä olet muka siipesi katkaissut. No — tietenkin *minä* olen ne leikannut. Enemmän kuin kukaan toinen juuri *hän* yllyttää sinua omaa kotiasi vastaan. *(Hän on sovittanut suruhatun päähänsä.)*

PALVELUSTYTTÖ.

(Ilmoittaa.) Herra Opettaja.

PAAVALI.

(Tytölle.) Pyydä sisälle. *(Elsalle, huoaten.)* Milloin vaihtuukaan surupukusi iloisempiin väreihin!

OPETTAJA.

(Tulee kumarrellen, olkihattu toisessa kädessä, toisessa paperiarkki.) Tässä minä nyt olisin taas sen saman kouluasian kanssa . . .

PAAVALI.

Istukaa.

ELSA.

Suokaa anteeksi, sanon suoraan: jos aiotte esittää sitä kannatuslistaa, niin siihen emme ole tilaisuudessa merkitsemään.

SAHURIKERJÄLÄINEN.

(Tulee keittiöstä, epäröi.)

PAAVALI.

(Nyykäyttää sahurille myöntävästi päätään.)

SAHURI.

(Ottaa seinältä sahan ja poistuu.)

ELSA.

Te katsotte kummastellen. Mutta me annamme todellakin kaikki liikenevät pennit suoraan kerjäläisille, tarvitsematta välittäjiä. Kuten näette, meillä on täällä kerjäläisiä ja holhokkeja

joka nurkassa, niitä tulee ja menee, jokunen mielipuoli istuu aina huoneessa . . . *(Menee kävelylle kumarrettuaan opettajalle.)*

OPETTAJA.

(Paavalille.) Kysymyksessä olisi vain tuo kannatussumma joko kerrallaan tai vuosittain — lastentarhaa varten . . .

PAAVALI.

Olen vaimolleni luvannut, etten kirjoita enää nimeäni mihinkään sitoumukseen.

OPETTAJA.

Mutta — *lástentarhaa* varten!

PAAVALI.

Niin, niin, vaikkapa itse lastentarhaakin varten.

OPETTAJA.

Kaksikymmentä vuotta olen minä opettanut kansakoulussa. En vain voi saavuttaa toivottavia tuloksia. Mistä syystä? Jo ennen kouluikää lapset ehtivät oppia kaduilta niin paljon pahaa, ettei kansakoulu enää saa sitä poishiotuksi. Se on myöhäistä. Mutta kas lastentarha! Niinkuin

tiheäsilmäinen suuri haavi se keräisi itseensä pohjakerrosten lapset, nuo kaikkein pienimmät, nuo suurisilmäiset, joiden sielu on vielä niinkuin vaha valmis vastaanottamaan mitä siihen ensimmäiseksi painetaan. Ja tunnustaakseni ei minua olekaan tänne ajanut ainoastaan toivo saada nimenne kannatuslistaan, vaan sain kuulla . . . kuinka sanoisin . . . tietoihini on tullut, että te olitte eräässä tilaisuudessa lausunut mahdolliseksi . . . tuota noin . . . että johtajattareksi tähän pyhään laitokseen tulisi teidän oma arvoisa rouva vaimonne . . .

PAAVALI.

Laskette leikkiä!

OPETTAJA.

. . . joka seikka antaisi aivan uuden, mahtavan käänteen asiallemme. Kaikki tietävät, mikä erinomainen kasvattaja arvoisa rouvanne oli *omille* lapsillensa . . .

PAAVALI.

Ei siitä tule mitään.

OPETTAJA.

Siinä tapauksessa pyydän ainoastaan ettette virka halkaistua sanaa kenellekään minun käyn-

nistäni täällä, sillä jos tulee ilmi, ettei huhussa olekaan perää, ja vielä, etten ole onnistunut saada *teidän* nimeänne kannattajien joukkoon, voi koko suuri asiamme mennä pilalle.

PAAVALI.

Minulla ei ole rahaa.

OPETTAJA.

(Kumartaen.) Täysin riittävä syy.

PAAVALI.

Se tahtoo sanoa — minä en sanonut teille totuutta. *(Näyttää opettajalle suurta sinistä kirjekuorta.)* Tässä on minulla niin paljon arvopapereita, että niillä voisi taata lastentarhanne olemassaolon kymmeniksi vuosiksi . . .

OPETTAJA.

(Innostuen.) No niin, niin, kunhan kolmeksikin . . . vai niin! . . .

PAAVALI.

Mutta rahat on määrätty toiseen tarkoitukseen.

OPETTAJA.

Tietysti — ymmärrän aivan hyvin, että teidän kaltaisellanne miehellä saattaa olla paljon muitakin hyviä tarkoituksia, kuten esimerkiksi paikkakuntamme . . .

PAAVALI.

Pyydän anteeksi. Meitä kohdanneitten perhesurujen jälkeen tahdon, että — vaimoni on tekevä virkistysmatkan merentakaisiin maihin. Olen vuosien kuluessa hänen tietämättään vähitellen koonnut hänelle. Nyt on summa täysi.

OPETTAJA.

(Hetken ällistelyn jälkeen.) Aivan riittävä syy, aivan riittävä syy!

PAAVALI.

Te tulitte hämillenne?

OPETTAJA.

Mitäs minä . . . enhän minä . . .

PAAVALI.

Sanokaa vain!

OPETTAJA.

Herra varjelkoon! Mitäs minä tämmöinen ... Voiko olla sen kauniimpaa tarkoitusta? Virkistystä kaipaa jokainen ihminen ... merentakaisiin maihin ... suuret kaupungit, näköalat ... matkailijaravintolat korkeilla vuorilla ...

PAAVALI

(Kuiskaamalla.) Mutta minä pyydän teitä, sanokaa sentään ihan avonaisesti.

OPETTAJA.

(Oikaisten itsensä, heittäen nöyryytensä.) No niin, miksipä en sanoisikin! Olitte kerran toinen. Ja toista olemme me teistä odottaneet.

PAAVALI.

Toista olitte odottaneet. *(Sortuu tuolille pöytänsä ääreen.)* Niin, niin, niin!

OPETTAJA.

Valmistuittehan *itse* merentakaisiin maihin. Siellä odotti teitä suuri kansa. Niinkuin aamun nousu oli meille teidän herätyshuutonne. Pidimme teitä aikamme suurena profeettana, joka vihdoinkin oli hämyisille maillemme noussut.

Ihmetellen, ihaillen katsoimme teihin; koko maailma kuunteli teitä. Mutta *nyt* . . .

PAAVALI.

Mutta nyt!

OPETTAJA.

Siipenne ovat katkaistut. — Minkä vuoksi?

PAAVALI.

Puhukaamme avonaisesti: senvuoksi, että olen naimisissa. Senvuoksi, että on olemassa rakkaus vaimoon — niin sitova, niin vangitseva, niin autuas, niin kiduttava, niin repivä, niin kaikkivoipa . . .

OPETTAJA.

Omituinen tunnustus *teiltä!*

PAAVALI.

Puhukaamme vieläkin avonaisemmin. *Te ette* rakasta vaimoani. Te tahdotte, että minä pakottaisin häntä tai että minä jättäisin hänet — — niin, niin, sitä te tahdotte, sitä te kaikki keskenänne hiljaa supatatte . . . Mutta ei kukaan teistä ole oikeassa.

OPETTAJA.

Nöyrimmästi pyydän anteeksi... Ihminen vain niin tahtoisi, että olisi jokukin, joka on jotakin toista kuin me kaikki, kaikki muut...

PAAVALI.

Kuin laumaihmiset, tarkoitatte.

OPETTAJA.

No juuri, siinäpä oli osuva sana!

PAAVALI.

Katsokaa sentään vieläkin tarkemmin. Hän on rikkaasta kodista, *(ajatuksissaan)* ja köyhäksi hän on joutunut ehkä juuri minun syystäni... *(Ryhdikkäästi.)* Olkoon kuinka tahansa! Kokonaisen maailman asemesta on minulla nyt yksi ainoa ihminen, jonka herättämistä tavoittelen. Entä sitten?! Minua tyydyttää se tehtäväni, uskokaa minua. En kadu vaihtoani!

OPETTAJA.

Tämä on sentään jotakin toista kuin mitä oli.

PAAVALI.

Että jotakin kapinallista on tähän sieluuni tullut, jota ei siinä ollut ennen — ha-ha — miksi

en sitä tunnustaisi! Miksi en tunnustaisi! Siipeni ovat katkaistut: olkoot! En lentoon pyrikään!

OPETTAJA.

Kuten sanoin, nöyrimmästi anteeksi! Nöyrimmästi anteeksi ja kaikki ennalleen. — Ja nyt takaisin pieneen paikalliseen asiaamme: Olisimme kovin, kovin kiitolliset teille, jos tahtoisitte vaivautua tarkastamaan kanssamme sitä rakennusta, jota olemme aikoneet vastaiseksi lastentarhaksi. Siellä ovat parhaillaan asianharrastajat koolla ja olisi kovin hyödyllistä, että he näkisivät teidät ja ajattelisivat: *hänkin* harrastaa tätä asiaa!

PAAVALI.

(Itsekseen.) Äh! *(Ääneen.)* Tietysti tulen. — Mielelläni. Lähtekäämme.

OPETTAJA.

(Iloisesti.) Lähtekäämme, lähtekäämme. *(Aikovat lähteä.)*

ÄITIPUOLI.

Minä vapautan sinut . . .

OPETTAJA.

(Katsahtaa hämmästyen äitipuoleen.)

PAAVALI.

(Pysähtyy äkkiä.) Se on totta! — Olinhan aivan unohtaa.

OPETTAJA.

No, mikä nyt?

PAAVALI.

Niin, nähkääs — talossamme on omituinen sairas. *(Osoittaa äitipuoleen, hiljennetyin äänin.)* Emme koskaan uskalla jättää häntä yksikseen, ja vaimoni ei ole nyt kotona. Me voimme liikkua ulkona vain vuorotellen.

OPETTAJA.

(Osoittaa kysyvästi päähänsä.)

PAAVALI.

Niin — kuinka sanoisin — arvatenkin mielipuoli, raukka. Hän näkee näkyjä, kuulee viulunsoittoa . . . huutaa kauhusta . . . Yksin jäätyään hän ehkä voisi sytyttää kaikki tuleen.

OPETTAJA.

Sytyttää tuleen? Omituista. —

ÄITIPUOLI.

Kun hän on ensin suljettu.

OPETTAJA.

Huu —. No niin, näkemiin!

PAAVALI.

Näkemiin, näkemiin!

OPETTAJA.

(Menee.)

PAAVALI.

(Itsekseen.) Oh, jospa olisit tiennyt! Yksi sana vielä — ja ehkä kaikki olisi ollut ratkaistu . .

PALVELUSTYTTÖ.

Täällä olisi ne kerjäläiset.

PAAVALI.

Taas »ne kerjäläiset»! Johan olen sen kuullut!

PALVELUSTYTTÖ.

Niiltä on kaikki palanut . . .

PAAVALI.

Sinäpä nyt kiusaat minua!

PALVELUSTYTTÖ.

(Menee.)

ÄITIPUOLI.

(Höpisee itsekseen kuiskaten, yhä kiihtyvämmin.)

PAAVALI.

(Istuu kirjoituspöytänsä ääreen, alkaa kirjoittaa, panee kynän pois, kääntyy puhumaan äitipuolelle.) Tiedän, mitä tahdot sanoa: *Kirjoittaa* kerjäläisistä, yhdenvertaisuudesta, mutta kerjäläisiä ajaa keittiöstäänkin. Ei, Paavali, tämä menee jo liian pitkälle! Ajaa luotansa niitä ainoita, niitä ainoita, joita pitäisi palvella. — Ei, Paavali! Ei, Paavali! *(Soittaa pöytäkelloa.)* Paadun paatumistani!

PALVELUSTYTTÖ.

(Tulee.)

PAAVALI.

Mitä sanoitkaan minulle niistä kerjäläisistä?

PALVELUSTYTTÖ.

Että niiltä on kaikki palanut, vaatteetkin — rääsyt vain on jäljellä — poika kahdeksanikäinen, tyttö kuuden . . .

PAAVALI.

Käske tänne, tänne sisälle.

PALVELUSTYTTÖ.

Jos vain enää saavutan. — *(Juoksee ulos.)*

PAAVALI.

»Poika kahdeksanikäinen, tyttö kuuden» . . . *(Äitipuolelle.)* Olet oikeassa, rakas. Ne olivat minun lapseni. Olivat keittiössä, ja minä en käskenyt heitä edes sisälle, omia, armaita lapsiani. Olivat avojaloin, ryysyissä, ja minä en antanut heille vaatteita! *(Menee vaatekaapille, avaa laatikot, yhä samassa haltioituneessa mielentilassa ottaa esille lastensa vaatteita, ensin tytön, painaa syliinsä; ottaa esille lasten kengät, jotka ovat vähän kuluneet.)* Ah, mitkä muistot! Ja tuossa vielä pikku reikäkin. — Jos Elsa vain ymmärtäisi, niinkuin minä, niin hänkin varmaan *varmaan* antaisi. *(Suutelee intohimoisesti moneen kertaan kenkiä ja vaatteita.)* Hän on ymmärtävä *sitten, sitten!*

ÄITIPUOLI.

Tuhaksi! . . . Tuhaksi! . . .

PALVELUSTYTTÖ.

En saavuttanut enää, mutta minä tiedän, missä he asuvat, jos niin että . . .

PAAVALI.

(Antaa vaatteet tytölle.) Vie heille nämä, ja nämä, ja vielä nämä . . .

PALVELUSTYTTÖ.

(Käärii vaatteet paperiin.)

ÄITIPUOLI.

Minä erotan — — minä erotan — — —

PAAVALI.

(Ottaa käsiinsä sinisen kirjekuoren, vaipuu ajatuksiinsa, riuhtaisekse irti, vaipuu uudelleen.) Ja samalla kertaa tapahtukoon kaikki, kaikki! Mikä tulee, se ei ole minun asiani! *(Ovikello.)*

PALVELUSTYTTÖ.

(Hätkähtäen.) Rouva!

PAAVALI.

(Päättävästi, hitaasti, rauhallisesti.) Odota. Se on rouva. Oven aukaisen minä itse. Mutta sinä viet samalla tämän näin *(sinisen kirjekuoren)* Rantakadulle 20, anna opettajalle, sano, että se on »tuntemattomalta» — lastentarhaa varten. Niin, niin, »tuntemattomalta».

PALVELUSTYTTÖ.

Mitenkä?

PAAVALI.

— että se on tuntemattomalta antajalta lastentarhaa varten. Toistapas.

PALVELUSTYTTÖ.

Tuntemattomalta . . . lastentarhaa varten . . .

PAAVALI.

No, no, kyllä sinä osaat, mutta varohan: siinä on *paljon* arvopapereita.

PALVELUSTYTTÖ.

(Ottaen mukaan paperiin käärimänsä vaatteet ja sinisen kirjekuoren mennessään toistaa.) Tuntemattomalta lastentarhaa varten — *(Poistuu vasemmalta.)*

(Ovikello soi vihaisesti.)

PAAVALI.

Niin on siis ratkaisun hetki tullut. *(Menee oikealle aukaisemaan ovea.)*

ELSA.

(Eteisessä.) No, miksi ei palvelija?

PAAVALI.

Lähetin asialle. *(Tulee eteisestä, menee vasemmalle etualalle asti.)*

ELSA.

Mitä asiaa sinulla oli? *(Tarkasteltuaan itseään kuvastimessa tulee samoin eteisestä, alkaen riisua tukkaan takertunutta hattuansa, jonka vuoksi menee jälleen eteisen kuvastimen eteen.)*

PAAVALI.

(Kääntyen Elsaan päin.) Kuinka sinä olet kaunis ulkoa tultuasi! Kun sinulla on tuolla lailla punaiset posket . . . *(Avaa sylinsä.)* Elsa! Pitkästä, pitkästä aikaa! Tule!

ELSA.

(Nauraen.) Niinkö arvelet?

PAAVALI.

Tule, minä otan sinut syliini, tule, minä vien sinut halki maailman! En vie viitoitettuja teitä, en laivareittejä, en rautateiden määrättyjä linjoja myöten. Vien vapaaseen maailmaan, jossa jokainen hetki on kynnys salaperäiseen, suureen tulevaisuuteen . .

ELSA.

Tämähän kuuluu joltakin. Teet minut aika uteliaaksi.

PAAVALI.

Älä katso oikeaan, ei vesampaan, vaan tule!

ELSA.

No, no, kunhan saan hattuni hyllylle . . .

PAAVALI.

Tule joutuin, tule, minä kuiskaan sinun korvaasi jotakin, annan kuormallisen atsaleoja kaikkein ihanimpia . . . !

ELSA.

(Sormeansa heristäen.) Paavali, Paavali, mitä sinä teet, saat sydämeni sykkimään niin hurjasti! — *(Ojentaa kätensä aikoen juosta Paavalin sy-*

liin.) No, ota vastaan! *(Huomaa avatut laatikot.)* Ai, mitäs tämä on? *(Tarkastaa nopeasti laatikot.)* Paavali?

PAAVALI.

(Antaa käsiensä raskaasti pudota.) Annoin lapsivainajiemme vaatteita . . .

ELSA.

Mi-mitä?

PAAVALI.

Annoin vaatteet, joita emme enää tarvitse, koska meillä ei lapsia enää ole . . .

ELSA.

Kenelle annoit?!

PAAVALI.

Kerjäläisille . . .

ELSA.

Vai niin.

PAAVALI.

. . . joilta oli kaikki palanut — vaatteetkin.

ELSA.

Sinä annoit pois? — Enkö *minä* ollut siinä asiassa mitään?

PAAVALI.

Elsa, en voinut muuta.

ELSA.

Minun kalliit muistoni, minun omien pienoisteni jokapäiväiset vaatteet — likaisten katulasten yllä! Paavali! Anna minulle ne takaisin, minä tunnen, että tällä tapauksella voi olla ratkaiseva merkitys väleissämme. Anna takaisin, ennenkuin on myöhäistä . . .

PAAVALI.

(Rauhallisesti.) Olen tehnyt ainoastaan sen, minkä sinä itse olisit tehnyt, jos olisit ymmärtänyt saman kuin minä . . . Elsa, kahdeksanikäinen poika, kuudenikäinen tyttö . . . Heiltä on *kaikki palanut!*

ELSA.

Anna takaisin! Anna takaisin!

PAAVALI.

No niin, olen tehnyt vielä muuta.

ELSA.

Olet tehnyt vielä muuta?

PAAVALI.

Olin koonnut rahaa —. Sinä olet sitä ehkä aavistanutkin; nyt olen antanut kaikki säästöni . .

ELSA.

Olet antanut . . . ?

PAAVALI.

Opettajalle lastentarhan hyväksi.

ELSA.

Sinä olet järkesi kadottanut!

PAAVALI.

En tiedä. Tiedän vain, etten voinut muuta. *(Tunteellisesti.)* Voi, Elsa, koeta ymmärtää: koko elämäni oli äsken kuin vaa'alla. Yhdessä hetkessä nousi kaikki vuorena eteeni, huutaen minulle: jos *nyt* petät itsesi, Paavali, petät ainiaaksi! En voinut . . . — koeta ymmärtää — en voinut, en voinut muuta! Niin, Elsa, tekisin vieläkin saman, jos se uudelleen eteeni tulisi.

ÄITIPUOLI.

Hah! Odota . . . Kohta, kohta!

ELSA.

Rahat olivat sinun. Siihen sinulla oli laillinen oikeus!

PAAVALI.

Oh, Elsa . . .

ELSA.

Mutta anna takaisin ainakin se, mikä oli *minun!* Anna takaisin minun muistoni omista lapsistani! *(Purskahtaa itkuun.)* Kuuletko? Anna takaisin — anna takaisin . . .

KERJÄLÄISVAIMO.

(Kahden lapsensa kanssa näyttäytyy vasemmalta.)

PAAVALI.

Mikä nyt? *(Kerjäläisille.)* Tekö? Tulkaa vain, tulkaa vain . . .

KERJÄLÄISET.

(Tulevat sisälle. Lasten yllä on Paavalin antamat vaatteet.)

PAAVALI.

(Elsalle.) Elsa, he ovat tulleet vaatteista kiittämään.

ELSA.

(Vaikenee uhmaavasti.)

PAAVALI.

Elsa, ajattele, että nuo olisivat *sinun* lapsesi: käskisimmekö heidän pukeutua jälleen ryysyihin?

ELSA.

Niin ratkaiskoon siis tämä hetki meidän kohtalomme. Jompikumpi, Paavali! Kerjäläiset tai minä. Valitse välillämme!

PAAVALI.

(Tuskaisesti.) Ah!

KERJÄLÄISET.

(Tunkeutuvat Paavalin ympärille häntä kiittääkseen.)

PAAVALI.

Ei -ei, eivät vaatteet olleet minun . . . *(Osoittaa kädellään Elsaan päin)* älkää minua kiittäkö . . .

KERJÄLÄISET.
(Suuntautuvat Elsaa kohden.)

ELSA.
(Työntää lapset luotaan; menee huoneeseensa oikealle.)

PAAVALI.
Ei-ei, älkää minua . . . ! Tulkaa toisten, nyt hän ei voi teitä vastaanottaa . . . mutta toisten . . . hän on puristava lapset rintaansa vasten . . . hän on suuteleva teitä . . . Mutta nyt . . . menkää . . . menkää . . . menkää . .! *(Kääntyy poispäin.)*

KERJÄLÄISET.
(Menevät kumarrellen ja niiaillen.)

PAAVALI.
(Heittäytyy äitipuolen jalkoihin.) Et ole minun äitini, sillä jos olisit, niin tietäisit neuvoa minulle pääsyn tästä tukalasta tilastani!

ÄITIPUOLI.
(Ottaa Paavalin pään käsiensä väliin ja koettaa painaa rintaansa vasten.)

PAAVALI.

Ei, sinä et ole minun äitini, kuuletko, sinä et ole, sillä sinä rakastat minua, mutta vihaat *(osoittaa oikealle)* häntä! Kaikki te vihaatte häntä ja minä en huoli teidän rakkaudestanne, en huoli! — *(Heltyen antautuu äitipuolen syliin.)* Voi minua!

(Katsovat toisiansa silmiin.)

PAAVALI.

Niin, minä tiedän, mitä sinä tahdot sanoa minulle. Sinäkin sanot niinkuin kaikki muut: Paavali, jätä hänet, irroitu kahleistasi. Ah, sinä iloitset siitä, mikä tapahtui välillämme, näen sen silmistäsi, sinä iloitset; sillä sinä ajattelet: nyt lähtee Paavali kotoa ja menee taas vapauteen. Te ette ymmärrä mitään, ette mitään, ette mitään. Tylsänä katsoo silmäsi minuun! Etkö äsken itse nähnyt: kun koetin irroittua, niinkuin te kaikki tahdotte, heräsi *viha* hänessä, ja nyt olen kauempana tarkoituksestani kuin koskaan ennen. Etkö kuullut hänen hirveitä sanojansa: »valitse välillämme!» Se oli vihaa, siis olen minä menetellyt *väärin! Hänen* olivat rakkaat muistonsa, lasten vaatteet olivat *hänen*—etkö muista, kuinka hänen ahkerat kätensä niitä pitkinä talvi-iltoina

kutoivat ja ompelivat — tuossa, juuri tuossa, lampun vihreässä valossa, etkö muista? Minä olen häneltä hänen omansa ryöstänyt. Mitä? Mitä? *(Lukien vastausta äitipuolen silmistä.)* Sanot, irroitu kokonaan. — Paljon sinä vaadit, mutta et ymmärrä mitään. Kauhea olet sinä!

ÄITIPUOLI.

Vapautan . . . kohta vapautan . . . ! *(Rusahtaa kokoon suuren mielenjännityksen jälkeen.)*

PAAVALI.

Ahaa, saitpa vihdoin sanat suustasi! Ja väsyit niistä niin, että nukuit. *(Kavahtaa ylös, rintaansa lyöden.)* Ei! sanon minä. En milloinkaan! *Itse* asetan minä elämäni tarkoituksen, ja *hänen* parhaansa on se tarkoitus! Mutta sinä tahdot tehdä sen tyhjäksi! Sinä vihaat häntä, ja kuitenkin tahdot olla minun omatuntoni! Nousen kapinaan sinua vastaan, kuuletko, kapinaan nousen minä sinua vastaan, olitpa ken tahansa! Kapinaan! Kapinaan! Minä tuon vaatteet takaisin, ne rakkaat — ainoan muiston hänen lastensa kosketuksesta — minä tuon takaisin! Ja hänen rahansa minä tuon takaisin, sillä ne olivat häntä varten kootut, ne olivat hänen, hänen ne olivat,

hänen, hänen! Tuon takaisin, kuulitko?! Tuon takaisin! *(Raivoon asti kiihoittuneena syöksee ulos oikeanpuoleisen takaoven kautta.)*

ÄITIPUOLI.

(Sävähtää jonkin ajan kuluttua horroksistaan ja huomaa, että Paavali on poissa. Heittäen neuleensa luotaan hän äkkiä kumartuu tuolissaan eteenpäin, kallistellen korvaansa milloin mitäkin suuntaa kohti, kuullakseen, onko ihmisiä missään muualla kuin Elsan puolella. Hän auttautuu seisaalleen, tuolista pidellen, hiipii oikealle eteiseen, asettaa korvansa Elsan huoneen ovea vasten, jonka hiljaa lukitsee, ja juoksee sitten hoippuen ulos vasemmalle (keittiöön) tuoden sieltä palavan kekäleen, jonka viskaa eteiseen, paiskaten senjälkeen eteisen sisäoven kiinni. Nyt hän, kuunneltuaan vielä joka suunnalle, kiireesti tukkii ikkunat uutimilla. Huone käy puolipimeäksi. Hän juoksee keittiöön yhä uusia kekäleitä hakemaan, joita viskelee näkymättömiin nurkkiin ja alkooviin.)

(Seuraavan tulipalon kuvaus näyttämöllä ei saa tavoitella reaalisuutta. Niinpä ei saa kuulua mitään räiskettä tai muuta pauhua eikä mitään liekkejä näkyä. Tulipalon tuntu on saatava ai-

kaan vain siten, että 1) heti kun äitipuoli on peittänyt ikkunat ja huone pimennyt, siinä syntyy punainen valaistus, joka hetki hetkeltä kasvaa, kunnes lopussa saavuttaa mahdollisimman väkiperäisen, paikotellen seinien läpikin loistavan hehkun, ja että 2) kohta kun mielipuoli on heittänyt ensimmäisen kekäleen, matalat jouhisoittimet alkavat hiljaisen, nopeasti ja levottomasti vapajavan, tulen syttymistä ja levenemistä kuvaavan sohinan, joka kasvamistaan kasvaa yht'aikaa valaistuksen kasvamisen kanssa, korkeiden viulujen vähitellen yhtyessä mataliin.)

ELSA.

(Epätoivoisesti kiljahdellen kolkuttaa ovea huoneensa sisäpuolelta.) Avatkaa! Minä tukehdun! Avatkaa! Avatkaa!

ÄITIPUOLI.

(Nauraa kolkon hurjasti ja noutaa vain uuden kekäleen, viskatakseen eteiseen.)

(Elsan huudot vähitellen hiljenevät ja vaikenevat.)

PAAVALIN ÄÄNI.

(Kaukaa vasemman ulko-oven takaa.) Elsa! Elsa! Avaa ovi! Avatkaa ovi!

ELSA.

(Elsa ei vastaa.)

ÄITIPUOLI.

(Tyrmistyy kuullessaan Paavalin äänen.) Pois Paavali, pois! Pois! Pois! *(Kauhuissaan hän juoksee vasemmanpuoleiselle ovelle, jonka koettaa sulkea työntämällä huonekaluja eteen. Sen tehtyään hän jälleen suuntautuu oikealle, tuskin enää jaksaen liikkua, lisätäkseen tulen valtaa eteisessä.)*

(Paavali jyskyttää nyt vasemman sisäoven takana. Kun ovi jo on murtumassa, kaatuu äitipuoli kekäle kädessä, kauhusta rääkähtäen, keskelle huonetta.)

PAAVALI.

(Syöksyy sisälle, juoksee oikealle äitipuolen ruumiin ylitse, murtautuu Elsan huoneeseen ja kantaa hänet eteisen kautta ulos. Hetken kuluttua hän juoksee jälleen sisälle.) Missä olet, äiti? Hohoi! Hohoi! *(Hän löytää äitipuolen, laahaa hänet vasemmanpuoleiselle ovelle asti, mutta ei voi enää päästä ulos. Hän koettaa päästä oikealta, mutta peräätyy jälleen kuumuuden pa-*

kottamana, ja sortuu maahan.) Voi äiti, äiti, sinäkö minulle tämän teit? Eikö ollut kuolemaa? Eikö ollut kuolemaa!

(Näyttämö pimenee nyt nopeasti, kunnes syntyy täysi pimeys.)

(Viulujen soitto muuttaa luonteensa. Ikäänkuin vastaukseksi Paavalin epätoivoiseen kysymykseen kuuluu kuin lohduttavan tuutulaulun sävel. Soitto käy seuraavan vaihdoksen kuluessa yhä lohdullisemman luontoiseksi, jopa saa vihdoin auringonpaisteisen, iloisesti leikkivän sävyn, vaikka se samalla hiljenemistään hiljeneekin).

(Samanaikaisesti näyttämö hetki hetkeltä yhä kirkastuu. Etualan muodostaa perustuksiaan myöten palaneen rakennuksen sammuneet tuhkaläjät. Taka-alana aukeaa rauhallisessa aamuvalaistuksessa heloittava pikkukaupungin tori, jonka ylitse näkyy kaukaisia, matalia, värikkäitä puurakennuksia ynnä valkea pieni kirkko tornineen. Tuhkaläjien takana on E l s a polvillaan, liikkumattomana ja kuin kivettyneenä suruunsa, pää kumarruksissa. Hänen vierellään oikealla seisoo O p e t t a j a, Paavalin sininen arvo-

paperikotelo kädessään. Vasemmalla, perempänä V a i m o lapsineen, joilla on yllään Elsan lasten vaatteet.)

OPETTAJA.

(Laskee varovan arasti kätensä Elsan päälaelle, ikäänkuin kehoittaen jo nousemaan.)

ELSA.

(Kääntyy ihmetellen päin Opettajaa, ottaa molemmin käsin hänen kädestään, jota vastaan painaa itkien päänsä, nousematta kuitenkaan polviltaan.)

VAIMO.

(Lykkien lapsia edellään lähestyy Opettajan viittauksesta Elsaa, jääden tämän vasemmalle puolelle.)

ELSA.

(Kääntyy hitaasti heihin päin, tunnustelee lapsukaisten vaatteita, syleilee heitä vuorotellen ja nostaa vihdoin päänsä vaimon puoleen.)

VAIMO.

(On ojentanut molemmat kätensä auttaakseen Elsaa nousemaan. Kun Elsa katsahtaa vaimoon, nyykäyttelee tämä lohduttavasti päätään hänelle.)

ELSA.

(Muistaen Paavalin kertomuksen tarttuu vaimon käsiin, nousee ja kietoo molemmat kätensä vaimon kaulaan.)

ARVID JÄRNEFELT

TITUS

5-NÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1927

Henkilöt.

TITUS FLAVIUS, Jerusalemin hävittäjä.
VESPASIANUS, hänen isänsä.
DOMITIANUS, Vespasianuksen toinen poika.
DOMITIA, Domitianuksen puoliso.
BERENIKE, juutalainen ruhtinatar.
LYSIMAKOS, kreikkalainen lääkäriorja.
CEREALIS, Vespasianuksen sotatoveri.
CASSIUS' veljekset.
AULUS CAECINA.
PREFEKTI (praefectus urbi).
FILOSOFI.
RUNOILIJA.
CALLIAS, henkilääkäri.
I—VIII SENTTURIOTA.
VANKEJA JERUSALEMISTA.
VANGITTUJA KRISTITTYJÄ.

Senaattoreja, pretoriaaneja, patriiseja, yleisöä, kansaa, orjia, tanssijattaria, soittajia, sotilaita, liktoreja.

Ensimmäinen näytös: leirissä Jerusalemin edustalla. Toinen: keisarillisessa huvilassa, päivänmatkan päässä Roomasta. Kolmas: Rooman keisaripalatsissa. Neljäs: Kolosseumissa. Viides: samassa paikassa kuin toinen.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

Roomalaisten piiritysjoukkojen esikuntateltta Jerusalemin lähistöllä. Teltan vaateseinämiä peittävät legionain kenttämerkit (insignia) ja aseet, joista osa sikin sokin siellä täällä. Kovaksi polkeutunut maaperä on permantona. Teltan vasemmalla (katsojasta käsin) peräseinällä riippuu suuri metallilevy joukkojen hälyytystä varten. Oikealla perällä valtava puunkanto, jota käytetään matalana pöytänä ja jonka koukerot juuret ovat näkyvissä. Vaateovet vasemmalla ja oikealla, mutta ei peräseinässä, jonka keskus on ripusteista vapaa ja voidaan tarvittaessa irroittaa telttapaaluista vasemmalta oikealle. V e s p a s i a n u s istuu kannon ääressä, tarkastellen siihen levitettyä piirityskarttaa. Kartan nappulat ilmaisevat joukkojen asemia piiritetyn kaupungin ympärillä. P ä i v y s t ä v ä s e n t t u r i o - l ä h e t t i seisoo perällä.

Teltan ulkopuolelta kuuluu toimivien muurinmurtimien kaukaista, tasaista jyskettä.

VESPASIANUS.

(Siirreltyään joitakuita nappuloita ja siten saatettuaan piirityskehän entistäkin täydellisemmäksi, tyytyväisenä.)

Kas noin! Noin! Kuolemanvyönä me jo kuristamme Jerusalemia! Otan sen käsiini ehjänä ja elävänä . . . *(Hän naurahtelee)* . . . kullat, hopeat, temppelien aarteet, tytöt, pojat — vien kaikki Roomaan. Siis varovasti. *(Hän heristää sormeansa ikäänkuin ulkona sotiville.)* . . . Rikkomatta mitään!

(Peräätymistoitotus.)

Seisahdus? Kenen käskystä?! *(Jälleen hymyillen.)* Titus poikani sen on käskenyt, uneksija, armahtaja. Olkoon. Olihan tuo oikeastaan minunkin tahtoni.

(Melu taukoaa.)

(Lähetille.) Mikä hetki on?

LÄHETTI (SENTTURIO).

(Katsahtaa ulos telttavaatetta syrjäyttämällä.)
Kohta puoliyö, herra. Kuu nousee. Jerusalemin tulet sammuvat.

VESPASIANUS.

(Haukotellen.) »Jerusalemin tulet sammuvat» . . . Minäkin menen levolle. *(Hän venyttelee ähkien jäseniänsä.)* Maata . . . maata . . .
(Kapinallista melua, ensin kaukaa, sitten yhä äänekkäämpää ja lähenevää.)

VESPASIANUS.

(Hihittää itseksensä.)

CEREALIS.

(Syöksyy telttaan sentturioiden seuraamana oikealta, hengästyneenä ja kiihoittuneena.) Poikasi on antanut peräytymiskäskyn!

VESPASIANUS.

Vai on. Minä hyväksyn.

CEREALIS.

(Toisten sentturioiden seistessä tyrmistyneinä hänen takanaan.) Olivatko nuo kuulun sotapäällikkömme Vespasianuksen sanoja?

VESPASIANUS.

Olivat.

CEREALIS.

Rooman aseiden häpeäksi olemme jo kaksi vuotta turhaan tätä kaupunkia piirittäneet.

I SENTTURIO.

Jos nyt annamme juutalaisten hengähtää . . .

II SENTTURIO.

Oi jalo päällikkömme, älä salli muurinmurtimien pysähtyä! Nouse, tee jo loppu ikuisesta vitkailusta!

III SENTTURIO.

Kuule nuoriakin! Yöllä on vilpoinen peuroa! *(Mennen hälyytyslevyn luo ja vetäen miekan huotrasta.)* Lyönkö rynnäkköön? Lyönkö?

MUUT SENTTURIOT.

Rynnäkköön! Rynnäkköön!

(He vaikenevat äkkiä, kun Vespasianuksen vastaus viipyy.)

VESPASIANUS.

(Pudistaa hitaasti päätänsä.)

CEREALIS.

Enpä enää tunne sinua entiseksi, vanha sotaveikko. Huhuillaan, ettet *sinä*, vaan joku toinen tässä johtaa sodan menoa . . .

VESPASIANUS.

Puhu, puhu, sinun on sananvuoro.

CEREALIS.

Kauniin ruhtinattaren tähden sanotaan Tituksen Jerusalemia armahtavan. On muka Jerusalem tämän sulottaren kotikaupunki.

VESPASIANUS.

Ystävämme ruhtinatar Berenike ei ole ainoastaan kaunis, vaan on myös rikas — oo! Hän on pohjattoman rikas!

CEREALIS.

Varoitan Berenikestä. Tosin luo hän kuninkaita kuin leikillänsä, mutta kuin leikillänsä hän myös niitä myrkyttää. Vähän Aasian hoveista ei yksikään ole hänen jälkiänsä vaille jäänyt. Siveetön avionrikkoja, sukurutsaaja, velho, jonka mustiin silmiin ken kerrankin vain katsahtaa, on avuton kuin hyttynen hämähäkin verkossa. Titus

on haaveilija. Olkoon. Mutta älä anna legioniemme sotkeutua tähän häpeään.

VESPASIANUS.

Tituksen haaveiluista olkoon jokaisella valta ajatella mitä tahtoo. Haaveilija on narri. Olkoon niin. Mutta jos haaveilijaa raha ja legioonat tukevat, on hän maailman valtias. Haaveilijoita he ovat kaikki olleet. *(Hän nousee istuviltaan.)* Mitä taas siihen tulee, että annan rakkauteni Titukseen vaikuttaa sotasuunnitelmaani, niin on moitteenne ainoastaan siinä tapauksessa oikeutettu, että todistatte vitkastelusuunnitelmani heikoksi. *(Osoittaen kartalta legioonain sijoitusta.)* Katsokaahan. Kuolemanvyönä kuristavat legioonaimme joukot Jerusalemia; muonavarain kuljetus on sinne mahdoton, siellä jo rutto riehuu, nälkätaudit raivoo, ihmiset sokaistuvat, vaimot tuskissaan jo tappavat rintalapsiansa, omia sikiöitään syövät. Ei voi kestää kauan ennenkuin kaupunki antautuu. Vitkastelulla on siis suuret etunsa. Ajatelkaapa vain niitä aarteita, jotka menisivät käsistämme, jos hävittäisimme Jerusalemin. Ei, ei. — Hyvää yötä. — Mutta — jos nuoret toverini pitävät liian nolona mennä maata ilman virvoitusta, kas tässä avain omaan viini-

kellariini. Maistelkaapa! Hauskaa yötä! *(Menee haukotellen vasemmalle.)*

II SENTTURIO.

(joka on ilmasta tavoittanut käsiinsä Vespasianuksen heittämän avaimen.) Totta totisesti, tuo ei ollut tyhmää puhetta! Pojat!

NUOREMMAT SENTTURIOT.

(Marssivat meluten oikealle, kantaen avainta kuin lippua edessään.)

CEREALIS.

(Kääntyneenä vasemmalle.) Voi, vanha Vespasianus veikko, kansakuntia olet pannut eteesi polvistumaan, nyt tottelet kuin heikko mummo omaa poikaasi, haaveilijaa, unissakävijää!

III SENTTURIO.

Asemamme näyttää vähitellen selviävän . . .

IV SENTTURIO.

Niin, Titus on legioonain tiellä.

III SENTTURIO.

Siis on hän tavalla tai toisella . . .

CEREALIS.

Tieltä raivattava.

(Huomattuaan Tituksen he äkkiä kiiruhtavat oikealle.)

TITUS.

(Vasemmalta Lysimakon seurassa.) No, vanha opettajani, sinä olet valkoista Jerusalemia itkenyt. Nyt iloitse! Muurinmurtimeni ovat vaienneet ikipäiviksi. Sydämeni itkee päivän veritöitä. Tahdon pestä käteni. Ah Lysimakos! Kun kerran tulen imperaattoriksi, tahdon koko maailmalle näyttää, että armo voi sentään enemmän kuin väkivalta.

LYSIMAKOS.

Iloitsen, herra; iloitsen sinun puolestasi ja iloitsen myös maailman puolesta, koska Neeron ja muiden veripetojen jälkeen jälleen laupeus ja armo astuu valtaistuimelle.

TITUS.

Kasvoin lapsena Neeron hovissa. Isoäiti, Vespasia Polla, otti minut kerran mukaansa kilpa-ajoihin. Caesar viipyy . . . Odottelemme caesarin aitiossa, ja minä, paremmin yleisöä nähdäkseni, isoäidin kädestä pidellen, tulen kaiteelle.

Katson ja kuulen liikkeen kahinata, kun kaikki hymyhuulin toisillensa supattaen osoittavat meihin päin. »Isoäiti» — sanon minä — »miksi he hiljaa, hiljaa paukuttavat käsiänsä?» — »Ettei kateellinen Neero kuulisi», vastaa isoäiti — »sillä sinulle he käsiänsä paukuttavat, tulevaksi Rooman imperaattoriksi tervehtien.» Siitä saakka on mieleni sytyksissä ollut. Siitä saakka on Rooma minulle kuin kirkas metallinpinta, johon tahdon kuvastua.

LYSIMAKOS.

Sekin pinta kerran tummenee, herra.

TITUS.

Teille kuolevaisille — niin, mutta caesarille avaa kuolema vielä kirkkaamman elämän, sillä kuoltuansa astuu caesar jumalien joukkoon. Mitä sanot sinä kreikkalainen tästä minun roomalaisesta uskostani?

LYSIMAKOS.

Vaikea on ajatella, herra, että jumalat kuolemattomuudella palkitsisivat esimerkiksi — äidinmurhaajaa.

TITUS.

(Naurahtaen.) Tarkoitat Neeroa? — Ole huoletta Lysimakos, Titus ei ole Neero. Maailman

kuuluisin ennustaja on unelmani vahvistanut. Kävin Kyprossa, Pathon temppelissä. Uhrasin kalliit uhrit jumalille. Ja kun seisoin alttarin ääressä ja savu suorana patsaana nousi tyyntä taivasta kohden, katsoi ylipappi Sostratos sen mustia kierteitä ja puhui minulle ja ennusti tulevaisuuteni juoksun: »Sinusta tulee suuri hallitsija», sanoi hän; »sinä olet täyttävä maailman hyvillä töillä; ei ole niin rakastettua ollut kuin sinä olet oleva — ja jotka sinun jumalaiset kasvosi nähdä saavat, rupeavat vapaaehtoisesti sinun orjiksesi, ja maat, joihin sinun jalkasi koskee, antautuvat itsestänsä sinun alamaisiksesi. Itä ja Länsi ovat sinua herranansa ylistävät ja Rooma on sinun nimeäsi jumaloiva!» — Lysimakos, tämä sotani Judean kansaa vastaan antakoon kuvan siitä, mitä olen maailman hallitsijana oleva.

LYSIMAKOS.

(On vetänyt teltan liepeen vasemmalta oikealle, joten leiritelttain ääriviivat kuutamon valaisemina tulevat näkyviin ja himmeten edempänä katoavat rinteen taa, jonka ylitse Jerusalem vain himmein piirtein näkyy taivaanrantaa vasten.)

TITUS.

Oi, mikä ihana yö!

LYSIMAKOS.

Herra! Mikä ihmeellinen yhteensattuma!

TITUS.

Mikä niin?

LYSIMAKOS.

Juuri tällä paikalla, missä nyt nuoruutesi loistossa ja kukoistuksessa maailman herruudesta uneksit, tuolla noin — ei, katsohan enemmän vasemmalle, tuolla kivikkomäellä noin neljäkymmentä vuotta sitten surmattiin suuri juutalainen profeetta. Hänkin tahtoi tehdä maailman onnelliseksi, mutta sai palkaksensa ristiinnaulitsemisen.

TITUS.

Ken oli hän?

LYSIMAKOS.

(Kiinnittää teltanliepeen jälleen paaluun.) Köyhä puusepänpoika vain, mutta suuri profeetta.

TITUS.

(Naurahtaen.) Hänellä ei ollut valtaa, mutta minulla on valta oleva maailman yli. Niinkuin sanoin, tahdon armahtaa Jerusalemin.

LYSIMAKOS.

Oh, ettei mikään sinua enää saisi horjumaan!

TITUS.

Ja jo tänä yönä odotin juutalaisia lähettiläitä Jerusalemista, joille olisin armahduksen ehdot ilmoittanut. Mutta eipä heitä kuulu. On jo myöhäinen.

(Ulkoa kuuluu valvojain meteliä.)

Vaietkaa, vaietkaa! Antakaa leirin levätä. Nouseva kuu tahtoo rauhaa taivaankaaren kulkeakseen. Niin tahtoo sydämenikin. Tule, Lysimakos. *(Titus ja Lysimakos poistuvat vasemmalle.)*

NUOREMMAT SENTTURIOT.

(Oikealta maljoineen, viinitynnyri mukana, josta he aika ajoin täyttävät maljansa, nousuhumalassa, vallattomuuksiin valmiina.)

II SENTTURIO.

(Ensimmäisenä sisään tultuaan, ulospäin kääntyneenä.) Tuokaa tänne juutalaiset!

IV SENTTURIO.

(Jäljessään tuleville.) Tänne juutalaiset! Järjestämme heille arvokkaan vastaanoton.

V SENTTURIO.

(Muita pahemmin juopuneena.) Jonkun meistä täytyy esiintyä Tituksena. Minä . . . minä . . .

II SENTTURIO.

(Huutaa ulkonaoleville.) Sanokaa heille, että Titus jo maltittomana odottaa heitä täällä. *(Hän huitaisee nappulat kartan päältä.)* *Rauhaa* me haluamme, helvettiin koko kartta! *(Hän hulmuttelee karttaa ilmassa.)*

VI SENTTURIO.

(Tempaa kartan käsiinsä.) Kirjoittakaamme rauhanehdot tähän nurjalle puolelle!

MUUT SENTTURIOT.

Bravo, bravo! Kirjuri, missä sinä olet! Kirjuri tänne!

VII SENTTURIO.

Hi-hi, pelkäänpä vain, että leikkimme on kovin vaarallinen.

II SENTTURIO.

Rauhoitu. Titus on nukkumassa. Kas tässä hiilipalanen. Joutuin!

VII SENTTURIO.

(Istuutuu kannon ääreen kirjoittamaan kartan nurjalle puolelle. II sentturio ynnä V ja VI asettuvat VII:n ympärille, auttaakseen tätä neuvoillaan.)

PÄIVYSTÄVÄ LÄHETTI.

(Sisälle oikealta.) Juutalaiset ja Berenike ovat saapuneet.

II SENTTURIO.

Äh, vanha noita! Varropas! *(Kirjurille.)* Pannaanpas pari sanaa hänenkin laskuunsa.

V SENTTURIO.

(Nousee.) Kuka saa näytellä Titusta, kysyn minä.

VIII SENTTURIO.

Joku kiharapää, tiemmä.

V SENTTURIO.

Siis minä itse, häh?

MUUT SENTTURIOT.

Sinä! Sinä! Hurraa!

V SENTTURIO.

(Matkien Tituksen eleitä.) »Ah, sydämeni vuotaa verta.» . . .

MUUT SENTTURIOT.

(Nauraa hohottavat.) Juutalaiset tänne!

II SENTTURIO.

Seis pojat! Vastaanoton pitäisi tapahtua ratsain! Tuokaa tänne jokin ratsukoni!

IV SENTTURIO.

Joutavia! Kas tässä Tituksen tamma ihka elävänä! *(Hän asettuu VIII sentturion taa ja eteenpäin kumartuen kiertää kätensä hänen vyötäistensä ympäri. Heidän yllensä heitetään valkoinen tooga.)* Hyppää selkään!

VIII SENTTURIO.

(Polkien jalkaa kuin hevonen.) Ii-ha-ha-ha!

V SENTTURIO.

(Nousee »ratsun» selkään.)

VII SENTTURIO.

(Antaa kartan V sentturion käteen, kokoonkieritettynä.) Äläpäs huoju, mies! Älä pudota käsistäsi!

II SENTTURIO.

Päästäkää juutalaiset sisään! Kunniaa Titukselle!

JUUTALAISET JA BERENIKE.

(Oikealta, vartijain esiinpakottamina. Berenike on hunnutettuna.)

SENTTURIOT.

(Seisovat teeskennellyssä rintama-asennossa »Tituksen» edessä, mutta eivät kauankaan malta olla naurahtelematta ja hypistelemättä juutalaisten pitkiä kauhtanoita tupsuinensa ja kirjailtuine liepeineen. Jotkut eivät voi olla nykäisemättä heitä parrasta tai korvakiharoista.)

V SENTTURIO.

Tervetuloa, meidän rakkaat, rakkaat — vihollisemme. Antakaa minulle anteeksi päivän verityöt ja armahtakaa minua, minun sydämeni vuotaa verta — sillä — sillä minä olen juuri pessyt käteni — ja kuukin paistaa . . . *(itkee katkerasti)*. Tahdon olla jalomielinen, tahdon rauhaa ja erittäinkin a-armoa, niin a-a-armoa!

BERENIKE.

(Astuu muiden juutalaisten etupäähän.)

V SENTTURIO.

Hetkinen malttia, kuninkaallinen, armas keijukaiseni. Rauhanehtoihimme tulemme kohta. *(Hän koettaa oikaista kierteeseen mennyttä karttaa.)* Rakkaat rabbiinit ja pyhän Jerusalemin lähettiläät! Saatte pitää Jerusaleminne. Emme pyydä muuta, kuin että jätätte leiriimme tämän tyttöletukan. Viekää siis ylimmäisille papeillenne tämä rauhan- ja sovinnonkirja, johon olen varmemmaksi vakuudeksi omakätisesti piirtänyt nimeni, Titus Itkijä, kuten näette, ja varustan sen nyt vielä sinetilläni, näin! *(Hän sylkee nimen kohdalle.)*

SENTTURIOT.

(Hurraavat ja nauraa hohottavat.)

VIII SENTTURIO.

Piru sinua kantakoon! *(Hän pudottaa V sentturion selästään, jolloin tämä hukkaa käärönsä.)*

BERENIKE.

(Sieppaa käärön haltuunsa.)

VII SENTTURIO.

(Tahtoo ottaa käärön Berenikeltä.) Äläpäs, äläpäs! *(Kun ei onnistu saamaan Berenikeltä,*

huutaa sentturioille.) Tämä tyttö sieppasi asia kirjan! Hän näyttää sen Titukselle!

MUUT SENTTURIOT.

(Meluten ja Berenikeä peloitellen aikovat väkisin riistää häneltä kartan.)

BERENIKE.

(Paljastaa kasvonsa.)

SENTTURIOT.

(Perääntyvät ja jäävät hetkeksi seisomaan tyrmistyneinä, sanattomina tuijottaen Berenikeen, hänen ylpeän ryhtinsä ja kauneutensa lyöminä.)

TITUS.

(Vasemmalta, Lysimakon seuraamana.) Ah, vihdoinkin!

LYSIMAKOS.

(Tarttuu kauhistuneena Titukseen ikäänkuin suojellakseen häntä ja estääkseen häntä näkemästä Berenikeä.)

SENTTURIOT.

(Bereniken aikoessa mennä vasemmalle tekevät viimeisen yrityksen pelastaa käärön joutumasta Tituksen nähtäväksi.)

BERENIKE.

(Menee nopeasti Tituksen puolelle vasemmalle.)

TITUS.

Berenike! Ah, he ovat tuoneet sinut rauhanhinnaksi . . . *(Juutalaisten puoleen kääntyen.)* Tiedän Jerusalemissa vihattavan tätä heroodilaista ruhtinatarta. Olette tahtoneet hänestä päästä tarjoomalla hänet meille rauhanehdoksi. Mutta tietäkää: ensimmäinen rauhanehtoni on, että saatatte hänet takaisin Jerusalemiin ja tunnustatte hänet kuningattareksenne.

JUUTALAISET.

(Osoittavat levottomuutta ja nurjamielisyyttä.)

TITUS.

Oi, uppiniskainen kansa! Miksi ette tahdo armahdustani vastaanottaa! Vaadimmeko teitä ikeen alle? Häpeäporttiko teitä odottaa? — Tulkaa toki järkiinne! Väkevämmän voimaa ettekö tunnustaisi, taistelisitteko sallimusta vastaan!

I JUUTALAINEN.

Paitsi sinun voimaasi on vielä voima Jehovan, Israelin Herran.

TITUS.

Jumalat kaikki taistelevat Rooman joukkoin rintamissa. Lapsetkin sen ymmärtävät; te yksin olette sokaistuina. Avatkaa silmänne ja nähkää: edessänne voi seistä se, joka kerran on maailman herra oleva.

II JUUTALAINEN.

Puheesi kuuluu herjaukselta. Israelin Jumala on valitulle kansallensa valan vannonut: Israel ylitse kaikkein pakanain! Kuin heikko ruohonkorsi olet sinä Titus Hänen käsissänsä murtuva. Jerusalemista on maailman herra tuleva!

TITUS.

(Sisällisesti levottomana.) Jerusalemista —?! On olemassa toisia ennustajia — on toisia temppelejä! *(Tarmokkaan varmasti.)* Siinäkö siis kaikki, mitä teillä oli minulle sanomista? Kaupunkinne olisi poroksi palanut vielä tänä yönä, ellen olisi teitä armahtanut. — No? Miksi ette itämaiseen tapaanne maahan lankea ja kiittäen minun jalkojani suutele?

JUUTALAISET.

(Vartijain asein uhkaamina lankeavat maahan Tituksen eteen.)

TITUS.

Rauhanehtoni ilmoittakaa Jerusalemiin ja lähettäkää tänne kunniavahti kuningatartanne sinne saattamaan. Varoitan viivyttelemästä.

JUUTALAISET.

(Poistuvat oikealle vahtien pakottamina.)

SENTTURIOT.

(Pyrkivät uudestaan esille yhä tuon onnettoman käärön vuoksi, mutta kun Titus katsoo heihin ylimielisen käskevästi, perääntyvät he askel askeleelta ja poistuvat oikealle.)

LYSIMAKOS.

Herra rakas, minä varoitan . . . *(Kun Titus ei kuitenkaan huomaa hänen kosketustaan, poistuu hän pahaa aavistaen ja päätänsä pudistaen oikealle.)*

TITUS.

(Intohimoisesti.) Berenike!

BERENIKE.

(Vaikenee liikahtamatta, hymyilee arvoituksellisesti.)

TITUS.

Oi, Berenike, kauan ovat silmäni toivoneet sinua näkevänsä. Olet jo unohtanut Kypron kukkiin upotetun temppelin, olet jo unohtanut sen leppoisan merituulen — ja heräävän keväthehkun omissa rinnoissamme. Vaikeneva sfinksi, katsot minuun niinkuin jotain suurta, suurta valmistelisit, mutta jäät yhä, yhä arvoitukseksi.

BERENIKE.

Päättyneet ovat leikin päivät, Titus. Tullut on täysi tosi.

TITUS.

Täydellä todella, Berenike, olen Jerusalemin armahtanut. Kautta taivaan ja maan vannon tekeväni sinut Jerusalemin kuningattareksi. En leiki, Berenike, vaan heti kun olen Roomaan saapunut, täytän jokaisen sanani.

BERENIKE.

Niin, niin, heti kun olet tullut Rooman imperaattoriksi. — Kunpa siellä vain uskottaisiin sellaisten ihmeiden voivan tapahtua.

TITUS.

Sinä näytät epäilevän tulevaisuuttani. Ei niin roomalaiset.

BERENIKE.

Kuitenkaan eivät roomalaiset omassa leirissäsikään semmoisiin usko.

TITUS.

Ei omassa leirissäni? — Se on, täällä —? *(Naurahtaa salaten loukkaantumisensa.)* Enpä paljonkaan perusta näihin nurkkalegiooneihin. Voimani riippuu Rooman pretoriaaneista.

BERENIKE.

Tunnen sinun perustuksesi, Titus. Galbaan ensin luotit. Hänet murhattiin, ennenkuin hän ehti tehdä sinut ottopojakseen. Eikö ollut niin? Sittemmin olet paljon pretoriaanein suosiosta toivonut, ja viimeinen tukesi on ollut salainen liitto caesar Othon kanssa . . .

TITUS.

Syvimpään sydämeenikin ovat urkkijasi löytäneet!

BERENIKE.

(Jatkaen.) . . . mutta nyt . . .

TITUS.

»Mutta nyt» . . . Mitähän vielä salannetkaan minulta!

BERENIKE.

Tiedäthän itse, että Senaatin lähettiläät ovat tänään juutalaisten vangeiksi joutuneet. Tiedä siis lisäksi: he ovat tuoneet sanan Roomasta, että Otho on siellä saanut surmansa.

TITUS.

Otho — surmansa!?

BERENIKE.

Pretoriaanit ovat sinusta luopuneet ja imperaattoriksi Vitelliuksen huutaneet.

TITUS.

Vitelliuksen — veriviholIisemme! Jumalat! Jumalat! Riistätte viimeisen pohjan minulta! Maa horjuu jalkojeni alla! *(Sortuen.)* Ah, edessäni on nyt kaiken loppu . . .

BERENIKE.

(Hitaasti, täysin tietoisesti.) Kuitenkin . . . paitsi pretoriaaneja on vielä toinen voima, joka imperaattoreja luo.

TITUS.

Toinen voima . . . ? Paitsi pretoriaaneja? — Mikä voima?

BERENIKE.

Juuripa nuo halveksimasi »nurkkalegioonat», nuo tuolla.

TITUS.

(Tuijottaa häneen ymmällä.)

BERENIKE.

Niin juuri, nämä maakunnan legioonat. Jos Galba, espanjalaisiin legiooneihinsa nojautuen, saattoi nousta kapinaan ja kukistaa itse Neeron, miksi ei joku toinen voisi nousta Aasiasta ja kukistaa legiooneillansa vaivaista Vitelliusta?

TITUS.

(Suurta kiihtymystä salaten.) Ah, mikä lapsekas tuuma! Noilla legiooneilla . . . !

BERENIKE.

Eikö sovi laskuihisi? — No niin, ehkä oletkin oikeassa, sillä niinkuin itse halveksit näitä legiooneja, niin nämäkin legioonat halveksivat sinua.

TITUS.

Halveksivat minua?! *(Otsaansa rypistäen.)* Berenike!

BERENIKE.

Enkö saisi sinulle totuutta ilmaista?

TITUS.

Valheita olisi parempi olla ilmaisematta.

BERENIKE.

Onneksi minulla on tässä asiakirja, joka on puhuva todistus sanojeni totuudesta. Katsohan itse, missä arvossa ne sinua täällä pitävät.

TITUS.

(Avaa käärön.) Tämähän on sotasuunnitelmamme, oma tekemäni.

BERENIKE.

Sinunkin suunnitelmillasi voi olla nurjat puolensa. *(Keveästi.)* Käännähän.

TITUS.

(Lukematta loppuun.) Jumalat! *(Hän tempaa äkkiä tikarinsa esille iskeäkseen Berenikeen, joka kuitenkin väistää, kyyristyen polvilleen ja kiertäen kätensä Tituksen jalkojen ympäri.)*

BERENIKE.

(Katsoo ylös, Tituksen pistäessä tikarinsa jälleen huotraan.) Tartuit tikariisi ... minua tähtäsit ... ajattelit: Berenike on nähnyt lävitseni, Bereniken täytyy kuolla ...

TITUS.

(Pitkän vaikenemisen jälkeen, synkkänä.) Niin, minussa on täällä mykkä peto, jota en pysty hillitsemään. Jumalat suojelkoot sitä, ken joskus joutuu tielleni.

BERENIKE.

(Syleillen Tituksen polvia, sitten vetäen tikarin uudelleen huotrasta ja katsellen sitä kaikilta puolin.) Tämä tikari miellyttää minua. Se näytti sinulla olevan voimaa, jota ei kukaan Jerusalemissa aavista sinulla olevan, josta ei tiedä kukaan Roomassa, ei myös täällä leirissä, vaan minä yksin koko maailmassa. Pane piiloon, kohta tarvitaan ... *(Hän asettaa tikarin takaisin huotraan ja kohoaa, yhä ylempää Tituksesta pidellen.)* Ei suosio, ei lempeys ole sinua imperaattoriksi tekevä, vaan sinun oma voimasi, sinun äskeinen tikarimielesi, jolloin olet julma, tunteeton vihollisiasi kohtaan — jolloin voit nähdä verta hymyhuulin — jolloin ihmistuska ei sinua liikuta eikä

silmäsi kyyneliä tunne. Kukistamaan, hajoittamaan olet sinä syntynyt, hävityksen raunioissa on sinun oikea maaperäsi. Titus! — Legioonasi odottavat sinua!

TITUS.

Olet oikein arvannut luontoni, lempeyteni on valhetta. Ja jos maailman raunioiksi laskeminen minun unelmani toteuttaisi, en viipyisi, se on syvintä totta, en viipyisi, Berenike. *(Naurahtaa katkerasti.)* Mutta juuri äsken joku sai minut vakuutetuksi, etten legiooneiltani voi mitään kannatusta odottaa. Miten siis luulet minun voivan panna maailman raunioiksi?

BERENIKE.

Ennen sinua isäsi Vespasianus huudettakoon imperaattoriksi.

TITUS.

(Bereniken ajatuksen ollessa hänelle täydellinen yllätys.) Isäni? . . . Berenike, hän voi olla luotettava verojen tilittäjä, ehkäpä hyvä sotaherrakin, mutta caesariksi Roomaan . . .

(Vaikenee kauan, jolloin ajatus muuttuu hänelle yhä mahdollisemmaksi.)

BERENIKE.

Hän ei ole saanut hovikasvatusta, se on totta, mutta hänellä on kaksi verratonta etua: legioonat tottelevat häntä sokeasti, ja ... hän on vanha, sinä seuraat häntä.

TITUS.

Oikein sanoit, että hän on legioonain suosikki. He jumaloivat häntä. Berenike, ken on sinulle tuon ajatuksen kirkastanut? Yön äänettömyydessä se nousee pauhaten kuin maat ja taivaat asemissaan järkkyisivät. Tulena se on legiooneissamme syttyvä. — Olenko unelmissa elänyt? Kaukana, jossakin kaukana ... On kuin olisin vasta herännyt... Tässä, tässä on ilmielävänä kaikki, se suuri, kauan odotettu tosi ... Ah Berenike, kuinka äärettömän hiljaista on tällä hetkellä kaikki! Tahtoisin puhua vanhan opettajani Lysimakon kanssa.

BERENIKE.

(Levottomana.) Hän on varmaan jo levolla.

TITUS.

Niin, niin, nuku leiri, nuku ... Aamun koittaessa herätän sinut uuteen ajatukseen ja mielet liekkeihin sytytän.

BERENIKE.

Aamun koittaessa, niin.. Mutta *ennen* aamun koittoa, vielä tänä yönä —?

TITUS.

Vielä tänä yönä?

BERENIKE.

Vielä tänä yönä näyttäös maailmalle, että se on turhaan sinua nauranut.

TITUS.

Miten voin sen vielä tänä yönä näyttää?

BERENIKE.

Olethan parhaillaan sotaretkellä.

TITUS.

Sinun heimoasi vastaan, Berenike!

BERENIKE.

Voimakas ei tunne sääliä. Voimakas uhraa kaikki *yhteen* tarkoitukseen. Hävitä Jerusalem! Niinkuin olet tähän asti pitänyt tätä sotaa lempeytesi kuvana, niin olkoon se tästä hetkestä hirmumielesi kuvana.

TITUS.

(Ottaa haltioituneena päähänsä kypärän.)

BERENIKE.

Hävitä Jerusalem! Maan tasalle, maan tasalle, ettei jää kiveä kiven päälle!

TITUS.

(Ottaa kilven.)

BERENIKE.

Ja kun seisot sen savuavien raunioiden keskellä, tiedä silloin, että sinussa täyttyy minun kansani suuri ennustus: Jerusalemista on maailman herra tuleva!

TITUS.

(Tarttuu miekkaan.) Ah, se ennustus on täyttyvä! Niinpä se nyt tapahtukoon! *(Lyöpi miekan lappeella kumahtavan iskun metallilevyyn.)*

(Hälyytystoitotukset, ensin lähellä, sitten edeten ikäänkuin Jerusalemin ympäri. Leirimelu alkaa.)

VESPASIANUS.

(Vasemmalta.) Kuka rynnäkköön hälyyttää?

TITUS.

Valveille, isä! Roomasta on sana tullut: Vitellius on imperaattoriksi huudettu.

VESPASIANUS.

Vitellius? No, se asia ei olisi mitään hätätoitotusta kannattanut. Huomenna vannotan legiooneillamme uskollisuuden valan uudelle imperaattorille.

TITUS.

Vitellius on kukistettava!

VESPASIANUS.

Hiljaa, poikani, vaatteesta ovat tämän teltan seinät!

TITUS.

Kaikki suunnitelmani ovat särkyneet. Yksi on vielä pelastus. Ei valaa Vitelliukselle. Aasialaisten legioonain täytyy huutaa vasta-imperaattoriksi *sinut*, isä!

VESPASIANUS.

Minut — imperaattoriksi!

TITUS.

Jokainen hetki on kallis.

VESPASIANUS.

Poikani, kaikki olen valmis sinun hyväksesi tekemään, mutta rupeamaan päähenkilöksi moiseen komediaan, se on toki liiaksi vaadittu — ja koko tuuma muutenkin mahdoton.

TITUS.

Legioonamme marssivat Roomaan, sinä lyöt Vitelliuksen joukot, sinä perustat Flaviusten dynastian.

VESPASIANUS.

Povesi kuohuu, Titus; kasvosi hehkuvat, silmäsi palavat. Sammuta tuli, ennenkuin se ilmiliekkiin leimahtaa. Kas niin, olkaamme niinkuin nuo sanat eivät olisi ikinä tässä teltassa kajahtaneet. Sillä kaikki tuo on mahdotonta. Malta mielesi ja kuule minua, syyt luettelen järjestänsä. Ensiksikin: Nykyisen sotaretken merkitys on suurempi kuin luuletkaan. Juutalaisten menestys voisi saada kaikki Aasian maakunnat Rooman vallasta luopumaan. Mutta jos minä marssitan joukkoni länteen, niin kuka lopettaa tämän valtakuntaa järkyttävän kapinan idässä? Kuka?

TITUS.

Sen olen *minä* tekevä! *(Lyö kahdesti metallilevyyn.)*

(Melu leirissä kiihtyy. Sotamerkit noudetaan juosten.)

VESPASIANUS.

Mikä hänen on? En ole koskaan häntä sellaisena ennen nähnyt. Luulen todellakin, että uni lähtee silmistäni.

CEREALIS JA SENTTURIOT.

(Juoksevat hämmästyneinä telttaan.)

VESPASIANUS.

(Kääntyy pelästyneenä heistä.)

BERENIKE.

(Koettaa parhaansa mukaan rauhoittaa häntä.)

CEREALIS.

Legioonain etujoukot ovat valmiina rynnäkköön. Odotamme käskyjäsi, Vespasianus.

TITUS.

Minulle ylipäällikkyys on uskottu.

(Tyytymättömyyden nurinaa sentturioiden joukossa. Titus nostaa käärön maasta ja lähestyy sentturioita, jotka pahinta odottaen vetäytyvät kokoon.) Taitaisipa »lempeyteni» nyt olla teidänkin mie-

leenne, te huonot, malttamattomat soturit. Mutta narrimainen käytöksenne on auttanut minua, uskottaen juutalaisillekin lempeyttäni. Nyt voimme yllättää heidät, milloin he vähimmin aavistavat. Tahdon unohtaa tämän, jos näen teidät tänä yönä urhoollisiksi. Nyt on hetki lyönyt. Muuttakaa Jerusalem soraläjäksi.

VESPASIANUS.

(Koettaa hätääntyneenä hillitä Titusta.) Ei, ei, ei — taivaiden nimessä . . .

CEREALIS.

Käskysi täyttyköön, Titus!

SENTTURIOT.

Hurraa, Titus! Rynnäkköön!
(Haltioissaan karjuen he hyökkäävät teltasta.)

TITUS.

(Heidän jälkeensä huutaen.) Sytyttäkää! Poroksi polttakaa!

CEREALIS.

Terve, Titus! Olen aina todella vainunut salaista voimaa sinun unelmoimisesi takana . . .

TITUS.

(Raivokkaana.) Mene tehtäviisi! Murtaudu sisään ja sytytä!

CEREALIS.

(Tekee kunniaa, juoksee ulos oikealle.)

TITUS.

(Seuraa häntä oikealle.)

VESPASIANUS.

(Murtuneena.) Hän tekee minut kapinoitsijaksi. Olemme hukassa.

BERENIKE.

Hukassa niin, jos peräydymme. Siis eteenpäin!

VESPASIANUS.

Terve järki on ihmiselle kai käytettäväksi annettu. Jos tuo poika nyt polttaa poroksi Jerusalemin rikkaudet, niin millä varoilla me viemme legioonamme Roomaa vastaan? Hä?

BERENIKE.

Aarteeni kaikki lasken sinun jalkaisi juureen, Vespasianus.

VESPASIANUS.

Aarteesi kaikki — — sanoitko aarteesi?

BERENIKE.

Soaemus ja Antiochos ovat liittolaisemme. Vologesus kuninkaasta vastaan myös. Tiberius Aleksander Egyptistä ja itse Mucianus Syriasta nousevat ensi merkin saatuansa.

VESPASIANUS.

Sinä puhuit aarteistasi? Etkö juuri äsken sanonut: aarteeni kaikki annan sinulle? Aarteesi tunnen. Niillä veisin vaikka kolminkertaiset joukot Roomaan. Ruhtinattareni, meidän täytyy tehdä lähempiä laskelmia. Tulehan, niin saamme puhua häiritsemättä . . . ymmärräthän: tämä on hirmuinen salaisuus! *(Kuiskaten.)* Niillä voisi ostaa kaiken viljan Egyptistä! Niillä lahjoisi kaikki puolueet Roomassa! Tulehan, tule. *(Menee vasemmalle.)*

TITUS.

(Oikealta.) Berenike!

BERENIKE.

Heti. *(Tehden vaikenemisenmerkkiä menee vasemmalle.)*

LYSIMAKOS.

(Kauhistuneena vasemmalta, pysähtyy, katsoo kysyvästi Titukseen.)

TITUS.

Niin, minä olen sen tehnyt.

LYSIMAKOS.

Entä . . . entä . . . hyvätteot —?

TITUS.

Tänä hetkenä tarvitsen koko voimani, älä häiritse! *(Kun Lysimakos sittenkin viipyy.)* Ah, etkö käsitä, että tarvitaan valtaa hyviinkin töihin!

LYSIMAKOS.

(Valmistuu syvämietteiseen vastaukseen.)

BERENIKE.

(Vasemmalta, säteilevänä, voitonriemussa.) Hän on mukanamme!

TITUS.

(Työntää Lysimakon syrjään.) Oi, Berenike, tänä hetkenä niinkuin kaksi voimakasta virtaa juoksi kohtalomme yhteen.

BERENIKE.

(Tituksen sylissä.) Nyt olet sfinksin arvoituksen arvannut.

TITUS.

Vannon tekeväni sinut Rooman Augustaksi! Ah, muurinmurtimeni soikaa! Sotaorhini hirnukaa! Vihellä myrsky! Ah, Berenike, jo loiskuu palonliekit Jerusalemista! *(Hän halkaisee miekallansa teltan peräseinän, joka repeää kahtia ylhäältä alas. Palava Jerusalem näkyy.)* Katso! *(Hän juoksee ulos aukon kautta.)*

LYSIMAKOS.

(Aikoo seurata Titusta, mutta nähdessään palavan Jerusalemin kaatuu polvilleen ja nyyhkyttää, valitellen kaupungin kohtaloa.)

BERENIKE.

(Ojennetuin käsin suojellen silmiänsä liekkien häikäisyltä.) Hyvästi Jerusalem, hyvästi valkea kotikaupunkini! En sinua vähästä myynyt: maailmanvaltaan sinut vaihetin!

TOINEN NÄYTÖS.

Avonainen, katoton atriumi Flaviusten keisarillisessa huvilassa päivänmatkan päässä Roomasta. Atriumin neliöstä on näkyvissä vain kaksi sivua, joiden yhtymäkohta on taka-alan keskuksessa. Tästä keskuksesta atriumineliön molemmat seinälinjat kulkevat laakakattojen peittäminä pilaristoina etualan oikeaan ja vasempaan kulmaan. Vasemmanpuoleinen pilaristo johtaa ulos ja on päivänpaisteen valaisema. Sen päätynä perällä on kiviseinä ja täplätaljoilla peitetty oviaukko. Oikeanpuoleinen pilaristo on hämärässä, paria astuinta ylempänä, ja tämän pilariston takana ja päätynä ovat marmoriseinät, joiden kulmauksessa on avonainen käytävä pimeihin suojiin. Pilaristokatosten räystäistä riippuu köynnöskasveja. Kattoaukosta näkyy rakennuksen kupujen ylitse tummansinistä taivasta, ja atriumissa kasvava kypressi nousee vapauteen

kattoja korkeammalle. Taka-alan pyöristetyssä yhtymäkeskuksessa on veistokuva kylpevästä faunista. Sen edessä, lämpimän lähteen sisälle rakennettu marmorinen kylpyallas, jonka pohjaan johtavat oikealta matalat astuimet. Veistoksen alustassa olevasta vaskisesta leijonanpäästä putoaa altaaseen suihku, virittäen vedenpinnan. Oikealla perempänä uhrausjalusta, jossa palaa alituinen tuli, lähempänä etualaa pöytä lääkepulloineen ja lasiastioineen. Vasemmalla etualalla lepotuoli valkoisesta marmorista.

Titus istuu synkkänä lepotuolilla. Domitianus, Domitia, Aulus Caecina, prefekti miehineen, sentturiot ja hovilaiset seisovat selin katsomoon, sisähuoneeseen päin kääntyneinä, asennoissa liikkumattoman jännittynyt odotus.

LYSIMAKOS.

(Tulee sisähuoneesta lääkepöytää kohden, huolestunut ilme kasvoilla.)

LÄSNÄOLIJAT.

(Liikahtavat askelta lähemmäksi sisähuonetta.)
Kuinka on caesarin laita?

LYSIMAKOS.

(Sitten kun täysi hiljaisuus vallitsee.) Poissa on Caesarin elämänhalu. Tuskistansa päästäkseen vanhus yhä pyytää avauttamaan valtimonsa . . .

LÄSNÄOLIJAT.

(Kiihkeinä.) Estettävä! Tee voitavasi! Valtakunnan parhaat lääkärit kutsuttakoon!

LYSIMAKOS.

(Viittaa kädellään, pyytäen hiljaisuutta, menee lääkkeineen takaisin sairashuoneeseen.)

CASSIUS VANHEMPI.

(Aulus Caecinalle, naurahtaen.) Katso, Aulus, kuinka katkerasti Titus suree vanhan isänsä sairautta!

AULUS CAECINA.

(Kuiskutellen.) Suuri näyttelijä! Siitä saakka kuin Vespasianus huudettiin imperaattoriksi, on Titus vuosikausia sydämessään odottanut isänsä kuolemaa — Rooman vallan periäkseen. Voi teitä tasavaltalaisia, joko on hän saanut teidänkin tarmonne kukistetuksi? Jos Vespasianus tänään valtasuonensa avauttaa, on kaikki myöhäistä ja Titus nousee Rooman yksinvaltiaaksi.

CASSIUS NUOREMPI.

Oikeassa olet Aulus; lähenemme suurta ratkaisua.

AULUS CAECINA.

Te vanhain patriisein jalot jälkeläiset, unohtaisitteko, mitä verivirtoja Flaviusten dynastia on Roomalle maksanut! Mikä tyranni on Tituksessa nouseva! Jo ennen nousemistaan hän isänsä nimessä surmauttaa ja maanpakoon ajaa kaikki, mikä Roomassa on vapaata ja arvokasta.

CASSIUS VANHEMPI.

Neeroa julmempi hänestä on tuleva.

CASSIUS NUOREMPI.

Titus on surmattava, ennenkuin Vespasianus on kuollut.

CASSIUS VANHEMPI.

Olemme valmiit, Aulus!

AULUS CAECINA.

(Antaa pergamentin vanhemmalle Cassiukselle.) Tässä suunnitelmamme. Tätä hetkeä varten valmistettu.

LYSIMAKOS.

(Näyttäytyy jälleen perähuoneen portailla.)

CASSIUKSEN VELJEKSET.

(Poistuvat salaperäisesti.)

LÄSNÄOLIJAT.

(Jälleen häneen päin kääntyneinä, samassa jännityksessä.) Kuinka on Caesarin laita?

DOMITIA.

(Domitianukselle.) Katso, kuinka he pelkäävät Titusta!

LYSIMAKOS.

Verenkulku säännöllisempi, kuume vähentynyt.

KAIKKI.

Siis toivoa? Siis Caesar paranee? Vastaa Lysimakos?

DOMITIA.

(Domitianukselle.) Katso, kuinka he iloitsevat, ettei Titus vielä päässyt seuraajaksi!

LYSIMAKOS.

En voi varmaan sanoa. Caesar nukkuu. Vanhalla iällä samat merkit voivat joskus olla heikon-

tumisenkin oireita. Silloin ei loppu ole kaukana, ehkä jo ensi yönä. *(Syntyy kuumeentapainen levottomuus.)* Elämänhalun kun vain saisimme palaamaan!

TITUS.

(Menee Lysimakon kanssa sisähuoneeseen.)

DOMITIA.

(Domitianukselle.) Näitkö? Etkö sinä, Domitianus, ole kuolevan caesarin poika yhtä hyvin kuin Titus? Eikö isäsi aikonut tehdä testamenttia sinun eduksesi? Titus valvoo — valvo sinäkin!

DOMITIANUS.

Menen. Sinun käsiisi jätän asiamme täällä. Katso ympärillesi Domitia. Ymmärrä kaikki, tutki joka liike, joka askel, näe kaikki ajatukset. *(Menee perähuoneeseen.)*

DOMITIA.

(Aulus Caecinalle.) Olivatko nuo äskeiset sinun orjiasi?

AULUS CAECINA.

(Nyökäyttää päätään.) Vakoojiani.

DOMITIA.

Aulus, hiuskarvasta riippuu kohtalomme tällä hetkellä. Jos Vespasianus valtasuonensa avauttaa, joutuu testamentti Tituksen käsiin; silloin olemme hukassa. Hän sen väärentää. Minä tunnen hänet, hän on taitava semmoisissa.

AULUS CAECINA.

Hiljemmin! Nuo kaksi minun orjikseni merkittyä olivat Cassiuksen veljekset, tasavaltalaisen salaliiton jäseniä. Tituksen surmaaminen on siellä päätetty asia. He väijyvät häntä Rooman tiellä. — Mutta, minä luulen, se on turha hanke: Tituksella on liktorinsa! Ellei hänellä niitä *olisi* . . . tai jos joku voisi aikaansaada, *ettei* hänellä niitä olisi — — —

DOMITIA.

Ymmärrän — ymmärrän!

AULUS CAECINA.

Tee kohta asiata Roomaan, pyydä Tituksen henkivartijat mukaasi.

DOMITIA.

Oo, Aulus — jos onnistumme, ei palkkasi ole vähäinen oleva!

LYSIMAKOS.

(Tulee sisähuoneesta.) Tuon riemusanoman! Caesar on herännyt. Pyysi syödä! — Kuulitteko? Pyysi syödä!

LÄSNÄOLIJAT.

(Ottavat sanoman riemulla vastaan, ympäröiden Lysimakon.) Sinä voit vakuuttaa? Lupaat varmasti?

LYSIMAKOS.

(Vastaten kysyjille joka haaralle.) Vakuutan, vakuutan varmuudella. Nyt *vastaan* siitä, ettei hän enää valtasuoniansa avauta. Pahin on voitettu. Ei avauta, ei avauta! Jos hyvin käy, voi Caesar elää vielä monta, monta rauhaisaa vuotta.

TITUS.

(Teeskennellen iloa.) Vaara näyttää todella olevan tällä kertaa voitettu. Kiitos Lysimakon. Ilosanoman toi hän meille kaikille. — Keisarillinen seurueemme on vapaa lähtemään Roomaan takaisin.

AULUS CAECINA.

Salli kysyä, jalo caesar, milloin itse aiot Roomaan saapua?

TITUS.

(Epäluuloisesti.) Miksi se sinulle on tarpeen tietää?

AULUS CAECINA.

Liian kauan on Rooma ollut ilman johtavaa päätä. Miksi viipyisit, caesar, enää tämän sairasvuoteen ääressä? Onhan vaara ohitse? Kun isäsi jääpi tänne näkymättömiin, on niinkuin sinä yksin olisit Rooman herra. Yksinvaltijaakseen himoitsee Rooma sinua tervehtää!

TITUS.

(Yhä epäluuloisesti.) Vilpittömyyttäsi, Aulus, ei ole minun syytä epäillä — kuitenkin, minua sitoo tänne pojan hellät suhteet isään. Tahtoni on, että poistutte kaikki — ettei vanhuksen rauhaa täällä Rooman ulkopuolella mikään häiritse. Toivon, että sinäkin Aulus lähdet — niin, tahdoin sanoa: että sinä yhä edelleen johdat senaatin istuntoja.

AULUS CAECINA.

Toivosi täytän, caesar. *(Poistuu syrjään.)*

DOMITIANUS.

(Titukselle.) En lähde täältä. Sinä — sinä — isä aikoo tehdä testamentin jakaakseen val-

lan meille molemmille — minä tiedän sen — näin täyteen kirjoitetun pergamentin hänen vieressänsä. Jos sinä saat yksin tänne jäädä, niin — —

TITUS.

No, no, Domitianus. — Katsos, kun nyt olemme saaneet Lysimakolta niin varman vakuutuksen isän paranemisesta, voit sinäkin heittää huolesi — voit rakkaan Domitiasi kanssa panna toimeen vaikka suuret kestit palatsiumissa. Saatte kutsua sinne ketä vain tahdotte, saatte soittajat, saatte tanssijat, ja saatte siellä mielin määrin leikitellä yksinvaltiaita. — Pikku Domitiasi kanssa, mitä?

DOMITIA.

(Kädet Tituksen rinnalla.) Oli muinoin aika, Titus, jolloin katsoit hellästi pikku Domitian silmiin. Nyt olet valmis lähettämään hänet suojatonna Roomaan. Tie on turvaton. Pikku Domitiasi pelkää.

TITUS.

(Ottaa molemmin käsin Domitian päästä, katselee häntä silmiin epävarmana ja epäluuloisena.) Omat henkivartijani seuratkoot lähteviä. *(Kärsimättömänä.)* Menkää. Kaikki menkää!

(Kaikki paitsi prefekti menevät.)

TITUS.

(Prefektille.) Mitä vielä?

PREFEKTI.

(Antaa Titukselle proskriptionilistan.) Tämä vielä.

TITUS.

(Luettuaan antaa pergamentin pois.) Kaikki siinä luetellut on heitettävä vankilaan.

PREFEKTI.

Vankilamme ovat täynnä, Caesar.

TITUS.

Siis teloitamme jok'ikisen. *(Hetken kuluttua, istuen huolettomassa asennossa lepotuolilla, suu hymyssä.)* Mitä sanoo Rooman kansa minusta?

PREFEKTI.

Pelkäävät sinua. Odottavat sinusta toista Neeroa.

TITUS.

Se on hyvä niin. — Sanopas sinä urkkijain urkkija, mitä odottavat patriisit minusta — ne vanhat sukuylimykset kodeissaan, missä ei hovin kulta kimaltele, vaan asuu vanhan Rooman henki

hiljaisessa puolipimennossa. Oletko päässyt tunkeutumaan, ha-ha. Sinä vaikenet?

PREFEKTI.

En tiedä, uskallanko —?

TITUS.

Mitä aiotkaan kertoa?

PREFEKTI.

Eilen eräässä patriisiseurassa kuulin todella sinua arvosteltavan, Caesar.

TITUS.

(Ainoastaan silmänräpäykseksi kadotettuaan hymynsä.) Luulet minua kai hyvinkin uteliaaksi.

PREFEKTI.

Heillä on ihmeellinen käsitys sinusta. Sanovat: Titus ainoastaan teeskentelee julmuutta — pelkoa ja nöyryyttä herättääksensä, niinkuin teki suuri Augustus ennen valtaistuimellenousuansa, mutta . . .

TITUS.

(Samoin.) — »Mutta»?

PREFEKTI.

Mutta suuren Augustuksen luonnetta ei Titus sentään osaa matkia —

TITUS.

(Samoin.)

PREFEKTI.

— sanovat. Ei hallitse tunteitansa — ei ole oikea roomalainen — on nousukas —

TITUS.

(Kavahtaa seisaallensa.)

PREFEKTI.

— sanovat!

TITUS.

(Ottaa uudelleen käsiinsä pergamentin, katselee sitä hymyillen.) Ovatko he ehkä nähneet minun itkevän? *(Hymy katoo.)* Joko sanoin sinulle? Nuo ovat teloitettavat, jok'ikinen, kaikkine sukuinensa, ettei jää yksikään ruikuttamaan tämän auringon alle. Saat mennä.

VAKOOJA.

(On tuonut prefektille pergamentin.)

TITUS.

(Prefektille, joka viipyy.) No?

PREFEKTI.

Tahtoisin varoittaa sinua, caesar, eräästä vihollisestasi.

TITUS.

Sano.

PREFEKTI.

Pidä silmällä Aulus Caecinaa.

TITUS.

Mitä puhut? Hän on parhain ystäväni!

PREFEKTI.

Voi olla. Kuitenkin on hän valmistanut pretoriaaninsa sen varalle, että isäsi kuolee. Katso tässä on jäljennös hänen salaliittohankkeistansa. Urkkijani tapasivat sen Cassion veljeksiltä, jotka juuri ikään Auluksen orjiksi puettuina vangitutin Rooman tiellä — sinun henkeäsi väijymästä. *(Antaa Titukselle toisen pergamentin.)* Valitettavasti he pääsivät karkuun.

TITUS.

(Lukee yhä enemmän kiihtyen. Viskaa pergamentin raivokkaasti prefektiä vastaan.) Sen sinä

olet itse sepittänyt! Sinä — sinä olet itse hänen kilpailijansa. Te olette molemmat pyrkineet pretoriaanein päälliköksi ja kadehtineet sitä virkaa minulta. Te myrkytätte koko minun elämäni, te pilaatte juonillanne koko minun onneni, ennenkuin sen olen saavuttanutkaan!

PREFEKTI.

Saman asian, Caesar, luulen voivani toisellakin tavoin todistaa. Saattaisin sinut salaa palatsiumiin Domitianuksen ja Domitian ilojuhlaan. Siellä saisit omin korvin kuulla ja silmin nähdä kaikki.

TITUS.

Toiste, toiste, nyt pois, pois kaikki!

PREFEKTI.

(Menee.)

TITUS.

(Tuskailtuansa menee hitaasti vasemmalle oviaukolle, nostaa kätensä siirtääkseen uutimet syrjään.)

LYSIMAKOS.

(Tulee sisähuoneesta, menee lääkepöytänsä luo.)

TITUS.

(Jättäen aikeensa.) Lysimakos, eikö sinun lääketaitosi voisi määrätä aikaa, kuinka kauan vanha isäni vielä kestää näitä kovia taudin kohtauksia? — Lähimaille —

LYSIMAKOS.

Herra, se ei ole tärkeintä. Tärkeintä on olla erehtymättä hoidon tavassa.

TITUS.

Valtakunnan asioille on kuitenkin perin tärkeätä, että punnitset kysymystäni.

LYSIMAKOS.

Luvallasi sanoen, herra, minun asiani on vain katsoa, että hoidettavani saa tarpeellista elämänhalua.

TITUS.

(Kiivastuu, mutta hillitsee mielensä.)

LYSIMAKOS.

Kaikki on mahdollista. Mahdollista on, että loppu tulee äkkiä — milloin emme odotakaan. Mutta yhtä mahdollista on, että Caesar — hän on nyt seitsemänkymmenenkahden ikäinen — kes-

tää tämän kohtauksen ja elää vielä kymmenen, miksei vielä parikymmentäkin vuotta. Sitä hetkeä ei tiedä yksikään. Se on ja sen täytyy olla ihmisille salaisuus.

TITUS.

(Tuskin hilliten itseänsä.) Ellet olisi lapsuuteni opettaja ja ellet olisi jo harmaapäinen —!

LYSIMAKOS.

(Katsoo Titusta ymmärryksellä kauan, sitten haihduttaakseen Tituksen mieltä, osoittaen ylös.) Kuule kuinka kiurut iloisesti visertävät!

TITUS.

(Huokaisten.) Et lakkaa puhumasta minulle kuin lapselle!

LYSIMAKOS.

(Poistuu sisähuoneeseen.)

TITUS.

(Siirtää verhot vasemman oviaukon edestä. Nojaa päätänsä kylmää marmoripielusta vastaan. Puhuu sisälle.) Sinä aarteeni itäisiltä mailta, Berenike, sinä pyhä jäännös Jerusalemin raunioilta! Noin näin sinut silloinkin, noin iha-

nana, katseessa sama kylmä arvoitus, josta pelokkaana, epäillen haen rakkauden värettä. *(Huokaisten.)* Ei ole päivämme vielä tullut, Berenike, se suuri päivä, jona vihdoin vien sinut Augustana Rooman kansan eteen. Sillä kuulitko, mitä Lysimakos sanoi: vielä kymmenen, miksei parikymmentäkin vuotta!? *(Ajatuksissaan.)* Siten kuusta kuuhun, siten vuodesta vuoteen. Mitä puuttuu minulta? Hallitsenhan kaikki virkakunnat, sanelen imperaattorilliset lausunnot senaatissa, olen ainainen konsuli, olen tribuni, olen pontifex, olen pretoriaanein päällikkö, olen isäni myötähallitsija. — Tätäkö minä haaveksin muinoin! — »Sinusta tulee suuri hallitsija. Sinä olet täyttävä maailman hyvillä töillä; ei ole niin rakastettua ollut kuin sinä olet oleva, ja jotka sinun jumalaiset kasvosi nähdä saavat, rupeavat vapaaehtoisesti sinun orjiksesi, ja maat, joihin sinun jalkasi koskee, antautuvat itsestänsä sinun alamaisiksesi. Rooma on sinun nimeäsi jumaloiva ja Itä ja Länsi ovat sinua herranansa ylistävät!» — Mikä haihtuva unelma kaukaisesta menneisyydestä!

BERENIKE.

(On tullut kuulumattomasti vasemman oviaukon suulle. Hymyilee sanatonna.)

TITUS.

Et uskonut minun nuoruuteeni, nauroit haaveitani, ja nyt: »vielä kymmenen, miksei parikymmentäkin vuotta»! Tai ei koskaan. Tai yhdessä Domitianuksen kanssa! — Sinä hymyilet, Berenike. *(Kauhistuen.)* Tiedän — tiedän — mutta sitä en voi. Hän on isäni! — Et rakasta minua. Sillä ken rakastaa, vaikkapa omaa orjaansa, se maat ja taivaat hänen tähtensä unohtaa ja uhraa, mutta vuodet vierivät ja sinä pysyt kylmänä ja yhä laskelmissa. Ja ellei hetkeni koittaisi koskaan, niin — Berenike, älä kiellä — sinä kääntyisit minusta — katso silmiini — sinä olisit toisen!

BERENIKE.

Ellei hetkesi koittaisi — niin, totta on, voimaa sinussa rakastin, rohkeutesi rajattomuutta, mutta — —

TITUS.

»Mutta» nyt olen heikko ja horjun.

BERENIKE.

Nyt olisi hetki tullut syrjäyttääksesi sen ainoan, joka on tielläsi, mutta — niinkuin itse sanoit — rohkeutesi on rajansa löytänyt. *(Käsi Ti-*

tuksen tikarissa, jota hän hiljaa heiluttelee.) Sinä säälit. Sinä olet pysähtynyt.

TITUS.

Ei, ei, Berenike. Hän on isäni. Täytyy, täytyy olla jokin toinen tie. Tahdon ensin koettaa mitä muuta tahansa. Ehkäpä hän avauttaa suonensa, ennenkuin paranee. Jollei lääketiede voi minulle sitä hetkeä ilmaista, kysyn auguurilta, enteiden lukijalta.

BERENIKE.

Jos se vain ei herättäne huomiota. Sanovat: Titus on levoton.

TITUS.

Sinä, Berenike, olet itäisiltä mailta; sano, tunnetko enteitä, joista voi tulevaisuutta arvata?

BERENIKE.

Kysy Lysimakolta, joka on sinulle jumalista opettanut.

TITUS.

Lysimakos sanoo, ettei Neero muiden caesarien tavalla tullutkaan jumalaksi, koska oli äitinsä surmannut. Omituinen ajatus! Mutta tahtoisinpa tietää, mitä hän sanoisi *isän* murhaajasta. Kunpa tietäisin, ettei tule rangaistusta taivailta!

BERENIKE.

Paljon on taivaalla keinoja tahtonsa ilmaisemiseksi. Jos sen mieltä tahdot tietää, mikset käske merkiksi sen ukkosena jyrähtämään! Se enne olisi caesarille kyllin arvokas.

TITUS.

On keskipäivä, taivas pilvetön.

BERENIKE.

(Käsi jälleen tikarin kahvassa, ojentaa tarmokkaasti toisen kätensä sisähuonetta kohden, kuitenkaan sinnepäin katsomatta.)

VESPASIANUS.

(Ilmestyy Lysimakoon nojautuneena oikealta, sisähuoneesta, pergamentti kädessä.)

BERENIKE.

(Vetäytyy nopeasti pilarin taa, menemättä kuitenkaan Tituksen näkyvistä.)

VESPASIANUS.

Missä on poikani Titus?

TITUS.

Isä, isä, älä vaivaa itseäsi, tässä olen, isä.

VESPASIANUS.

Entä poikani Domitianus?

TITUS.

Rauhoittuneina sinun terveydestäsi, isä, äsken kaikki lähtivät takaisin Roomaan.

VESPASIANUS.

Tule tänne, Titus. Kuinka komeana sinä olet, Titus! Mutta annas kun sanon sinulle, ennenkuin kuolen: liian paljon sinä luulet, liian paljon sinä odotat purppuratoogasta. Ei se ole mitään, ei yhtään mitään. Kaiken aikaa olen tuntenut itseni suureksi narriksi. Ja enin silloin kun seisoin triumfivaunussa — minä hölmö! — aamunkoitosta päivänlaskuun seisoin siinä sekä oman että koko maailman pilkan esineenä. Narri minä olin, minulle tapahtui mitä olin ansainnut!

TITUS.

Taudista parantuvanakin olet parantumaton ivassa!

VESPASIANUS.

Pahin näytelmä on sentään vielä jäljellä. Voi minua! Kuolemani jälkeen te panette toimeen loistavan hautaussaaton ja julistatte minut jumalaksi!

TITUS.

(Voimakkaalla, kasvavalla paatoksella.) Hiljaa, isä, hiljaa. — Jos caesar menee kuolemata kohden niinkuin tavallinen ihminen, niin mikä silloin hänet alamaisistansa eroittaa? Kaikki kuolee, yksi on kuolematon, yksi on ihmisten silta taivaaseen, se yksi on Rooman caesar. Et usko, isä. *Minä* uskon, sillä niin *tahdon*, eikä ole sitä, joka caesarin tahdon tyhjäksi tekee.

VESPASIANUS.

Uskonsa olkoon jokaisella. Minä puolestani mielelläni haluaisin tämän narriuden muille perinnöksi luovuttaa. Mutta on paha pulma edessäni: minulla on *kaksi* poikaa, mutta perintö on yksi. Jos jätän vallan sinulle — sinä tunnet veljesi — hän on sinun henkeäsi väijyvä, nostava puolueensa sotaan sinua vastaan. Ei, sitä en tahdo. Kyllin on Flaviusten dynastia kansalaisverta vuodattanut. Hallitkaa siis yhdessä.

TITUS.

(Kääntyy pois.)

VESPASIANUS.

Sinun rinnallasi on hän mainio: hän täydentää sinua. Usko minua, Titus — minä yksin tunnen

sinut: sisimmässäsi et ole se, miksi sinut Rooma luulee. Ratkaisevan teon edessä sinua tapaa epäilys, tunnet sääliä, horjut.

BERENIKE.

(Nauraa.)

TITUS.

Ah, isä, jospa tietäisit mitä sanot!

VESPASIANUS.

Sitä ainoata ei saa caesar milloinkaan tehdä, sitä ainoata. Ja sitä ei tee veljesi Domitianus; hän iskee *kohta*. Sentähden hän on sopiva täydentämään sen, mikä sinulta puuttuu. Ota hänet vierellesi, se on viimeinen tahtoni. Kas tähän olen hallitussuunnitelmani kirjoittanut. *(Astuu vaivalla Tituksen luo, antaa hänelle pergamentin.)* — Nyt, Lysimakos — onko veitsesi hiottu? — Ovatko kääreesi valmiina? — Niin, niin Lysimakos, se on viimeinen imperaattorillinen tahtoni.

TITUS ja BERENIKE.

(Lähestyvät toisiansa jännittyneessä odotuksessa.)

LYSIMAKOS.

(Nyökäyttelee Vespasianukselle myöntävästi päätänsä, mutta Titukselle tekee kädellään rauhoittavia merkkejä.)

VESPASIANUS.

Vesi onko tarpeeksi lämmin altaassa?

LYSIMAKOS.

(Samoin.)

VESPASIANUS.

Tee siis tehtäväsi, Lysimakos. *(Vespasianus ojentaa vapisevan kätensä Lysimakolle. Lysimakos menee pöydän ääreen, ottaa käteensä kirkkaan veitsen ja kääreen käsivarrelleen, lähestyy Vespasianusta, joka peittää toisella kädellään silmänsä ja nousee horjuen. Lysimakos tahtoo tukea häntä.)*

VESPASIANUS.

Ei, ei. Olet kreikkalainen; ei niin roomalainen! Katso, sinun tukemattas kävelen minä sinne, mistä en elävänä koskaan enää palaa. *(Menee vesialtaan ääreen.)*

LYSIMAKOS.

(Hiljaa Titukselle ja Berenikelle.) Olkaa rauhassa!

VESPASIANUS.

(Pysähtyy toinen jalka altaan vedessä, alkaa horjua.)

LYSIMAKOS.

(Vetää hänet hellästi vedestä.)

BERENIKE.

(On mennyt Lysimakon taakse ja häntä koskettaen kehoittaa sittenkin tekemään työtä käskettyä.)

VESPASIANUS.

Ah, Titus, Titus, kovaa on minunkaltaiseni vanhan soturin, jolla on valta maailman yli, kadottaa valta itsensä yli niin, ettei jaksa enää roomalaisen tavoin suoniansa avauttaa ja lämpimään lähdeveteen kuolla.

LYSIMAKOS.

(Tukiessaan Vespasianusta jättää leikkausveitsen Berenikelle, joka ottaa sen käteensä ja tarkastelee synkistynyttä Titusta.)

LYSIMAKOS

(Seuraa horjuvaa Vespasianusta sisähuoneeseen, iloisesti nyökäytellen päätänsä Titukselle.)

TITUS.

(Tulee hitaasti uhritulen luo, hetken mietittyänsä heittää kylmästi pergamentin tuleen ja jää katsomaan savua, joka menee alas.)

BERENIKE.

(Kiihoittuneena Tituksen teosta, päättää antaa hänelle voimaa viimeisen askeleen ottamiseen.) Mitä katsot, Titus?

TITUS.

(Synkkänä, matalalla äänellä.) Viskasin tuleen nahkapalasen. Ajattelin: jos savu nousee, käy niinkuin *minä* tahdon —. Katso, kuinka se hiiviskelee pitkin maata!

BERENIKE.

Sinä olet Jerusalemin hävittäjä, Titus. Kun piiritit kaupunkia, raivosi siellä hirmuinen rutto. Sinä tulit muurien yli. Tuhansia maanmiehiäni upotit verivirtaan. Pyhän temppelin portteihin olivat viimeiset paenneet, Jehovan apuun luottaen. Sinä tulit, sinä tulit sinnekin! Jääkylmä hymy huulillasi, sotamiestesi ilkkuessa sinä surmautit ja liekkeihin poltit kaikki: kokonaisen kansan hävitit maan päältä. — Etpä silloin katsonut

minne päin murhan savu menee! *(Viekkaasti ja varovaisesti.)* Kuitenkin, siellä oli paljon vanhuksia, Titus. *Nyt* on edessäsi vain yksi ainoa, joka melkein pyytää sinun apuasi elämästä päästäkseen, ja sinä kysyt enteitä ja pelkäät rangaistusta taivailta. Maailmanvalta on omankäden tuote. Ei kukaan sinua siihen auta, ellet *itse* ota. *(Hän näyttää Titukselle leikkausveitsen, jonka kärjellä tekee kuin leikillään riipaisuliikkeitä ranteensa kohdalla, sitten sanoo salatulla voimalla.)* Nyt on päivä ylimmillään. Ellet tee *nyt*, et tee milloinkaan!

TITUS.

(Ottaa leikkausveitsen käteensä.) Päivä on ylimmillään . . . Kohta ei ole . . .

BERENIKE.

(Väistyy hitaasti, katsettaan kääntämättä Tituksesta.)

LYSIMAKOS

(tulee sisähuoneesta käsissään kaksi lasimaljaa, joita hän, alastuomatta pysähtyy tarkastelemaan auringonsäteitä vastaan, ollen kahden vaiheella.)

TITUS.

(Huomaamatta Lysimakoa.) Epäilenkö yhäkin? Horjunko sittenkin? Sitä ainoata ei saisi caesar milloinkaan tehdä. Ja kymmenen vuotta epäiltyäni, *nyt* . . . Niin, ellen nyt, niin en milloinkaan! *(Hän kääntyy sisähuonetta kohden, huomaa Lysimakon, pysähtyy äkkiä, pudottaen veitsen. Kääntääkseen Lysimakon huomion muuanne ja jotakin sanoakseen hän huohottaa.)* Mitä on . . . noissa . . . pulloissasi, Lysimakos?

LYSIMAKOS.

(Omissa ajatuksissaan.) Näissäkö?

TITUS.

Hyvä että tulit.

LYSIMAKOS.

Kaksi aivan kummaa lääkeainetta; yhtä kirkkaat kumpikin, mutta perin erilaiset vaikutuksiltansa. Toinen näet auttaa hitaasti ja varmaan, toinen taas auttaisi kohta — mutta voi myös kohta tappaa.

TITUS.

(Pantuaan merkille Lysimakon viimeiset sanat.) Etkö uskalla jälkimmäistä käyttää ?

LYSIMAKOS.

Ei-ei-ei . . . Se olisi ajattelematonta. Tuo on vaarallinen lääke, herra, voi tappaa muutamassa hetkessä. Vain kaksi pisaraa tuosta tähän, sekin kun ei vain olisi jo liikaa. *(Kaadettuaan hän panee toisen maljoista lääkepöydälle ja lähestyen Titusta kohottaa pullosen jälleen päivää vasten.)* Katsohan tätä. Se on kirkas kuin vesi ja melkein aivan, aivan vaaraton . . .

VESPASIANUS.

Lysimakos, kurkkuani polttaa, vettä!

LYSIMAKOS.

Taivaan vallat! Se on Caesarin ääni!

TITUS.

(Ojentaa kätensä Lysimakoa kohden.)

LYSIMAKOS.

(Jättää kädestään maljan Titukselle ja kiiruhtaa itse veden kanssa sisähuoneeseen.)

TITUS.

Taivas ratkaiskoon! *(Vaihtaa maljat, asettuen sitten entiselle paikalleen keskelle huonetta.)*

LYSIMAKOS.

(Palaa sisähuoneesta.) Nyt on sopiva aika antaa lääke, ennenkuin sairas jälleen nukkuu. *(Ottaa maljan Tituksen ojennetusta kädestä, menee sisähuoneeseen.)*

TITUS.

Jyrähdä siis taivas! Caesar odottaa sinun vastaustasi. *(Kauhistuen.)* En kuule mitään, en yhtään mitään. On hiljaista kuin hautakammiossa. Tämä on viimeinen pahatyö minulta. Sitten täytän maailman hyvillä töillä!

LYSIMAKOS.

Ah, mitä tämä on! *(Juoksee ulos, hakee uusia lääkkeitä.)* Caesar on saanut odottamattoman kohtauksen. Pelkään pahinta! *(Takaisin sisään.)* Voi minua! Hän meni tainnoksiin. Tämä on hänen loppunsa. Voi minua, voi minua!

TITUS.

Älä huuda, Lysimakos, anna rauhaa kuolevalle. Taivas itse lopetti hänen elämänsä.

LYSIMAKOS.

Ei hänen olisi vielä kuolla pitänyt. Monta rauhaisaa vuotta toivoin hänen vielä elävän. Voi minua!

TITUS.

Minun hetkeni on tullut. Virtaa entinen veri minussa, nosta minut entinen usko itseeni. Minä otin sen, mikä oli *minun.* Berenike! Nyt ratsastan Roomaan. Kuolinsanoman vien *itse* perille.

LYSIMAKOS.

(Tarttuen hellästi Titukseen, ikäänkuin johdattaakseen sisälle.)

BERENIKE.

Sinä uskallat viivytellä Caesaria!

LYSIMAKOS.

Titus — viimeinen suudelma kuolevan huulille!

TITUS.

(Voimatta Lysimakoa vastustaa menee levottomana tämän kanssa sisähuoneeseen.)

BERENIKE.

(Huutaa vasempaan pilaristoon.) Ratsut satuloikaa — viipymättä! Viipymättä!

LYSIMAKOS.

(Tulee valitellen sisähuoneesta.) Voi minua! Vastoin luulojani, vastoin kaikkea varovaisuutta-

ni! Annoinhan vaarattoman lääkkeen, mutta hän kuoli, niinkuin olisin myrkkyä juottanut. Voi minua!

BERENIKE.

Turhaan voivottelet, Lysimakos. Mikä on tapahtunut, se on tapahtunut. Pysy asiassasi. Hoida nuorta caesaria yhtä hyvin kuin olet vanhaa hoitanut. Seuraa häntä Roomaan.

LYSIMAKOS.

(Tutkii maljan.) Jätinhän caesar Tituksen käteen oikean maljan, mutta tämä näyttää vähän . . . Minun täytyy tutkia . . . Käteni vapisevat . . *(Ottaa pöydältä toisen maljan.)* Oi jumalani, olisinko erehtynyt!

BERENIKE.

(Huolettomalla liikkeellä lyö maljan Lysimakon kädestä.) Joutavia!

LYSIMAKOS.

(Ojentautuu, katsoo Berenikeen hämmästyksen kauhulla.) Pelkään pahinta, ruhtinatar.

BERENIKE.

Orja! Sinun on pelättävä vain yhtä ainoata: ettet joudu minun tielleni.

LYSIMAKOS.

On yksi, jota sinunkin on pelättävä.

BERENIKE.

(Tempaa maasta leikkausveitsen, satuttaa kätensä veriin, kiljaisee pudottaen veitsen.) Ah!

LYSIMAKOS.

(Lähestyy rauhallisena, pyyhkii veren Berenike kädestä.)

BERENIKE.

Oletko sinä velho, Lysimakos?

LYSIMAKOS.

Minulla on suojelijani.

BERENIKE.

Ja minun olisi pelättävä — ketä? — Sinuako, Lysimakos? *(He katsovat kauan toisiinsa.)*

TITUS.

(Tulee nopeasti sisähuoneesta, jää korokkeelle. Hänen tukkansa ja vaatteensa ovat epäjärjestyksessä. Huutaa vasemmalle.) Caesar Vespasianuksen henkivartijat! Tänne! — Tänne! —

VESPASIANUKSEN NUBIALAISET LIKTORIT.

(Kookkaat, notkeat, puolialastomat, ruskea-ihoiset miehet juoksevat aseineen esille rintama-asentoon.)

TITUS.

Tällä hetkellä on caesar Flavius Vespasianus astunut jumalien joukkoon!

LIKTORIT.

Terve caesar Titus, Rooman imperaattori!

TITUS.

Roomaan! *(Juoksee liktorien muodostaman kujan kautta ulos vasemmalle.)*

LIKTORIT.

(Juoksevat hänen jäljessään.)

LYSIMAKOS.

(Kiiruhtaa oikealle.)

BERENIKE.

(Aikoo mennä vasemmalle, pysähtyy kuuntelemaan.)

ORJAIN SURUHYMNI.

(Kuuluu vasemmalta.)

Hiljan hiljaa on elo sammunut pois,
vaiennut sota on, tauonnut asemelske,
näin mekin matkaillaan tuonelan maita,
eess' on meilläkin kuolon yö.

ORJAT.

(Tulevat parittain vasemmalta, kulkevat kukkia kantaen, peitetyin päin oikealle sisähuonetta kohden.)

BERENIKE.

(Hätkähtää, sitten peittäen päänsä, yhtyy surukulkueeseen.)

KOLMAS NÄYTÖS.

Sali Rooman keisaripalatsissa. Taka-alan muodostavat rappuset, jotka johtavat kaksinkertaisten pylväsrivien rajoittamalle sillakkeelle. Sillake ylettyy näyttämön koko leveydelle. Pylväiden takana pimeä tähtiyö. Soihdut palavat loimuavin liekein jalustoissa sivuilla.

Domitianus ja Domitia vasemmalla, muihin läsnäoleviin nähden hallitsevassa asemassa, loikovat kultamaljat käsissä. Aulus Caecina lähinnä heitä, myös rakastettunsa kerallа. Toisella puolella lähinnä filosofi, sitten hovirunoilija ja muita pitoihin käskettyjä, senaattoreja, ritareja sekä näiden naisia. Pidot ovat pitkälle ehtineet. Kaikki ovat sekä käytöksessään että puheissaan meluavan vapaat. Keisarilliset orjat suorittavat palvelusta.

Baccanaali, hurjan soiton säestämänä. Soittokoneista ovat ainoastaan harput näkyvissä.

DOMITIANUS.

(Yksintanssin aikana tavoittelee paikaltaan tanssijatarta, joka häntä lähestyessään härnäten viskaa tukkansa kasvoilleen ja yhä onnistuu pakenemaan.)

VIERAAT.

(Paukuttavat käsiänsä aina, kun tanssijatar onnistuu välttämään.)

DOMITIA.

(Juopuneena, mustasukkaisena häätäen tanssijatarta Domitianuksen läheisyydestä.) Jo riittää kujeilusi! Pois! — Pois, sanon minä!

DOMITIANUS.

(Tanssin keskeydyttyä.) No, runoilija, annapas sinäkin jo äänesi kuulua.

DOMITIA.

Hiljaa sitrat, nyt soitetaan säkkiin!

RUNOILIJA.

Olen valmistanut kunniaksesi pitkän heksametrin, Caesar.

DOMITIANUS.

Vai valmistanut? Hiiteen heksametrisi!

DOMITIA.

Valmistumatta saat piipertää niinkuin käsketään! Juottakaa häntä!

(Orjanaiset kaatavat viiniä runoilijan maljaan ja seppelöitsevät hänet kukilla.)

AULUS CAECINA.

Ahaa, nyt pannaan runoilija koetukselle. Hiljaisuutta!

RUNOILIJA.

Odotan määräystäsi, Caesar.

DOMITIANUS.

Lausupas julki minulle, mimmoisen soisit caesarin olevan.

LÄSNÄOLIJAT.

Kuulkaa, kuulkaa!

(Yleinen huomio kiintyy runoilijaan.)

RUNOILIJA.

(Harppujen säestämänä.) Sinunlaisesi soisin hänen olevan, ihanan katsoa kuin meren takaa nouseva päivä, vapaan ja onnellisen kuin nuori jumala!

DOMITIANUS.

(Nyökäyttelee hyväksyvästi päätänsä vieraiden paukuttaessa käsiään.) Jatka, jatka . . .

RUNOILIJA.

Katso, suuri orjalauma, jota sanotaan Roomaksi, on sinun synnyttäjäsi. Oo, Caesar, tuntien kahleita me tahdoimme nähdä yhden kahleettoman, yhden tahdoimme nähdä yli-ihmisen, jota ei sido säännöt, ei pykälät, ei filosofein määräykset. Yhden tahdoimme nähdä vapaan, rikkauden ja onnen ympäröimän, jolle ei ole rajoja pantu, joka tekee mitä tahtoo, ja semmoiseksi synnytimme sinut, sinä jumalainen, kuolematon Caesar!

LÄSNÄOLIJAT.

(Paukuttavat käsiänsä.)

DOMITIANUS.

Mainiosti puhuttu. Julistan sinut hovirunoilijakseni, kun tulen imperaattoriksi. Syöttäkää ja juottakaa häntä.

AULUS CAECINA.

Mutta mitä sanoo meidän filosofimme tähän? Runoilija pahus taisi antaa pienen letkauksen teikäläisille. Hä?

FILOSOFI.

Vapaudesta sanansa puhuivat, suustansa löyhkäsi orjan henki. Mutta meitä filosofeja huvittaa aina elämän vastakohdat. Niinpä tiedän minä toisen opin, joka myös rehoittaa tulevassa valtakunnassasi, Caesar — ja on yhtä hullunkurinen kuin mistä runoilija puhui.

DOMITIA.

Puhu sinä vuorostasi.

FILOSOFI.

Nuo kristityt, joita Neero sirkuksessa pedoilla raatelutti ja roviolla poltti, ne opettavat, ettei imperaattori *ensinkään* voi olla onnellinen.

(Yleinen hämmästys.)

DOMITIANUS.

Mitä? — Onnellisempi imperaattoria? Kuka?

FILOSOFI.

Se, joka ei huoli vallasta ja rikkaudesta, sanovat he.

AULUS CAECINA.

(Nauraen.) Joitako pedot raatelevat?

LÄSNÄOLIJAT.

(Samoin.) Ja joita rovioilla poltetaan?!

DOMITIANUS.

Soittoa, enemmän soittoa! Ja missä on tanssijani? Hihhaa, ann' soida!

DOMITIA.

Sano, Aulus, onko meillä täällä Roomassa vielä kristityitä?

AULUS CAECINA.

Juuri äsken sieppasimme kiinni kolme heidän miestänsä ja yhden tytön.

DOMITIA.

Tuota ne heti tänne eteemme, Aulus. Tahdon nähdä kuinka he tanssivat, nuo »onnelliset».

DOMITIANUS.

Juuri niin. Tee se, Aulus.

LÄSNÄOLIJAT.

(Paukuttavat käsiänsä.)

AULUS CAECINA.

(Lähettää kaksi miehistänsä vasemmalle.) Kaikki hyvä, mutta — kristityt eivät tanssi.

DOMITIA.

Tänne kristityt, sanon minä! Kyllä minä heidät tanssitan!

DOMITIANUS.

Mutta ensin egyptiläinen tanssijani vielä kerran! Soittoa!

(Yksintanssi hetäärien keskellä ja sama vallaton leikki kuin näytöksen alussakin.)

NUBIALAISET LIKTORIT.

(Nousevat hiljaa tanssin kestäessä takaapäin sillakkeelle, asettuen harvaan riviin kuin väijyksiin, vain yläruumis näkyvissä.)

TITUS.

(Kohoaa viimeiseksi takaapäin niinkuin liktoritkin pimeästä sillakkeelle. Salatakseen läsnäolonsa hän silloin tällöin vetäytyy pylväiden taa.)

LÄSNÄOLIJAT.

(Kääntävät huomionsa vasemmalle, nousevat paikoiltaan, nauravat, osoittelevat vasemmalta tulijoita.) »Onnelliset», »onnelliset» tulevat! Tuolla! Katsokaa!

KRISTITYT.

(Vangittuina, kädet sidottuina selän taakse, talutetaan esille.)

DOMITIANUS.

(Asettuu vanhan kristityn rinnalle seisomaan.) No, ukkeli, kumpi meistä on onnellisempi tällä hetkellä, sinäkö vai minä?

KRISTITTY.

Jos olet imperaattori, et voi olla onnellinen millään hetkellä.

DOMITIANUS.

(Hetkiseksi hölmistyttyään päästää huikean vihellyksen.)

LÄSNÄOLIJAT.

(Purskahtavat nauruun.)

DOMITIA.

(Työntää syrjään tanssijat, raivaa itselleen tien kristityn tytön luo.) Oletko sinäkin onnellinen? Todistapa. Tanssi, niin pääset köysistäsi. Päästäkää heidät valloilleen. *(Kristityt vapautetaan siteistä.)* No? Eikö haluta? *(Tyttö pudis-*

taa päätänsä. Muut kristityt polvistuvat kädet ojennettuina. Domitia uhkaa lyödä tyttöä kasvoihin.) Ymmärrätkö sinä? Minä, Domitia, käsken. *(Hän tempaa tikarin Domitianuksen vyöltä.)* Eikö sittenkään?!

LYSIMAKOS.

(Tulee kiireesti vasemmalta, pysähtyy Domitian ja tytön väliin, liikutuksen vuoksi saamatta sanaakaan suustansa.)

AULUS CAECINA.

(Vetää Lysimakon syrjään, kuiskuttaa kiihkeästi tämän kanssa.)

LÄSNÄOLIJAT.

Lysimakos täällä?! — Mitä on tapahtunut?

DOMITIA.

(Domitianukselle.) Katso, katso! — Mitä hän puhuu Aulukselle?

AULUS CAECINA.

(Lysimakolle.) Älä hiisku sanaakaan, ennenkuin luvan annan.

DOMITIANUS.

(Kavahtaa pystyyn, lähestyy Aulus Caecinaa.) Mitä on tapahtunut?

LÄSNÄOLIJAT.

(Ryntäävät tanssijoita syrjään sysäten Lysimakoa kohden.)

AULUS CAECINA.

Odottamaton taudinkohtaus. — Vespasianus on kuollut!

(Tanssi ja soitto taukoo. Yleinen sekasorto. Kristityt pakenevat.)

DOMITIANUS.

Jumalat!

DOMITIA.

Missä Titus?

LÄSNÄOLIJAT.

Missä Titus? *(Hajoovat kiihkeinä vasemmalle ja oikealle.)*

LYSIMAKOS.

(Poistuu tuskaillen oikealle.)

DOMITIANUS.

Testamentti, Aulus!

DOMITIA.

Titus, missä Titus on?!

AULUS CAECINA.

Hiljaa — Lysimakos sanoo, että Titus ratsasti Roomaan ennen häntä.

DOMITIANUS.

Aulus — minä aavistan —! Tasavaltalaiset!

AULUS CAECINA.

Titus on murhattu!

DOMITIA.

(Huutaa.) Domitianus, hetkemme on tullut! Oo, kun ei sitä meiltä vain kukaan ottaisi!

DOMITIANUS.

Aulus auttaa meitä? Oo, Domitia, Domitia!

AULUS CAECINA.

Ei ole hyvä, että Rooma liian aikaisin saa tietää, mitä me tiedämme. Domitia, hae Lysimakos, tuki hänen suunsa.

DOMITIA.

(Juoksee vasemmalle.) Niin. Lysimakon täytyy vaieta.

AULUS CAECINA.

(Domitianukselle.) Berenike on tulossa. On mahdollista, että testamentti on hänen hallussansa. Sinun täytyy ensimmäiseksi häntä tavata.

DOMITIANUS.

(Hätääntyneenä.) Missä Berenike?

AULUS CAECINA.

Tuonne päin.

DOMITIANUS.

(Juoksee vasemmalle.) Testamentti — testamentti!

AULUS CAECINA.

Nyt, Aulus, viisaasti ja rohkeasti! *(Menee vasemmalle.)*

ORJAT.

(Juoksevat kokoon eri haaroilta.)

ENSIMMÄINEN ORJA.

Minä kuulin prefektin sanovan: Titus on murhattu!

MUUT ORJAT.
(Huudahtavat hämmästyksestä.)

TOINEN ORJA.
Hän kielsi ilmoittamasta.

KOLMAS ORJA.
Pitääköhän sitä uskoa?

NELJÄS ORJA.
Pahako se olisi!

VIIDES ORJA.
Suurin onni, suurin onni se olisi. Sh!

ENSIMMÄINEN ORJA.
Sh, sh — Rooman orjain ilo se olisi.

TOINEN ORJA.
Katsokaa, tuolta tulee Lysimakos itkien.

LYSIMAKOS.
Ah, eikö vieläkään! Jumalani, jumalani! Hän on murhattu!

ENSIMMÄINEN ORJA.
Lysimakos, tahtoisitko hänen elävän? Etkö sinä orja olekaan?

KOLMAS ORJA.

Rooma riemuitsee, jos se on Tituksesta päässyt.

NELJÄS ORJA.

Mutta henkilääkäri huokaa.

LYSIMAKOS.

Pienestä lapsesta, pienestä lapsesta olen häntä hoitanut, monista taudeista olen parantanut. Rakas on minulle hänen elämänsä. *(Menee valitellen.)*

KOLMAS ORJA.

Tuo on ainoa koko Roomassa.

ENSIMMÄINEN ORJA.

Ainoa koko valtakunnassa, Hispaniasta hamaan Eufratiin asti käy kevennyksen huokaus.

KOLMAS ORJA.

Aulus Caecina!

TOINEN ORJA.

Berenike!

KAIKKI ORJAT.

(Juoksevat hajalle.)

AULUS CAECINA ja BERENIKE.

(Eri haaroilta juosten tapaavat toisensa keskellä näyttämöä.)

TITUS.

(On aikonut astua esille, mutta jää kuuntelemaan, seuraavana aikana milloin vetäytyen pois milloin näyttäytyen.)

BERENIKE.

(Kiihoittuneena.) Aulus, mitä kuulen!

AULUS CAECINA.

Niin se on. Urkkijain kautta tiedän, että tasavaltalaiset väijyivät häntä.

BERENIKE.

Taivaan vallat! Hän on murhattu!

AULUS CAECINA.

Se on Cassion veljesten työ.

BERENIKE.

Aulus, kohta koko Rooma sen tietää.

AULUS CAECINA.

Kohta on myrsky irti.

BERENIKE.

(Pää pystyssä.) Kuka on hänen seuraajansa, Aulus?

AULUS CAECINA.

Berenike! Yksi seikka on sinulle tällä hetkellä yhtä tärkeä kuin minullekin: Domitianus on syrjäytettävä!

BERENIKE.

Niin pitkälle käyvät tiemme yhteen, Aulus!

AULUS CAECINA.

Niinkö pitkälle vain? Eikö pitemmälle? Berenike? Ihana Berenike!

BERENIKE.

Minä olen sen, jonka on Rooman valta.

AULUS CAECINA.

(Ylpeästi.) Silloin olet *minun*, sillä minun ovat pretoriaanit.

BERENIKE.

Sinä et ole niinkuin Titus — sinulla on usko omaan itseesi.

AULUS CAECINA.

Se usko on roomalaisen usko, ja sen ympärillä kiertyy maailman suuret valtatapaukset niinkuin oman akselinsa ympärillä. — Domitianus on saatava tieltä.

BERENIKE.

Sen ymmärrän.

AULUS CAECINA.

(Antaa Berenikelle mustan pullosen.) Vain muutama pisara viinimaljaan.

BERENIKE.

(Otettuaan pullon vastaan.) Puuttuu vain roomalaisen miehen vala.

AULUS CAECINA.

Valani saat tässä! *(Antaa kätensä Berenikelle.)*

DOMITIANUS.

(Tulee, pelokkaasti katsellen taakseen, kiihoittuneena.) Aulus, auta minua! He tekevät kapinaa minua vastaan! He nauravat vasten silmiäni!

(Äskeiset hovi-imartelijat ympäröivät Domitianuksen ivanaurulla.)

AULUS CAECINA.

Berenikellä on vihiä isäsi testamentista.

DOMITIANUS.

Ah, auttakaa minua. Mitä sanon heille? Neuvo, Aulus — Berenike!

SENAATTOREJA, RITAREJA, PRETORIAANEJA

(tulee oikealta, kiivaasti keskustellen.) Mitä? Mitä? Mikä huhu se on? Aulus, selitä! Selitä!

AULUS CAECINA.

Pelkään pahinta. Rooma on ilman caesaria. *(Senaattorit ym. ilmaisevat hämmästystä.)*

DOMITIANUS.

Mutta minulla on testamentti, jossa minut määrätään Tituksen myötähallitsijaksi ja seuraajaksi.

SENAATTORIT ja PRETORIAANIT.

(Nauravat.)

ENSIMMÄINEN SENAATTORI.

Senaatin pitäisi saada nähdä se testamentti.

TOINEN SENAATTORI.

Jos Tituksesta pääsimme — luuletteko, että kiirehdämme sinua huutamaan. Pois gallialaiset nousukkaat!

DOMITIANUS.

Berenike, onhan testamentti sinulla?

KOLMAS SENAATTORI.

Mitä sanomista Berenikellä on, kun Titus on vaiennut?

TOINEN SENAATTORI.

Emme tahdo juutalaisen valituita Roomaan.

NELJÄS SENAATTORI.

Pois juutalainen Rooman keisaripalatsista!

MUUT SENAATTORIT.

Pois! Pois!

DOMITIANUS.

Minä en ole Tituksen kaltainen. En ole näyttelijä, en myös julma —. Ja minä revitytän maan tasalle hänen triumfiporttinsa ja kaikki muistot hänestä minä hävitän. Sen saatte nähdä!

ENSIMMÄINEN SENAATTORI.

Käske siis ensimmäiseksi Berenike ulos Roomasta!

DOMITIANUS.

Mutta — mutta hänellä on — Aulus, mitä minun on sanottava?

SENAATTORIT ja PRETORIAANIT.

(Meluten.) Pois Berenike!

BERENIKE.

Taivaan vallat! Titus!

TITUS.

(Seisoo sillakkeella liktoriensa edessä, jotka, nyt kokonaan näkyen, muodostavat taajan rivin hänen taakseen.)

MUUT LÄSNÄOLIJAT.

(Huutavat hämmästyksestä ja tyrmistyvät sanattomiksi, jolloin laaja tie jää heidän keskellensä Tituksen käydä.)

AULUS CAECINA.

Caesar — caesar —. Terve caesar Titus Flavius Vespasianus, Rooman imperaattori!

LÄSNÄOLIJAT.

Terve Rooman imperaattori!

TITUS.

(Tulee hitaasti alas portaita, käy hovilaisten keskelle, jotka hänen katsettansa kestämättä vaistomaisesti peräytyvät.)

AULUS CAECINA.

(Kun Titus joutuu hänen kohdallensa.) Me — minä — me luulimme — että jokin onnettomuus oli kohdannut —

SENAATTORIT.

Mikä onni, caesarimme on vahingoittumaton!

ORJAT.

(Tunkeutuvat esille.) Herra, suo suudella toogasi liepeitä, että orjain ilo saisi purkautua. *(Ympäröivät Tituksen polvistuen hänen ympärillensä ja suudellen hänen vaatteitansa.)*

AULUS CAECINA.

Tietoihimme oli tullut, että tasavaltalaiset —

BERENIKE.

Titus, imperaattori, minun aurinkoni — suo minun orjain kanssa iloita sinun pelastumisestasi! *(Kumartuu suutelemaan Tituksen vaatteita.)*

TITUS.

Minua liikuttaa teidän hellä huolestumisenne. Ja miellyttää ensimmäisenä hallitukseni päivänä nähdä näin elävä todistus rakkaudestanne. *(Osoittaa tahtovansa jäädä yksin.)*

LÄSNÄOLIJAT.

(Hajoovat eri suunnille.)

TITUS.

(Paikaltaan liikahtamatta viittaa kädellänsä Aulus Caecinaan.)

KAKSI LIKTORIA.

(juoksee esille ja pistää Aulus Caecinan kuoliaaksi.)

(Aulus Caecinan huudosta rientävät äsken poistuneet kauhistuneina takaisin. Aulus Caecina kannetaan ulos.)

TITUS.

Ha-ha uskoisiko — hän oli tehnyt salaliittosuunnitelman. Näytän sittemmin. Nyt menkää. — Kuitenkin: älköön kukaan jättäkö palatsia. — Tahdon nähdä teidät ympärilläni — rakkaat ystäväni —

LÄSNÄOLIJAT.

(Hajoovat epätietoisina, pahaa aavistaen.)
(Sammuvat liekit loimottavat, lattialla on juhlan jäljiltä kukkia, kaatuneita maljoja, epäjärjestystä.)

PREFEKTI.

(Jää yksin seisomaan Tituksen eteen.)

TITUS.

Olit oikeassa. Olin narri. Nyt tiedän kaiken. Aulus Caecina tahtoi myrkyttää tieltään minun veljeni ... Domitianus häpäisi muistoani ... Rooman ylimykset pilkkasivat minua ... omat kotiorjani ilkkuivat minulle ... — Berenike — meni pettäjäni syliin ... Oi jumalat! Tämmöinenkö oli se hetki, jota elämäni tavoitti! — Kuule mies ... käske urkkijani ja kätyrini kaikki tänne. Toimita tänne koko minun musta laumani. Kuulitko? Tuossa paikassa, tänne. Pian! Pian! *(Prefekti poistuu juosten vasemmalle.)* Maailman herrako minä? Vai vaivainen hyljätty raukkako? Ei ole ketään minulla, ei missään ... Olisi ollut isäni — *(huutaen)* ääh!

LYSIMAKOS.

(Kuultuaan huudon, tulee oikealta kuulumattomasti, jää perälle.)

TITUS.

Voi minua, niinkuin haavoitettu kauris minä mykistyn tähän! *(Huomaa Lysimakon.)* Ah, Lysimakos, Lysimakos! *(Juoksee hänen luokseen.)*

URKKIJAT.

(Mustiin kaapuihin kääriytyneinä alkavat seuraavan kuluessa yksitellen hiipiä esiin joka nurkasta, täyttäen vähitellen koko näyttämön, joka heidän mukanansa pimenee, yhä useampien liekkien sammuessa.)

LYSIMAKOS.

Miten on terveytesi, herra? Ruumiisi vapisee.

TITUS.

(Peittäen vavistustansa.) Ha-ha —. Olen usein aikonut sinulle puhua siitä asiasta. Katso, minua vaivaa eriskummallinen tauti.

LYSIMAKOS.

Sano minulle se tautisi, niin sen parannan.

TITUS.

Se tauti on caesarille kovin sopimaton. Vastoin tahtoani nousee näet rinnastani tuska tänne

kurkkuun, jäseneni vapisevat ja silmistäni vuotaa kyyneleet.

LYSIMAKOS.

Kovin merkillinen tauti.

TITUS.

Voisihan luulla minun *itkevän*! Katso itse. Roomalaisen silmissä ei mikään ole häpeällisempää, kuin itku. *(Uhkaavasti.)* Vaiti minun taudistani, muista! —

LYSIMAKOS.

Kylmimmän lähteen vedellä täytyy huuhdella ruumistasi. Aluksi tuon sinulle vahvistavan juoman. *(Aikoo mennä oikealle.)*

TITUS.

Lysimakos, nyt annan sinulle vielä tärkeämmän viran, kuin henkilääkärin; teen sinut salaiseksi uskotukseni. *(Katsoen urkkijoihinsa, ikäänkuin itsekseen.)* Ah, te minun mustien ajatusteni tulkit. En rohjennut teihin uskoa, nyt uskon kaikki luettelonne, nyt rakastan teitä ja teihin ainoihin luotan. Ah, siinäkö olette kaikki! Vähäiseksi katson joukkonne. Menkää — tullaksenne tuhatlukuisina takaisin. Laajentukaa

suureksi tiheäksi verkoksi yli koko valtakunnan! Joka loukko, joka soppi täyttäkää. Tahdon poistaa tieltäni kaiken, mikä on minua vastaan. Kitken puhtaaksi koko maailman, poltan, hirtän, revitytän pedoillani. Näytän niin paljon punaista verta, että kaikki vavisten kytkeytyvät jalkojeni juureen. Menkää!

URKKIJAT ja ILMIANTAJAT.

(Väistyvät hiljaa takaisin.)

TITUS.

(Prefektille, joka on ilmestynyt hänen eteensä.) Mene sinäkin.

PREFEKTI.

(Menee.)

TITUS.

Mutta sinut Lysimakos, teen urkkijaini urkkijaksi. Epäilen näet noitakin. Pidä heitä kaikkia silmällä, missä ikinä tavannetkin — ja erittäinkin tuota miestä, sillä hänkin on joskus pyrkinyt pretoriaanein päälliköksi. Kuka tietää?! *Sinä* olet ainoa luotettava koko valtakunnassa, sinä Lysimakos. Sinulle ilmaisen hallitsijatuumani. Katsos — minussa on lempeyttäkin — ja hel-

lyyttä. Sinä hyvin tiedät. Kun ensin olen ankaruudella valtani vahvistanut, tahdon alkaa hallitukseni jollakin suurella hyvällätyöllä, niin suurella, ettei ole sen vertaista nähty. Muistathan — Sostraton ennustuksen minusta — että tulen suureksi hallitsijaksi — joka täytän maailman hyvillä töillä — muistathan — muistathan —

LYSIMAKOS.

(Koettaen rauhoittaa.) Kyllä, kyllä, herra, kunhan rauhoitut, värisethän kuin haavan lehti.

TITUS.

(Syleillen Lysimakoa.) Lysimakos, ystäväni, sano *sinä*, mitä hyvää imperaattorina tekisit? Sano!

LYSIMAKOS.

Antaisin viljaa roomalaisille ja toimittaisin suuria petonäytelmiä.

TITUS.

Sinä olet niin tyhmä, Lysimakos. — Saat mennä. *(Itsekseen.)* Minun täytyy, täytyy löytää joku —

LYSIMAKOS.

(Aikoo mennä.)

TITUS.

Odotas — sano minulle Lysimakos, voitko saattaa jonkun kristityistä tänne — jonkun niistä, jotka kuuluvat väittävän, ettei imperaattori *ensinkään* voi olla onnellinen.

LYSIMAKOS.

Herra, niitä on paljon, niitä voi olla sinun ympärilläsi — omien orjiesikin joukossa.

TITUS.

Sittenhän voit kohta saattaa jonkun heistä tänne.

LYSIMAKOS.

Sen voin.

TITUS.

Katso siis, ettei kukaan täällä häiritse minua, ja tuo kristitty puheilleni. Tarvitsen häntä kohta — kohta! *(Liktoreille.)* Tämä mies on nyt päällikkönne. Totelkaa häntä. *(Menee oikealle.)*

LYSIMAKOS.

(Osoittaa liktoreista toiset oikealle, toiset portaille.)

BERENIKE.

(Vasemmalta, aikoo mennä oikealle.)

LYSIMAKOS.

(Pysäyttäen.) Herrani kielsi ketään luoksensa päästämästä.

BERENIKE.

(Nähtyään liktorit peräämtyy, aikoo juoda myrkkyä, mutta on voimaton ja viskaa pullon luotansa.)

DOMITIANUS ja DOMITIA.

(Kiireesti vasemmalta.)

DOMITIANUS.

(Aikoo mennä oikealle.)

LYSIMAKOS.

Herra, liktorit ovat ovella.

DOMITIANUS.

Domitia, huomasithan, kuinka hyvillänsä Titus oli meidän vastaanotostamme? Suuri näyttelijä hän tosin on, mutta *niin* hän ei olisi sentään osannut näytellä.

DOMITIA.

Berenikellä on toinen ajatus.

BERENIKE.

Mitä merkitsee kielto lähteä palatsista? — Ja kielto päästä hänen puheillensa?

DOMITIA.

Verta se merkitsee. Se merkitsee, että jotkut vielä tänäpäivänä mestataan. Minä pakenen! *(Rientää vasemmalle.)*

DOMITIANUS.

Lysimakos — jos huomaat jotakin erinomaista veljessäni — jos — jos esimerkiksi huomaat, että hän tahtoisi minut vangita — rukoile puolestani sinä, hän kuulee sinua, hän tulee helposti liikutetuksi, minä tunnen hänet.

LYSIMAKOS.

Rakastan Titusta, herraani. Minä teen kaikki mitä voin hänen edestänsä. Annan vaikka henkenikin. Minä olen jo vanha mies.

DOMITIANUS.

Mutta puhuthan minun puolestani? . . . Lysimakos, on mahdollista, että hän tahtoo surmauttaa minut!

LYSIMAKOS.

Ah, herra, mitä on kuolla toisen käden kautta! Pahempi sen, joka tappaa, pahempi sen, joka tappaa! *(Hän jättää Domitianuksen.)*

DOMITIANUS.

Berenike, jos Titus todella on nahnyt ja kuullut kaiken, niinkuin alan epäillä, silloin — *(Ympärilleen tähystellen hän tarjoo tikariansa salaa Berenikelle.)* Sinä yksin voit tällä hetkellä päästä lähelle.

BERENIKE.

(Ottaa vastaan tikarin, piiloittaen sen poveensa.)

DOMITIANUS.

Vannon kotijumalieni kautta! *(Hän katsoo oikealle, säikähtää ja poistuu juosten vasemmalle)*

BERENIKE.

(Kiiruhtaa oikealle perälle, jää seuraamaan tapahtumia piilopaikastaan.)

LYSIMAKOS.

(Lankeaa polvilleen, kädet ristissä rinnallaan, sitten nousee päättävästi.)

LIKTORIT.

(Tulevat oikealta ja Lysimakon osoituksesta menevät vasemmalle.)

TITUS.

(Tulee oikealta.) Lysimakos, missä on kristittysi?

LYSIMAKOS.

Hän on täällä, Caesar.

TITUS.

Katso siis, että liktorit ovat paikoillansa ja saata kristitty eteeni.

LYSIMAKOS.

(Käy katsomassa sillakkeelle ja vasemmalle.) Liktorit ovat paikoillansa, Caesar.

TITUS.

Entä kristitty?

LYSIMAKOS.

Titus, hän seisoo edessäsi.

TITUS.

Mitä sanot?! Sinä kristitty? . . . Etkö olekaan tyhmä Lysimakos? Aah! *(Hän lyö Lysimakon*

maahan jalkainsa alle, huutaen.) Sinä olet pettänyt keisarisi!

LYSIMAKOS.

(Nousee ensin polvillensa, sitten pystyyn ja puhuu kuin vertaiselleen.) Olen, Titus. Sinun hyväksesi.

TITUS.

En tiedä, kuinka katsoisin sinua. Åsken olit orjani, nyt olet vieras ja puheesi ei ole orjan. Kuka olet? — Ken on sinut vapaaksi tehnyt?

LYSIMAKOS.

Totuus.

TITUS.

Sinä tuntisit totuuden! Orjaniko täytyy kumartua minun edessäni vai minun orjani edessä? *(Itsekseen.)* Hänen katseensa vangitsee minut! *(Ääneen.)* Niin, ken lienetkin — jos tunnet totuuden, sano se minulle. Vastaa siis minulle siihen kysymykseen, jonka äsken tein Lysimakolle: Sano minulle hyvätyö, suuri ja laaja, jota ei kukaan keisareista ole vielä tehnyt. Ajatteles: minulla on suuri valta, valta maailman yli minulla on, minä voin kaikki.

LYSIMAKOS.

Kaikkea voi imperaattori, yhtä ei.

TITUS.

Mitä imperaattori ei voi.

LYSIMAKOS.

Tehdä hyvää.

TITUS.

Imperaattori ei voi tehdä hyvää! Hullumpaa en ole koskaan kuullut.

LYSIMAKOS.

Sanot niin ja kuitenkin lyyhistyt kokoon totuuden lyömänä.

TITUS.

(Huutaa.) Lysimakos, Lysimakos, sinä olet katsonut lävitseni!

LYSIMAKOS.

Olen, Titus. Alusta asti.

TITUS.

Turhaan sen sanoit, sillä ennenkuin käsistäni pääset, olet sinä kuoleman oma! Kuulut niiden joukkoon, joiden täytyy minun tieltäni!

LYSIMAKOS.

En pelkää sinua enkä kuolemaa. Tätä hetkeä varten olen elänyt.

TITUS.

(Arasti, hiljaa.) Jos imperaattori ei voi tehdä hyvää — sano, mitä minun siis on tehtävä?

LYSIMAKOS.

(Lempeästi.) Tahtoisin nähdä sinua suoraan silmiin, kun sen sanon.

(Titus ja Lysimakos lähestyvät toisiansa.)

TITUS.

(Koettaa katsoa Lysimakoa silmiin, nauraa epäluonnollisesti, sisällistä tuskaansa salaten.)

LYSIMAKOS.

Suoraan silmiin, ihan suoraan.

TITUS.

Katsonhan minä —.

LYSIMAKOS.

Niin, Titus, juuri niin. Sinä ymmärsit ennenkuin olin suuni aukaissut. Niin juuri: luovu vallastasi.

TITUS.

Katso, voihan olla hallitsijoita, jotka ovat minua pahempia, mutta minä olen hyviäkin töitä harjoittanut. Ja aikomukseni on vielä suurempiakin töitä tehdä —.

LYSIMAKOS.

Olitpa ken tahansa, saman sanon aina: luovu vallasta. Se on se suuri teko, jonka sinä tahdoit tietää. Sitä ei ole vielä yksikään hallitsija totuuden tähden tehnyt.

TITUS.

Jollen minä tietäisi, että se on niin! Mutta minun järkeni on hieno, ja minä olen jo aikaa sitten sen itse ymmärtänyt!

LYSIMAKOS.

Sinä tahdot koko maailman omistaa. Oikeassa olet, kun sitä tahdot. Sitä tahtoo myös jokainen kristitty. Kuitenkin: omistaakseen koko maailman pitää koko maailmata rakastaa. Mutta ketä rakastat *sinä*, Titus? Ennenkuin valtasi olet vahvistumaan saanut, on sinun sielusi käynyt autioksi. Tule pois täältä. Apenniinein yli saatan sinut — saatan hiljaiseen laaksoon, kaltavan

vuorijonon rinteelle vien sinut. Siellä ovat yhteiset viljelyksemme. Meitä on suuri veljeskunta. Ei siellä kukaan vihaa sinua, ei kukaan panettele. Vapaina hengitämme, vapaina elämme. Näytän sinullekin paikkasi, osoitan työn sinun käsillesi. Niinkuin lapsi sinä tartut siihen, niinkuin lapsi, joka on pitkästä pimeästä valoon päässyt. Päivä siellä helkkää ja heloittaa. Mehiläiset siellä surisevat ympärilläsi. Mutta katso — mehiläisistä ja perhosista on sinun rakkautesi kasvava, se on ulottuva ihmisiin, se on laajenemistaan laajeneva. Ja niin puhkeaa sinun sielusi kukoistukseen, ja sinä olet menevä kuolemasta elämään, ja kaikki mitä rakastat on oleva sinun! Luovu vallasta, Titus. Rauhaan ja onneen sinua kutsun!

TITUS.

(Antautuu Lysimakon mielentilaan.) Vapaana hengähtäisin, yhdessä huokauksessa puhaltaisin pois tämän hirmupainon. Voi minua, voi minua! *(Itkee.)*

LYSIMAKOS.

Siellä, vasta siellä sinä taudistasi paranet. Itke, itke, se on hyvä niin — itke! *(Koskettaa Tituksen olkaan.)*

TITUS.

(Säpsähtää itkustansa.) En ole itkenyt! Sinä olet kuoleman oma!

LYSIMAKOS.

Et pääse minusta enää, Titus. Kuoltuani olen oleva lähempänä sinua kuin eläessä olinkaan.

TITUS.

(Voimatta pakottaa itseään surmaamaan Lysimakon.) Oh, Lysimakos, sinä olet tappanut minut! *(Lyyhistyy voimatonna ja itkien maahan.)*

LIKTORIT.

(Saatuaan merkin kiiruhtavat Lysimakon luo painunein asein.)

LYSIMAKOS.

(Kuiskaten liktoreille.) Jos hän tahtoo jättää palatsin, seuratkaa häntä kaupunginportille. Siellä minä häntä odotan. *(Säteillen sisäisestä riemusta.)* Suuria on kohta tapahtuva. Hän on luopuva tästä valtakunnastaan, sillä uusi valtakunta odottaa häntä — kaukana, kaukana täältä.

LIKTORIT.

(Kuunnellessaan höltyvät henkivartija-asennostaan.)

LYSIMAKOS.

(Titukseen päin.) Hyvästi Titus! Menen veljieni luo. Kerron heille ilosanoman. Valmistamme ikirauhan paikan sinulle. *(Poistuu vasemmalle.)*

TITUS.

Mitä hän sanoikaan? »Kerron veljille» . . . *(Hän huomaa liktorit, jotka vartijapalveluksensa unohtaen naureskelevat ja rupattelevat keskenään, huutaa raivokkaasti, yhä vielä polviltaan nousematta.)* Mitä!

LIKTORIT.

(Asettuvat hätkähtäen rintama-asentoonsa.)

TITUS.

(Osoittaen vasemmalle.) Tuo mies ei saa elää! Tuokaa minulle hänen päänsä.

KAKSI LIKTORIA.

(Juoksee vasemmalle.)

TITUS.

Imperaattoriko tämän teki vai teinkö sen minä itse? Ei, ei, Lysimakos, minä en tehnyt . . . ah, ah, ah!

KAKSI LIKTORIA.

(Palaa vasemmalta, toinen kantaen käsivarrellansa kilpeä vaakasuorassa asennossa. Kilvellä on Lysimakon pää peitettynä punaisella vaatteella.)

TITUS.

(Nousee. Hänen kätensä ojentuu kilven yli ja työntää vaatteen syrjään. Hän katsoo päätä.) Sinä sanoit: »Kuoltuani olen sinua lähempänä kuin elämässä olinkaan.» Hymy sinulla on kyllä huulillasi, niinkuin äsken, mutta sinä olet — mykkä. *(Hän säpsähtää ja kääntää päänsä tuonnempana olevien liktorien puoleen.)* Kuka teistä mainitsi minua nimeltäni? Kahdesti etunimeltäni? Uskaltakaapas! Imperaattoria! *(Hän katsoo uudelleen päätä, säikähtäen peittää sen ja kädenliikkein käskee viedä kilven pois.)* Haudatkaa ruumis ja tuo pää syvälle, hyvin syvälle, ja käskekää orjieni vierittää suuri kivi sen paikan päälle. Joutukaa, joutukaa.

KAKSI LIKTORIA.

(Poistuu kilpineen vasemmalle.)

TITUS.

(Muille liktoreille, jotka seisovat liikkumatta asennossa.) Joko taas?! *(Painaen käsin kor-*

viaan.) Vaiti! Vaiti! Ah, minun täytyy päästä pois täältä. Niin, niin, menkää palatsin portille, odottakaa minua siellä ja katsokaa, ettei kukaan näe, kun minä lähden . . . menkää, menkää . . .

LIKTORIT.

(Poistuvat kiireesti vasemmalle.)

TITUS.

(Menee oikealle paeten harhakuuloansa.)

BERENIKE.

(Kohdaten hänet.) Titus, viipymättä kutsu liktorit takaisin!

TITUS.

Etkö näe mitään?

BERENIKE.

Henkesi on vaarassa.

TITUS.

Etkö kuule mitään?

(Kuiskaten.) Se on Lysimakos, hän se on. Hän tahtoo antaa minulle anteeksi kaiken, senkin, minkä hänelle äsken tein.

BERENIKE.

(Koskettaa varovasti Titusta käsipuoleen ja sanoo hänkin kuiskaten.) Titus, Lysimakosta ei ole enää. *(Ääneen.)* Titus, herää! Kokoa voimasi!

TITUS.

Ah, sinä et osaa katsoa, et kuulla.

BERENIKE.

Surmautit Aulus Caecinan. Se ei ole kylliksi. On tasavaltalaisia, on paljon muita. Asemasi horjuu enemmän kuin koskaan. Hetkeäkään menettämättä tarvitaan voimakkaita, musertavia hallitustoimia — nyt — nyt — tällä hetkellä —

TITUS.

Älä puhu noin kovaa. Hän ei kärsi kuulla sanojasi.

BERENIKE.

Lysimakos ei ole elossa. Minä ainoa voin auttaa sinua. Salaliittoverkon jokainen silmukka on tunnettu *minulle.*

TITUS.

Hiljaa, hiljaa . . . Katso, hänen hymynsä sammuu. Hän jättää minut. Lysimakos, en päästä

sinua, minä pitelen sinusta! — Niin, niin, minä kuulen taas: »Luovu vallasta, Titus, minä pelastan sinut häviöstä.» Ja hän katsoo niinkuin ajattelisi: sitä et sinä Titus voi ikinä tehdä.

BERENIKE.

Ah, armaani, herää . . . herää . . .

TITUS.

Tässä, juuri tällä paikalla hän seisoi ja kysyi: »Mutta ketä rakastat *sinä*, Titus?» *(Järkytettynä, haltioissaan.)* Sinua, Lysimakos, sinua ainoata, sinua ikuisesti! Ja sinun sanasi minä täytän! Pois, pois täältä! *(Hän juoksee vasemmalle.)*

BERENIKE.

Titus, kuule minua!

PREFEKTI.

(Miehineen vasemmalta, pysäyttää Tituksen.) Caesar! Missä liktorisi?! *(Miehilleen, osoittaen perälle.)* Lähettäkää liktorit heti portaille ja tänne myös Caesarin purppuratooga! *(Miehet kiiruhtavat toiset vasemmalle toiset oikealle.)* Teet itsesi suojattomaksi, Caesar. Cassion veljekset ovat yhä irrallaan. Liittolaiset voittavat

aikaa! Sano, vangitutanko kaikki epäilyksenalaiset?

TITUS.

Miksi vaivaat minua? Etkö näe, että minä vapisen kylmästä?

PREFEKTI.

Caesar, tällä hetkellä en voi jäädä käskyjäsi vaille.

TITUS.

Tee mitä tahdot.

PREFEKTI.

(Hiljemmin.) Caesar Domitianus? — Käsketkö saattaa hänet salaisen valvonnan alaiseksi?

TITUS.

»Käskenkö?» — En minä mitään käske.

PREFEKTI.

Katso, Caesar, aamu jo koittaa. Kansanjoukot kokoontuvat torille, pretoriaanit leirillensä. Kohta myrsky nousee!

TITUS.

(Heiskauttaen kättänsä.)

BERENIKE.

(Prefektille.) Ah, etkö näe? Hän hakee päästäksensä palatsista. Vangituta omin päin, ennenkuin on myöhäistä — kaikki — kaikki!

PREFEKTI.

Luulen, että se todella on välttämätöntä . . .

BERENIKE.

Jo kuuluu pauhu torilta.

PREFEKTI.

Ja että se on Caesarinkin oikea tahto.

BERENIKE.

Joudu, joudu!

PREFEKTI.

(Huutaen oikealle.) Caesarin tooga! Tänne Caesarin tooga! *(Poistuu vasemmalle.)*

TITUS.

Lysimakos, minä tulen!

(Turhaan haettuaan muuta ulospääsyä hyökkää sillakkeen portaille.)

BERENIKE.

(Koettaa pysäyttää hänet.) Titus, Titus, älä mene surman suuhun!

TITUS.

(Taisteltuaan Bereniken kanssa sysää hänet voimakkaasti luotansa, juoksee sillakkeelle paetakseen ulkoportaitse.)

LIKTORIT.

(Kohoavat taajassa rivissä ulkoportaitse Titusta vastaan, pysäyttäen hänet kuin satimeen.)

ORJATTARET.

(Oikealta, kiiruhtavat kiinnittämään purppuratoogaa Tituksen hartioille. He sovittavat myös kultaisen laakeriseppeleen hänen päähänsä.)

BERENIKE.

(Itsekseen.) Ah, hän on hylännyt minut ikuiseksi. — Ei, Titus, nousimme yhdessä, yhdessä myös kaatukaamme! *(Poistuu vasemmalle.)*

PREFEKTI.

(Sillakkeella, antaa merkin liktoreille, jotka avaavat keskellensä käytävän ulkoportaille alas-

päin, ja kahdelle torvenpuhaltajalle, jotka antavat ilmoitustörähdyksen.) Caesar Augustus, Titus Flavius Vespasianus, Rooman Imperaattori — tahtoo näyttäytyä kansallensa.

(Alhaalla torilla vallitsee nyt haudan hiljaisuus.)

TITUS.

(Astuessaan liktorien muodostamaan kujaan ehdottomasti ojentuu imperaattorin ryhtiin.)

(Nyt kuuluu alhaalta torilta voimakkaita tervehdyshuutoja imperaattorille, jotka saavuttavat huippunsa Rituksen alkaessa hitaasti laskeutua ulkoportaita alas.)

(Nouseva aurinko valaisee sillakkeen yli näkyvien patsaiden ja kattojenääriviivoja.)

NELJÄS NÄYTÖS.

Keisarillisen aition eteisala Colosseumissa. Näyttämön taka-alan muodostaa Colosseumin kiviseinä, jonka keskellä aitioon vievä, muutaman porrasasteen korkeudella oleva ja etusillakkeella varustettu suuri, pyöreäpäätyinen ovi. Ovi on ylöspäin kohoavan väliverhon peittämä. Kivinen sillake jatkuu kummallekin puolen ovea pilaristoineen.

Prefekti miehineen portailla ja sillakepylväistössä katselevat ja merkitsevät luetteloihin heidän editsensä oikealta vasemmalle kulkevaa, vartioiden saattamaa vangittujen hovilaisten jonoa.

Patriisivanhuksia ilmestyy vasemmalta saattuetta katsomaan. He kulkevat parittain, salaperäisesti keskenänsä kuiskutellen, kunnes vähitellen ryhmittyvät oikealle etualalle, yksityisten siirtyessä ryhmästä ryhmään tärkeän ja salaisen neuvottelun johdosta.

PREFEKTI.

(Sitten kun vangittujen jono on kulkenut ohitse.) Kunnianarvoiset isät, Caesar Augustuksen saapuessa tämän paikan täytyy olla tyhjänä, suvaitkaa . . .

I PATRIISI.

Miksi vangitut ovat juhlaan tuodut? Mikä on heidän kohtalonsa?

PREFEKTI.

Heidänkö kohtalonsa? Se on imperaattorin omissa käsissä. *(Poistuu miehineen vasemmalle.)*

II PATRIISI.

Luin heitä kaikkiansa lähes kolmeen sataan. Oi, mikä surullinen saattue! Rooman kukka, Rooman toivo — sekö nyt arenalle roskajoukon häväistäväksi! *(Peittää kasvonsa.)* Zeus kaikkivaltias!

III PATRIISI.

Kuulimme sanottavan, että nälkäisiä leijonia on joukottain tuotu arenan holveihin. Oi, näinkö alkaa Rooman suuri juhla!

IV PATRIISI.

Ei juhla, vaan ennenkuulumaton teurastus!

I PATRIISI.

Jonka rinnalla Neeronkin julmuudet kalpenevat. Oi taivas, missä ovat ukonnuolesi!

II PATRIISI.

Ja missä meidän Cassiomme?!

III PATRIISI.

Kuitenkin — hän kulkee aivan suojatonna, liktorinsa hän on lähettänyt pois — miksi, sanokaa, miksi yksikään ei uskalla häntä lähestyä?

IV PATRIISI.

Tehdäksensä tästä kurjuudesta lyhyen lopun . .

V PATRIISI.

Iskeäksensä tikarin hänen rintaansa . . .

VI PATRIISI.

(Osoittaa oikealle.) Hiljaa, hiljaa! Berenike orjinensa!

III PATRIISI.

(Ivallisesti.) No, Rooman vanhat patriisit, nyt nöyrä tervehdys ruhtinattarelle!

BERENIKE.

(Tulee oikealta Cassion veljesten seuraamana, jotka ovat pukeutuneina hänen orjikseen, kasvot aluksi peitossa.)

PATRIISIT.

(Päästäessään Bereniken välitsensä nostavat kunnioittaen kätensä, salaten inhonsa, ja poistuvat oikealle.)

BERENIKE.

(Päästyään varmuuteen, ettei ole syrjäisiä kuulijoita.) Tästä hän on kulkeva. Tuossa hän pysähtyy ja puhuttelee kansaa. Sitten hän kääntyy noustaksensa tuonne ylös. — Silloin —!

CASSION VELJEKSET.

(Paljastaen tikarinsa.) Silloin!

BERENIKE.

Kuitenkin — ah — älkää häntä kasvoihin lyökö . . .

CASSIUS VANHEMPI.

Sinä horjut, Berenike.

BERENIKE.

Ei, ei. Mutta sanon teille, Cassion veljekset: Ihmeellinen demooni on mennyt häneen. Hän

voi tehdä itsensä näkyväksi minulle, vaikkei täällä olekaan. Nytkin näen hänet edessäni. Niinkuin auringon häikäisemänä näen hänen kuvansa kaikkialla, täällä, tuolla, taas täällä — armaana, majesteetillisen ylevänä. — Ah, hän hylkäsi minut ikuisesti, minut, joka tein hänet Caesariksi! — Niin, niin, siis tästä hän tulee, näihin portaihin hänen jalkansa koskettaa, tähän — ja tähän. Ja tätä vasten hän levähtääkseen nojautuu. *(Hän syleilee ja suutelee pylvästä.)*

CASSIUS NUOREMPI.

Voinemmeko luottaa sinuun, Berenike, sinä rakastat häntä!

BERENIKE.

Minä tahdon hänen surmaansa — ja omaani hänen kanssaan. Minä . . . minä . . . sanoin vain: älkää häntä kasvoihin haavoittako . . . ah älkää kasvoihin . . .

(Oikealta kuuluu lähestyvää joukkojen sorinaa.)

BERENIKE.

(Säpsähtäen.) Hän on tulossa . . . piiloutukaa!

PATRIISIT.

(Palaavat oikealta, käyden perääntyvästi taaksepäin ja käsiä nostamalla äänettömästi tervehtien imperaattoria. Näyttämö täyttyy yleisöllä, joka samoin peräätyen oikealta pelokkaasti antaa tietä imperaattorille ja hajaantuen seinävierille jää liikkumattomana odottamaan.)

(Berenike ja Cassion veljekset katoavat väkijoukkoon.)

(Prefekti miehineen asettuu jälleen portaille.)

TITUS.

(Ympärilleen katsomatta, ajatuksissaan tukkaa käsin haroen kulkee nopeasti oikealta keskiovea kohden, aikoen nousta keisarilliseen aitioon. Hän pysähtyy hämmästyneenä tiellänsä seisovan prefektin eteen.) Mitä nyt? Antakaahan tietä. Aion puhua kansanjoukolle.

PREFEKTI.

Caesar . . .

TITUS.

Minä olen — caesar, ja kohta en ole, se on totta, mutta antakaahan minun sentään puhua kansalle.

PREFEKTI.

Ennenkuin juhla alkaa, odotan käskyjäsi, Caesar.

TITUS.

Taas »käskyjäsi»! — Tee mitä katsot parhaaksi ja anna minun olla.

PREFEKTI.

Caesar, kolmesataa vangittua salaliittolaista olen tuonut tänne. He odottavat tuomiotasi.

TITUS.

»Vangittua?» *(Itsekseen.)* Miksi olen tämän tehnyt? Ja milloin?

PREFEKTI.

Vai käskettekö johtaa heidät arenalle kansan tuomittavaksi? Leijonamme ovat käsillä.

TITUS.

En muista sellaista käskyä antaneeni. Mutta jos olet vanginnut, niin vapauta heidät viipymättä, viipymättä!

(Hämmästyksen ja iloisen yllätyksen sorinaa yleisön keskuudessa.)

PREFEKTI.

Caesar, se — se — on mahdotonta.

TITUS.

Etkö pyytänyt käskyjäni?

PREFEKTI.

Caesar, salli sanoa, käyt pohjattoman kuilun partaalla: urkkijaimme ja ilmiantajaimme listoilla on merkittynä vielä saman verran rikollisia.

TITUS.

(Ajatuksissaan torjuen heiskauttaa kättänsä.)

PREFEKTI.

Käsketkö ehkä karkoittaa heidät ainiaaksi Roomasta? Kysyn imperaattoriltani!

TITUS.

Ah, imperaattoriltasi . . . Hyvä on. Kaikki urkkijat ja ilmiantajat karkoitetaan ainiaaksi ulos Roomasta.

PATRIISIT.

(Paukuttavat ihastuneina käsiänsä.)

TITUS.

Patriisitko — minulle!

PREFEKTI.

Näen, Caesar, sinun valmistuvan suuriin tekoihin. Jalo käskysi tulkoon heti koko Rooman tiedoksi! *(Kiiruhtaen poistuu vasemmalle.)*

(Yleisö puhkeaa tervehdys- ja ylistyshuutoihin, yht'aikaa ja toistaen):

1) »Terve Titus, armon ruhtinas!»

2) »Terve Titus, maailman herra!»

3) »Terve hyväntekijämme!»

TITUS.

(Itsekseen.) »Armon ruhtinas»?! — Kuinka onkaan sydämeni janonnut tätä tervehdystä kuullaksensa! Lysimakos, oi Lysimakos! Mitä olenkaan tehnyt . . . *(Läsnäolevien puoleen kääntyen, lämpimästi.)* Ystävät, jos vain tietäisin, mitä teille antaa, antaisin kaiken. Ah, sanokaa, mitä odotatte minulta. Vielä on minulla vähän aikaa olla imperaattorina. Pyytäkää siis mitä tahdotte, ja minä täytän toiveenne.

(Pettyneenä.) No, miksi vaikenette? Astukoon kuka tahansa esiin. Muuten tämä ihmeellinen päivä menee hukkaan, eikä uusi enää valkene.

(Ajatuksissaan.) Vai tiedättekö tekin, ettei imperaattori voi tehdä hyviä töitä . . .

BERENIKE.

(Astuu esiin.)

TITUS ja OSA LÄSNÄOLEVISTA.

(Hämmästyksissään.) Berenike!

BERENIKE.

Niin, Caesar.

TITUS.

Toiveesi tunnen.

BERENIKE.

Täytä siis lupauksesi!

TITUS.

Ah, Berenike, se on pulmallinen kysymys.

BERENIKE.

Kansan kuullen vannoit jokaisen pyynnön täyttäväsi.

TITUS.

Surku minun tulee sinun turvattomuuttasi. Mutta minä annan sinulle suojeluskirjan. Keisarillinen laiva ja keisarilliset merimiehet olkoot sinun saattajasi Itämaille.

BERENIKE.

Karkoitat minut Roomasta?!

TITUS.

Yhä, yhä etsin ulospääsyä itsekin, vaikka mahdottomuuden muurit kasvamistaan kasvavat. Mutta tänään, tällä hetkellä aion mennä päähän asti.

BERENIKE.

Et ole menevä.

TITUS.

Ah, Berenike, kuinka voisin sinulle antaa sitä, mistä itse aion luopua. En koskaan, en koskaan voi tehdä sinua Rooman Augustaksi. Kohta olet sen ymmärtävä.

PREFEKTI.

Caesar Augustus, sanoma armahduksestasi ja urkkijain karkoittamisesta on levinnyt koko yleisöön. Kuule, kuule, heidän innostuksensa paisuu, kohta esteet murtuvat. Salli alkaa.

TITUS.

Odota, odota . . . Kokoon ajatukseni . . . Niin niin, aion ilmaista päätökseni . . . Tahdon puhua kansalle.

PREFEKTI.

Legioonain rynnäkkö on helpompi torjua kuin tämä kansan hurmaus!

BERENIKE.

Ei, Titus! Tuonne et sinä ole nouseva!

TITUS.

Leikit alkakaa.

(Alkajaismerkkien kajahtaessa aition väliverho kohoaa. Oven läpi näkyy etäisyydessä yläosa Colosseumin vastaisesta sisäseinästä ja pala sinistä taivasta, amfiteatteriosan ollessa täynnä valkopukuista yleisöä. Arena ajatellaan olevan alhaalla näkymättömissä.)

TITUS.

(Menee ajatuksissaan, ikäänkuin puhettansa toistaen, sillakkeen portaita kohden. Hän ehtii kuitenkin nousta ainoastaan puoliväliin portaita.)

CASSION VELJEKSET.

(Hyökkäävät tikareineen Tituksen jäljessä, takaapäin.)

BERENIKE.

(Kiljahtaen ennättää väliin, sitten pakenee oikealle.)

PREFEKTI.

Seis miehet, Caesarin murhaajat!

PATRIISIT ja MUU YLEISÖ.

(Kauhuissaan.) Cassion veljekset!

I PATRIISI.

Mitä ajattelitte? Mihin asemaan saatoitte meidät!

II PATRIISI.

Tämmöiselläkö hetkellä nousi kätenne murhaan!

PREFEKTI.

(Antaa Cassion veljekset miestensä haltuun.)

TITUS.

(Raivokkaana.) Berenike! Missä on Berenike? Minä tahdon nähdä Bereniken paikalla!

PREFEKTI.

(Menee oikealle.)

III PATRIISI.

(Muille patriiseille.) Katsokaa, nyt hän peruuttaa kaikki armahduksensa.

IV PATRIISI.

(Samoin.) Nyt emme voi muuta kuin vaieta ja pitää hyvänämme.

PATRIISIT.

(Keskenään.) Kirotut Cassiot!

PREFEKTI.

(Oikealta.) Ruhtinatar Berenike kieltäytyy saapumasta.

TITUS.

Tänne!

PREFEKTI.

(Lähtee jälleen oikealle.)

BERENIKE.

(Ensin prefektin puoliväkisin kädestä taluttamana, sitten irtautuen ja omin ehdoin asettuen Tituksen viereen.) Tässä minä olen.

TITUS.

(Berenikelle.) Sinäkö tämän teit? Kalpenetpa, kalpenet, ja kaikki jäsenesi vapisevat. Itse olet minut kasvattanut: ei ole sinulla armon toivoa minun rinnastani. Minä hymyilen sinunkin verellesi, kun kohta näen sen vuotavan. Arenalle

leijonani! Revitytän sinut palasiksi koko Rooman kansan iloksi! Tai tarvitsenko petojanikaan? Ilmaisen sinut tuolle joukolle, se on sinut raateleva pahemmin kuin leijonani. *(Huutaa kansan puoleen.)* Niinpä niin! Tämä juutalainen Berenike ... *(Äkkiä tullen tuntoihinsa, itsekseen.)* Mitä olinkaan tekemässä ... Lysimakos, armahda minua! *(Prefektille, joka on asettanut kaksi miehistään vahtimaan Berenikeä.)* Ei, ei, antakaa hänen olla ... *(Itsekseen.)* Mitä he odottavat minulta? Se on totta ... se on totta ... *(Hän aikoo mennä sillaketta kohden.)*

PREFEKTI.

Cassion veljekset seisovat tässä vangittuina. Käsketkö tuomiosi heti panna täytäntöön?

TITUS.

Cassion veljekset? Se on totta, teistä olen kerran ennenkin kuullut puhuttavan. Ja vanhan äitinne tunnen hyvin. Vähän ylpeä, mutta perin hyvä luonteeltaan. *(Hän lähestyy veljeksiä, nostaa maasta heidän tikarinsa, palauttaen ne omistajilleen ja jääden seisomaan veljesten väliin.)* Hienoa terästä, eikö totta? — Syvällä täällä sydämessäni olen melkein teidän miel-

tänne. Olen ansainnut kuoleman. — No? — Minun luvallani! — Minun tahdostani!

(Läsnäolijat osoittavat kiihkeää levottomuutta.)

PREFEKTI.

(Valmiina ottamaan Cassiot hyvään talteen.) Mitä käsket, Caesar?

TITUS.

Päästä irti.

PREFEKTI.

(Ällistyksissään:) Ja mitä *sitten* on tehtävä? Caesar ... Caesar ...

TITUS.

Mitäkö tehtävä? — Juoskoon joku heti näiden äidille ilmoittamaan, ettei hänen pojillensa ole mitään pahaa tapahtunut. Joutuin, ettei hän saa väärää sanomaa ja ehdi halvaantua.

LÄSNÄOLIJAT.

(Ihmeissään ja ihastuksissaan, yht'aikaa.)

1) »Mitä, mitä» ...

2) »Nuo sanat» ...

3) »Imperaattorinko suusta» ...

(Cassion veljekset mennen polvilleen Tituksen eteen, nostavat miekkansa valantekoon.)

CASSIUS VANHEMPI.

Oi Caesar, emme ole ansainneet sinun armoasi. Salli . . .

CASSIUS NUOREMPI.

Oi Caesar, jaloin imperaattoreista! Ikivalamme sinulle vannomme. Katso, vihollisistasi olemme muuttuneet uskollisimmiksi henkivartijoiksesi!

TITUS.

Nouskaa, nouskaa. Ellei teillä ole paikkaa varattuna, käykää aitiooni.

(Ihastuksen kohahdus läsnäolijoissa.)

PATRIISIT.

(Keskenään, yht'aikaa:)

1) »Onko moista ennen nähty!»

2) »Mekin tahdomme uskollisuuttamme osoittaa.»

3) »Hankkikaa kukkia . . . kukkia!»

(He poistuvat kiirehtien eri suuntiin, osan muusta yleisöstä seuratessa heitä.)

PREFEKTI.

(Tituksen korvaan.) Ja ruhtinatar Berenikeen nähden — mitä käsket?

TITUS.

(Berenikelle, lähestyen häntä.) Voitko antaa anteeksi . . .

BERENIKE.

(Liikutettuna.) Armahduksesi oli minulle odottamaton, Caesar.

TITUS.

Berenike, Lysimakos pelasti meidät.

BERENIKE.

Hyvästi Titus. Siunattu olkoon jokainen sinun askeleesi, ja siunattu se maa, johon jalkasi koskee!

TITUS.

Et ymmärtänyt minua, Berenike. Hetki vielä — enkä ole Caesar enää. Odota, saat itse kuulla . .
(Hän menee nopeasti sillakkeelle, mutta ei pääse portaita pitemmälle.)
(Arenalta kajahtaa ylistyshymni imperaattorille, alkaen korkeasta diskantista. Se lähestyy, kasvaa yhä voimakkaammaksi.)

TITUS.

(Häntä saattavalle prefektille.) Mitä he laulavat?

PREFEKTI.

Caesar, he ylistävät sinua »Ihmissuvun Rakkaudeksi ja Suloksi».

(Joka suunnalta tunkeutuu kansaa näyttämölle, täyttäen kaiken taka-alan. Valkopukuiset pojat ja tytöt nousevat arenalta päin keisarilliseen aitioon, heitellen kukkia Titusta kohden ja riemukkaasti laulaen:

»AMOR AC DELICIAE GENERIS HUMANI»)

TITUS.

(Perääntyy laulajien tieltä etualalle asti ja, äärimmilleen järkytettynä nojautuen Berenikeen, sanoo hiljaa.) Berenike, he luulevat minua — hyväksi!

(Hän kääntyy laulajia kohti, mutta voimatta mitään sanoa sortuu rajun itkun puistattamana maahan.)

(Berenike, hänkin syvästi järkytettynä, kumartuu Tituksen puoleen. Laulun ja ylistyshuutojen kaikuessa Titus ja Berenike melkein peittyvät kukkiin.)

VIIDES NÄYTÖS.

Toisen näytöksen avonainen atrium. Tuli palaa uhrijalustassa, joka on, samoin kuin pöytäkin lääkepulloineen, samassa kohden näyttämöä. Päivä paistaa. Vesi vireilee altaassa. Domitianus istuu lepotuolissa, jonka selustalla on purppuratooga. Domitia seisoo Domitianuksen vieressä.

PREFEKTI.

(Tervehdittyään kädennostolla kääntyy Domitianuksen puoleen, ilmoittaen.) Lähettiläitä Roomasta, Caesar.

DOMITIANUS.

(Ilmaisee yliolkaisesti päätänsä nyökkäämällä suvaitsevansa vastaanottaa.)

(Joukko lähettiläitä, pretoriaaneja ja muuta Rooman ylhäisöä tulee vasemmalta, kiihtyneen levottomina.)

I LÄHETTILÄS.

Terve, Caesar Domitianus! Rooman Senaatti tervehtii sinua.

MUUT LÄHETTILÄÄT.

(Ääntänsä korottamatta.) Terve Caesar Domitianus!

DOMITIANUS.

Tervehdin Senaatin lähettiläitä. Ja pyydän ilmaisemaan saapumisenne syyn.

II LÄHETTILÄS.

Senaatin lähettiläinä pyydämme saada tietoihimme, miksi Caesar Titus, rakastettu, jumaloitu Imperaattorimme on vetäytynyt pois Roomasta — tänne yksinäisyyteen? Koko Rooma on kukitettuna, juhla-asussa, jonka vertaista ei kukaan meistä muista ennen nähneensä. Huolestuneita huhuja kiertelee Roomassa. Levottomana vaatii kansa tietoja Caesarinsa mielentilasta.

DOMITIANUS.

Mielentilastapa tosiaankin. Meillä on rakkaan veljemme »mielentilasta» omat ajatuksemme. *(Ylös oikealle katsahtaen.)* Mutta mitä sanoo henkilääkäri?

CALLIAS.

(Tullen sisähuoneesta oikealta.) Paljon olen lääkeammattia harjoittaessani nähnyt kaikenlaista sairautta, paljon myös saanut ihmisiä paranemaankin, mutta tämmöistä kuin tämä Caesarin sairaus en ole vielä ikinäni nähnyt: aina ajatuksissaan, jotakin aina miettii, jonka perille ei yksikään voi päästä. Toisinaan hän lausuu: Lysimakos, Lysimakos — niinkuin puhuisi kauas vieraihin maailmoihin, ympärilleen ei katso, ei kuuntele. On kuin olisi kaiken entisyytensä unohtanut eikä enää muistaisi olevansa Rooman herra. Onko tuo tila kuumeen houretta, vai onko Caesar tajuissansa, sitä ei ole aina helppo päättää.

I LÄHETTILÄS.

Niinpä on Senaatin ja Rooman kansan jyrkkä vaatimus, että valtakunnan kuuluisimmat lääkärit neuvotteluun kutsutaan.

CALLIAS.

Ei riitä lääketaito. Pulma on toisaalla. *Ajatustensa* salaisuus olisi arvattava. Olemme tiedustelleet asiata Egyptin viisailta ja Itämaiden tietäjiltä, mutta kaikki on tähän asti turhaa ollut: ei kukaan ole voinut antaa tyydyttävää selitystä.

DOMITIANUS.

Todellakin — mikä suuri salaisuus! Paha vain, että se alkaa olla jotensakin »julkinen» salaisuus.

(Uteliasta hämmästystä läsnäolevissa.)

DOMITIANUS.

Niin, niin, älkää yhtään ... asia on aivan yksinkertainen: veljemme Caesar tuntee itsensä sairaaksi ja voimattomaksi ja miettii testamenttia, jossa hän luopuu korkeimmasta vallasta — minun hyväkseni.

(Kiihkeää liikettä ja levottomuutta läsnäolijoissa.)

DOMITIA.

(Huomauttaen kahdenkeskisesti Domitianukselle.) Katsopas — he uskaltavat kuiskutella läsnäollessamme!

DOMITIANUS.

Ei mitään salaneuvotteluja — pyydän! — Johan isävainajamme halusi jakaa vallan meidän molempien kesken, vaikka testamenttinsa — niinkuin sanotaan — »joutui hukkaan» ... Älköön sellaista enää toiste tapahtuko! Vaadin oikeuttani! Tahdon olla läsnä hänen luonansa.

(Hän aikoo mennä sisähuoneeseen, mutta läsnäolijat estelevät ja vastustelevat häntä.)

PREFEKTI.

Mahdotonta. Caesar Augustus on vaatinut ehdotonta yksinäisyyden rauhaa, olipa puheille pyrkijä ken tahansa.

DOMITIANUS.

Mitä? Onhan jo vihdoinkin aika ratkaista korkeimman vallan kysymys!

TITUS.

(Joka jo vähää ennen on ilmestynyt sisähuoneen ovelle, tulee esille, jolloin läsnäolijat äkkiä vaikenevat ja äskentulleet nostavat kätensä tervehdykseksi.) Todella — juuri korkeimman vallan kysymyksestä aioinkin ilmaista päätökseni ja siinä tarkoituksessa olen kutsunut teidät tänne. *(Hän nostaa kätensä vastatervehdykseksi.)* Mutta enkö pyytänyt sinua, Domitianus, lähtemään täältä Roomaan? *(Hän lähestyy tyytymätöntä Domitianusta.)* Katsopas, veljeni, voi olla hetkiä ihmiselämässä niin tärkeitä . . . niin tärkeitä . . . Katsos, läsnäolosi — älä pahastu — on tällä hetkellä toimilleni esteeksi, voittamattomaksi esteeksi.

DOMITIANUS.

Tahdot heille jotakin *tärkeätä* ilmoittaa, ja pyydät minua poistumaan?!

TITUS.

Niin, niin, älä kysy syytä, se on sinun omaksikin parhaaksesi.

DOMITIA.

(Domitianukselle.) Mikä on *sinun* parhaaksesi, siitä päätät kai *sinä* yksin.

TITUS.

Pyydän, Domitianus . . . pyydän hartaasti teitä molempia: lähtekää täältä.

DOMITIANUS.

Vai pyydät oikein hartaastikin!

TITUS.

(Kiivastuen.) En ainoastaan pyydä, vaan käsken. Käsken!

DOMITIANUS.

(Kohauttaa ylenkatseellisesti olkaansa, mutta Tituksen katseen pakottamana vetäytyy kuitenkin Domitian kanssa vasemmalle.)

TITUS.

(Itsekseen.) Oi Lysimakos! *(Läsnäolijoille:)* Minulla on todella perin tärkeä päätös ilmoitet-

tavana kauttanne Senaatille ja Rooman kansalle. — Hetkeksi ajatukseni vain häiriytyivät. Pyydän siis vähän odottamaan. Kohta aurinko kohoo ylimmilleen, silloin palatkaa tänne kaikki.

LÄSNÄOLIJAT.

(Huolissaan poistuen vasemmalle, kuiskailevat keskenään.)

1) »Berenike olisi ainoa» . . .

2) »Missä Berenike viipyy?»

CALLIAS.

(Lähestyy Titusta.) Lääkärinä katsoisin tarpeelliseksi tunnustella sydämesi tykintää.

TITUS.

Olen terve, Callias. Iloitsen kiurujen viserryksestä, riemuitsen päivän helkkävästä paisteesta. Tunnustele. No? Enkö ole terve? *(Tarkoittaen Domitianusta ja Domitiaa.)* Nuo kaksi tuolla, ne vain eivät usko elinvoimaani. He kulkevat ja odottavat — odottavat. Sanopas, Lysimakos — ei, Calliashan sinä olet — sanopas, eivätkö he ole kysyneet sinulta, kuinka kauan luulet minun vielä elävän? Eikö Domitianus ole pyytänyt määräämään sitä aikaa . . . sitä hetkeä.

CALLIAS.

(Tunnustellessaan Tituksen rannevaltimoa, arasti:) Caesar, mitä tuo — »Lysimakos» on?

TITUS.

(Naurahtaa.) Mainitsinko hänen nimensä?

CALLIAS.

Pelkkä näkymätön ajatus — kaukainen, tyhjä harhakuva! — *Siitä* jos vain voisin sinut vapauttaa! Kunpa voisin sen nyhtää juurinensa sinun ajatuksistasi!

TITUS.

»Kaukainen, tyhjä harhakuva» — ja kuitenkin elävämpi kuin yksikään eläjistä ja lähempänä kuin kenkään läheisistä ... *(Hyväillen Calliasta.)* Voi, sinä hyvä mies. *Lysimakos* pitäisi olla sinun nimesi ja sinä veisit minut vapauden tantereille.

CALLIAS.

(Pudistaa huolestuneena päätänsä.) En ymmärrä puhettasi, Caesar. Pelkään pahoin, että kuume jälleen pääsee valtaan.

TITUS.

Ei, Callias. Mutta jos Lysimakoksesta luopuisin, niinkuin sinä tahdot — ja voihan kaikki ta-

pahtua — silloin ... sano, Callias, tottelisitko minua viimeiseen asti? ... Myöskin, jos käskisin valtimoni avata? Sekin voisi näet tapahtua ...

CALLIAS.

Jättäisit elämän sinä, joka olet loistosi ja kunniasi kukkuloilla, — jonka vertaista maailma ei vielä ole tuntenut, eikä ole tunteva!

TITUS.

Sinäkin luulet minua hyväksi. Erehdyt, Callias. Olen vain etsinyt hetkeä luopuakseni vallasta. Siinä on avain kaikkeen. Siitä saakka kun en enää hallinnut, olen suurinta hallitsijanonnea kokenut. Runsain mitoin, yli reunain vuotaen on onni kaikkialta tulvinut minua vastaan. Nuoruuteni rohkeimmista haaveista ei täyttymättä ole jäänyt miltei yksikään. Ja tuo on ehkä saattanutkin minut siirtämään yhä tuonnemmaksi ratkaisevan askeleeni. Mutta tänään, Callias, tahdon vihdoin sen askeleeni astua, johon olen elämäni parhaat voimat keskittänyt. Sinua vannotan, Callias: kun aurinko nousee ylimmilleen, ilmoita minulle ja avaa pääsy prefektille, pretoriaaneille ja Senaatin lähettiläille. *(Hän suuntautuu sisähuoneeseen päin.)*

CALLIAS.

(Hätääntyneenä.) Sitä ennen, Caesar, etkö salli, että puheillesi astuu ruhtinatar Berenike?

TITUS.

(Hämmästyy.) Onko Berenike täällä?!

CALLIAS.

Senaatin ja Rooman kansan toivon mukaan.

TITUS.

Ja sinun valmistelusi johdosta. Oi, Callias, toimesi eivät ole omansa tehtävääni helpottamaan!

CALLIAS.

Olin neuvoton. Yksin en ole voinut saada aikaan mitään . . . Hän ainoa voisi auttaa . . .

TITUS.

Tahdon nähdä ruhtinattaren.

CALLIAS.

(Poistuu vasemmalle.)

TITUS.

(Itsekseen.) Nähdä tällä hetkellä Berenike . . . Oi Lysimakos, miksi tahdoit sitä? Tahdoitko estää toteuttamasta omaa käskyäsi?

BERENIKE.

(Tulee vasemmalta arasti, yksinkertaiseen, valkeaan kreikkalaiseen kuosiin puettuna.)

(Titus ja Berenike katsovat hetken aikaa toisiaan äänettöminä, seisten kaukana toisistaan.)

TITUS.

Tulet Rooman lähettämänä?

BERENIKE.

Hämärä aavistus sinun aikomuksestasi on tehnyt Rooman levottomaksi. Neuvottomina he ovat Bereniken tänne lähettäneet. Ja niinkuin he ovat ennen häntä vihanneet, niin he nyt ovat rajattomalla suosiollaan hänet hyvittäneet, toivoen että hän vaikutuksellansa saisi Suuren Caesarin aikeet tyhjiksi! Nyt tiedät tulonsa syyn.

TITUS.

(Pudistaa päätänsä.)

BERENIKE.

Tiesin.

TITUS.

Nyt olet sinäkin täällä minun kanssani näkemässä elämän ihmeellistä kiertokulkua. Katso,

kaikki on täällä juuri niinkuin oli silloinkin, kun me tässä samassa paikassa turhaan odotimme sairaan Vespasianuksen viimeistä hetkeä — kun minä poltin testamentin — ja savu meni maata kohden — ja joku sanoi: nyt on päivä ylimmillään, ellei nyt, niin ei koskaan — ja minä vaihetin Lysimakon maljat — ja oli hiljaisuus kuin hautakammiossa, ei yhtäkään ääntä kuulunut, vain verensyöksyn omassa rinnassani. — Sama kirkas taivas jälleen, sama hiljaisuuskin. Ei, Berenike, Lysimakon osoittama tie on minun kohtaloni, sitä en voi välttää, enkä tahdo. Tänään, nyt kohta, kun aurinko nousee ylimmilleen, olen minä luopumukseni ilmoittava. Katso — vähän on enää keskipäivään.

BERENIKE.

Tiesin, Caesar, ettei Berenikellä voi olla enää tehtävää täällä. Lähden siis, niinkuin olen tullutkin. — Ah, Titus, en olisi edes senaatin käskystä rohjennut sinua häiritä, mutta itse minä . . . en voinut vastustaa . . . *(Hän heittäytyy itkien Tituksen jalkoihin.)*

TITUS.

Ensi kerran kuulen äänessäsi rakkaudenväreen, josta korva ei voi pettyä!

BERENIKE.

Suo minun orjana maata jaloissasi!

TITUS.

Berenike! Sinä rakastat minua!

BERENIKE.

Titus, minun aurinkoni!

TITUS.

Muistan hetken, jolloin sinut ensi kerran näin. Muistan leppoisan merituulen, muistan Kypron kukkiin upotetun temppelin, muistan heräävän keväthehkun omassa rinnassani — ja vaikka suuni puhui maailmanvallasta, näin edessäni vain sinun silmiesi hurman. Mutta sinä, Berenike, nyt vasta — —

BERENIKE.

Minä mieletön, *nyt vasta* näen sinut, johon en maita, en meriä, en kultaisten kaupunkien loistoa vaihettaisi — jonka orjana on suurin autuuteni olla . . .

TITUS.

Ei tullut meidän päivämme, Berenike!

BERENIKE.

Minulle se on jo tullut, kun kosketteleen jälleen sinun käsiäsi ja sinun armaihin kasvoihisi katson. Oi, Titus, tullut on suuren onnemme keskipäivä!

TITUS.

Nyt vasta, kun jo kaikki vaikenee, meidän päivämme hiljaa nousee taivaanrannalle, kuin idän tähti yöstä.

BERENIKE.

Ei niinkuin idän tähti, vaan niinkuin päivän loistoisa aurinko . . .

TITUS.

Niin, Berenike, hehkuvissa säteissä . . .

BERENIKE.

Maailmat valoonsa upottaen . . .

TITUS.

Aina ylemmäs ja ylemmäs kohoten . . .

CALLIAS.

(Ilmoittaa tulijat.) Aurinko on ylimmilleen noussut!

TITUS.

(Kavahtaa seisaalle ja tullen tuntoihinsa menee nopeasti sisähuoneeseen.)

(Calliaan ilmoituksesta senaatin lähettiläät, pretoriaanit ja prefekti tulevat vasemmalta, kokoontuen Bereniken ympärille.)

PREFEKTI.

Sinun käsissäsi, Berenike, on nyt Rooman kohtalo. Sinä yksin tunnet Imperaattorimme aikeet ja todelliset vaikuttimet!

I LÄHETTILÄS.

Sinä yksin voit vapauttaa meidät *(osoittaen vasemmalle)* tuosta miehestä tuolla!

II LÄHETTILÄS.

Olethan hallitsijatar. Käytä vaikutusvaltaasi!

BERENIKE.

Caesarin tahtoa johtaa näkymätön Lysimakos, en minä. Tahtoisin vain tukea häntä minne ikinä hän kulkeneekin.

LÄSNÄOLIJAT.

(Huomattuaan Bereniken suuntautuvan sisähuonetta kohden, huudahtavat, ikäänkuin viimei-

sen kerran vedoten hänen suureen vaikutusvaltaansa.) Berenike!

BERENIKE.

(Mennessään sisähuonetta kohden pysähtyy, katsahtaa läsnäoleviin ja sanoo toivottomuuden ja toivon vaiheilla.) Jospa voisin . . . ah, jospa voisin! *(Hän menee sisähuoneen ovelle, kohdaten tässä sisähuoneesta tulevan Tituksen, jolla on pergamenttikäärö kädessä.)*

(Titus ja Berenike palaavat sisähuoneesta, jääden pylvästökorokkeelle.)

PREFEKTI.

Oi, jalo Caesar Augustus, Imperaattorimme, salli Senaatin ja Rooman kansan puolesta lausua tervehdyksemme Sinulle — Sinulle, oi Caesar, joka hyvillä töilläsi olet maailman täyttänyt, Sinulle rakastetulle, jonka alamaisiksi kansat vapaaehtoisesti antautuvat, Sinulle Suurelle, jota Itä ja Länsi herranansa ylistävät ja koko ihmiskunta »Rakkaudekseen ja Sulokseen» nimittää . . .

BERENIKE.

Kuule! Kuule! Sostraton pyhän ennustuksen täyttymys!

TITUS.

Vaikene, vaikene, Berenike . . . *(Hän aukaisee pergamentin.)*

(Domitianus, yllään purppuratooga, ja Domitia lähestyvät hitaasti ja varovasti vasempaan pylväistöön asti, kuunnellakseen Tituksen puhetta.)

TITUS.

(Huomaamatta Domitianusta ja Domitiaa.) Niinkuin jo äsken sanoin, olen kutsunut teidät tänne ilmoittaakseni tärkeän päätökseni, joka sisältyy tähän julistuskirjaan ja jonka nyt teidän välityksellä lähetän Senaatille ja Rooman kansalle.—Niin, hyvät ystävät, tästä päivästä, tästä hetkestä lähtien . . .

LÄHETTILÄÄT ja PRETORIAANIT.

(Hätäisesti, rukoilevasti.) Berenike!

BERENIKE.

Käännä kasvosi pois, Titus. Hän on täällä. Hänellä on purppuratooga hartioilla . . . Ah, hän on jo ottanut, ennenkuin olet antanutkaan!

TITUS.

(Kääntyy päin Domitianusta, tyrmistyy, sanoo hiljaa, äänen kuitenkin vavistessa salatusta rai-

vosta.) Ah, Domitianus ... uskalsit vastustaa Imperaattorin käskyä?! *(Hän tulee alas korokkeelta ja heittää käärön tuleen, sitten kääntyy Domitianuksen puoleen ja huutaa hillittömässä raivossa.)* Niinpä vie siis *sinä* Roomalle vastatervehdykseni: *Titus* on Rooman herra, Titus yksin ... Minä! ... Minä! ... Minä!

(Hetken täydellinen hiljaisuus näyttämöllä.)

PREFEKTI.

(Lähettiläille ja pretoriaaneille.) Tätä sanaa emme ole myöhäiset Roomalle viemään!

LÄHETTILÄÄT ja PRETORIAANIT.

(Riemastuneina, hillittömästi, useat polvillaan ja Tituksen vaatteita suudellen.) *Sinä* olet Rooman herra, sinä yksin! Terve, Caesar Titus, Rooman Imperaattori!

(Ylistystään yhä huutaen he kiirehtivät matkaan, poistuen vasemmalle.)

DOMITIANUS.

(Viskaa ylenkatseellisesti toogan hartioiltaan Domitian käsivarrelle.) Älä lähde, Domitia. Hän ei vastaa teoistaan ... Katso! Hän on sairas.

TITUS.

(Vaipuu masentuneena leposohvalle.) En voinut, en voinut sittenkään ... Enkä voine enää koskaan!

PREFEKTI.

(Berenikelle.) Tästä ikikiitos sinulle, Augusta Berenike! *(Hän poistuu muita seuraten vasemmalle.)*

BERENIKE.

(Kauhistuneena.) Callias, mitä olenkaan tehnyt?!

CALLIAS.

Sinä olet pelastanut Caesarin Roomalle.

DOMITIANUS.

Callias, anna hänelle vettä. Kaikki tuo oli pelkkää kuumeenhouretta.

CALLIAS.

Caesarin henkilääkärinä vaadin hänelle yksinäisyyden rauhaa.

(Domitianus ja Domitia vetäytyvät etäämmälle vasempaan, kuitenkin edelleen jännittyneinä seuraten Tituksen liikkeitä ja sanoja.)

CALLIAS.

(Lähestyy Titusta.) Tule lepoon, Caesar.

TITUS.

(Nousee.) Lepoonko? *(Hymyillen.)* Kohta. — Kohta.

CALLIAS.

Herra, kuume ottaa sinussa vallan. Otsasi on märkä. — Ah Caesar, vapaudu epäilyksistäsi, hävitä harhakuva mielestäsi, surmaa Lysimakos rinnastasi!

TITUS.

Älä syytä Lysimakosta. Hän osoitti minulle tien rauhaan ja vapauteen. En voinut mennä kristityn osoittamaa tietä . . . *(Katsellen uhrijalustasta kohoavaa savua.)* On vielä *roomalainen* tie!

DOMITIA.

(Kavahtaen jännityksestään.) Ah, hän avauttaa valtimonsa!

DOMITIANUS.

Sen hän on tekevä.

BERENIKE.

(Lähestyy Titusta väristen, hänen häiritsemistään peläten, rukoilevasti koskettaen hänen olkaansa.) Oi, Titus, sitä ei Lysimakos olisi toki

koskaan sallinut sinun tehdä. Oletko hylännyt Lysimakon? Sano, sano, mitä hän on sinulle nyt?

TITUS.

Roomalainen omatunto.

BERENIKE.

Jumalani!

TITUS.

Etkö huomaa, Berenike, että puuttuu vain minun kuolemani, jotta kaikki kävisi niinkuin kävi silloin.

BERENIKE.

Titus, tule pois täältä . . .

TITUS.

Tässä istui Vespasianus, isäni, ja Lysimakos — hän haki siteitä tuolta pöydältä, otti käteensä leikkausveitsen ja lähestyi . . . lähestyi . . . Ja Vespasianus vapisi ajatellessaan valtimonavausta. — Mutta Titus ja Berenike — missä he olivat? *(Osoittaen Domitianusta ja Domitiaa.)* Tuolla he ovat! Katso, tuolla Titus ja Berenike odottavat. Noin — juuri noin . . .

BERENIKE.

Ah Titus, minä karkoitan heidät pois.

TITUS.

Ei, ei, anna heidän olla juuri siinä missä ovat. Olen ymmärtänyt, että heidän täytyy olla siinä. — No, Callias! »Vesi onko tarpeeksi lämmin altaassa?» *(Berenikelle.)* Eikö isä niin kysynyt Lysimakolta!

BERENIKE.

(Peittäen käsin silmänsä.) Muistan ... muistan ...

CALLIAS.

(Pahaa aavistaen.) Vesikö altaassa? -- Mitä vedestä, oi Caesar!

TITUS.

Onko veitsesi hiottu?

BERENIKE.

Muistan nekin sanat ...

CALLIAS.

(Tuskassa.) Veitsenikö? — On, Caesar.

TITUS.

Ovatko valtimositeesi valmiina?

CALLIAS.

Ovat, Caesar.

(Titus aikoo peittää Bereniken pään vaatteella.)

BERENIKE.

Ei, Titus, sinun tahtosi on minulle pyhä, ja minä kestän viimeiseen hetkeen asti.

TITUS.

(Ojentaa Calliaalle toisen kätensä.) Callias!

BERENIKE.

Oi minun suuri, mahtava Caesarini!

CALLIAS.

Liian vaikean tehtävän annoit palvelijallesi, Caesar. *(Hän lähestyy Titusta siteet ja leikkausveitsi kädessään.)*

TITUS.

Tämä on viimeinen imperaattorillinen tahtoni. *(Hän pitelee toisella kädellään Bereniken päätä, suudellen hänen hiuksiaan.)*

(Callias kiinnittää toisen siteen rannetta ylemmäksi ja toisen alemmaksi.)

DOMITIANUS.

(Siirtyy vasemmalta näyttämön oikealle puolelle.)

DOMITIA.

(Huutaa vasemmalle.) Ratsut satuloikaa! Viipymättä!

BERENIKE.

Voi kohtalo, kova on sinun kourasi!

(Titus menee Berenikeä tukien altaalle, astuu hitaasti veteen, katsellen Domitianusta.)

(Domitianus nousee oikeanpuoleisen pylväistön astuimia senmukaan kuin Titus alenee altaan astuimia.)

TITUS.

Tee tehtäväsi, Callias. *(Hän laskeutuu veteen.)*

(Callias avaa Tituksen rannevaltimon, painaa käden veteen ja päästää siteet auki.)

TITUS.

(Yhä katsellen Domitianusta.) Kuinka komeana sinä olet, Domitianus. Kuitenkin sanon sinulle: liian paljon sinä odotat purppuratoogasta. Ei kukaan mene varmemmin kuolemata kohden kuin Caesar.

DOMITIA.

Hän hourailee. *(Antaa merkkejä vasempaan pylväistöön.)*

DOMITIANUS.

Hän kuolee mielipuolena.

TITUS.

Ennen hourailin. Nyt kaikki selkenee. Jos tahdot onnellisesti hallita, älä hallitse ensinkään, vaan anna kaiken tapahtua niinkuin se itsestään vastaasi virtaa . . .

(Joukko ratsusentturioita on asettunut rintama-asentoon vasemman pylväistön taa.)

DOMITIANUS.

Minun hetkeni on tullut! — Sentturiot ja ratsumiehet! Tällä hetkellä Caesar Titus Flavius Vespasianus astuu jumalien joukkoon!

SENTTURIOT.

(Yhteen ääneen.) Terve Caesar Domitianus, Rooman Imperaattori!

DOMITIANUS.

Roomaan! *(Hän juoksee haltioituneena, sentturioiden ja Domitian seuraamana ulos vasemmalle.)*

(Berenike peittää päänsä.)

TITUS.

Noin ratsasti Titus Roomaan . . . nyt olen nähnyt loppuun asti . . . tulen Lysim . . . *(Hänen päänsä vaipuu taaksepäin altaan veistosta vasten.)*

(Suruhymni kaukaa, aivan hiljaa.)

(Callias peittää päänsä.)

(Berenike avaa päänsä, näkee Tituksen kuolleeksi, kaatuu.)
